KRR.430.009.2016
Nr ewid. 96/2017/P/16/043/KRR

Informacja o wynikach kontroli

NADZÓR NAD TRANSPORTEM I UBOJEM ZWIERZĄT GOSPODARSKICH

DEPARTAMENT ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI

MISJĄ
Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJĄ
Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Departamentu Rolnictwa
i Rozwoju Wsi:
Waldemar Wojnicz

Akceptuję:
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Wojciech Kutyła

Zatwierdzam:
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Krzysztof Kwiatkowski
Warszawa, dnia 7.07.2017r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

Spis treści

1. ZAŁOŻENIA KONTROLI 5
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI 6
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności 6
2.2. Synteza wyników kontroli 6
2.3. Uwagi końcowe i wnioski 9
3. INFORMACJE SZCZEGÓŁOWE 11
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych 11
3.2. Istotne ustalenia kontroli 13
3.2.1. Działania Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt gospodarskich w trakcie uboju 13
3.2.2. Wykonywanie zadań nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt gospodarskich przez przewoźników 28
3.2.3. Podejmowanie działań w odpowiedzi na sygnały o nieprawidłowościach 36
3.2.4. Współpraca Inspekcji Weterynaryjnej, Inspekcji Transportu Drogowego, Policji, samorządu lekarsko-weterynaryjnego i organizacji społecznych 41
4. INFORMACJE DODATKOWE 46
4.1. Przygotowanie kontroli 46
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli 46
5. ZAŁĄCZNIKI 48

Zdjęcie na okładce:
Gerard Koudenburg – stock.adobe.com/Fotolia

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

ARiMR	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
CEN	Centralna Ewidencja Naruszeń;
Dobrostan	„Stan pełnego zdrowia psychicznego i fizycznego, gdzie zwierzę pozostaje w harmonii ze swoim otoczeniem" (Hughes, 1976). To respektowanie pięciu tzw. podstawowych stanów wolności zwierząt: wolności od głodu i pragnienia, wolności od niewygód, wolności od bólu i chorób, wolności od strachu i niewoli, wolności do zgodnego z naturą zachowania;
GIW	Główny Inspektorat Weterynarii;
GLW	Główny Lekarz Weterynarii;
GITD	Główny Inspektor/Inspektorat Transportu Drogowego;
ITD	Inspekcja Transportu Drogowego;
IW	Inspekcja Weterynaryjna;
MRiRW	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
Ogłuszanie	Metoda profesjonalnego całkowitego wyłączenia świadomości zwierzęcia aż do jego śmierci (według uoz);
PIW	Powiatowy Inspektorat Weterynarii;
PLW	Powiatowy Lekarz Weterynarii;
Rozporządzenie 1/2005	Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97;
Rozporządzenie 1099/2009	Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania;
system ochrony zwierząt	ogół uwarunkowań prawnych i organizacyjnych mających na celu zapewnienie dobrostanu zwierząt;
ubój bez ogłuszenia	ubój przeprowadzany szczególnymi metodami wymaganymi przez obrzędy religijne na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 4 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 1099/2009;
ubój gospodarczy	ubój zwierząt rzeźnych w gospodarstwach w celu pozyskania mięsa na użytek własny;
uiw	ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej;
utd	ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym;
uoz	ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt;
uozz	ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt;
uppz	ustawa z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego;
WIW	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii;
WITD	Wojewódzki Inspektor/Inspektorat Transportu Drogowego;
WLW	Wojewódzki Lekarz Weterynarii;
zwierzęta gospodarskie	Zwierzęta w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich. Dla celów kontroli: koń, bydło, drób, świnie owce, kozy.

ZAŁOŻENIA KONTROLI

Tytuł kontroli

Nadzór nad transportem i ubojem zwierząt gospodarskich.

Numer kontroli

P/16/043

Uzasadnienie podjęcia kontroli

Kontrola podjęta z inicjatywy własnej NIK w ramach cyklu kontroli z zakresu dobrostanu zwierząt. Uzasadnieniem kontroli były wyniki realizacji przez Inspekcję Weterynaryjną programu „Zero tolerancji", które wykazały naruszanie dobrostanu zwierząt w transporcie i uboju. Również informacje przekazane przez organizacje społeczne zajmujące się ochroną zwierząt oraz media wskazywały na przypadki niewłaściwego traktowania zwierząt gospodarskich w transporcie i uboju.

Cel kontroli

Ocena przestrzegania przepisów prawa dotyczących ochrony zwierząt podczas transportu i uboju. Do głównych zagadnień objętych tematyką kontroli należały:

- nadzór Inspekcji Weterynaryjnej nad przestrzeganiem przepisów prawa o ochronie zwierząt gospodarskich w transporcie i uboju,
- wykonywanie zadań nadzoru przez Inspekcję Transportu Drogowego nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt przez przewoźników,
- podejmowanie działań przez Inspekcję Weterynaryjną i Inspekcję Transportu Drogowego w odpowiedzi na sygnały o nieprawidłowościach.

Okres kontroli

Badaniami kontrolnymi objęto okres od 1 stycznia 2014 r. do 30 czerwca 2016 r., a także zdarzenia wcześniejsze oraz późniejsze (do dnia zakończenia czynności kontrolnych), mające istotny wpływ na przedmiot kontroli.

Kontrola została przeprowadzona w Głównym Inspektoracie Weterynarii, Głównym Inspektoracie Transportu Drogowego, w siedmiu wojewódzkich inspektoratach weterynarii, siedmiu wojewódzkich inspektoratach transportu drogowego, siedemnastu powiatowych inspektoratach weterynarii. Wykaz skontrolowanych podmiotów przedstawiono w załączniku 5.2. Informacji.

Kontrola została przeprowadzona na postawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli[1], przy uwzględnieniu kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy, tj. legalności, gospodarności, rzetelności i celowości.

Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od 28 września 2016 r. do 19 stycznia 2017 r.

[1] Dz. U. z 2017 r. poz. 524.

2 PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI

2.1 Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia, że podczas uboju i transportu zwierząt gospodarskich przepisy o ochronie zwierząt nie zawsze były przestrzegane. Inspekcja Weterynaryjna oraz Inspekcja Transportu Drogowego ujawniły nieprawidłowości w co piątej ubojni oraz w co setnym pojeździe przewożącym zwierzęta.

Właściwie sprawowany był nadzór nad specjalistycznym transportem zwierząt gospodarskich oraz ich ubojem w rzeźniach, niezależnie od znacznej skali dokonywanych ubojów bez ogłuszenia. W każdym przypadku zgłoszenia naruszenia przepisów o ochronie zwierząt, organy inspekcji i nadzoru niezwłocznie podejmowały działania na rzecz ich humanitarnego traktowania. Nie uregulowano natomiast przyznawania świadectw kwalifikacji dla osób biorących udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem zwierząt oraz szczegółowych zasad dotyczących uboju zwierząt bez ogłuszenia, zgodnie z przepisami unijnymi.

Nadzór Inspekcji Weterynaryjnej nad przestrzeganiem przepisów prawa o ochronie zwierząt w gospodarstwach sprawowany był w ograniczonym zakresie. W rzeczywistości nadzoru nad ubojem gospodarczym nie było, a nad transportem własnych zwierząt przez rolników nadzór sprawowany był marginalnie.

Współpraca organów Inspekcji Transportu Drogowego i Inspekcji Weterynaryjnej realizowana była w niewielkim stopniu, a z organizacjami społecznymi współdziałano przede wszystkim w zakresie zapewnienia dobrostanu koni.

2.2 Synteza wyników kontroli

1. W latach 2014–2016 (I półrocze) liczba rzeźni nadzorowanych przez Inspekcję Weterynaryjną wyniosła odpowiednio 1.009, 981 i 960. W tym okresie przeprowadzono łącznie 3.497 kontroli, a nieprawidłowości stwierdzono w 481 zakładach. Najwięcej nieprawidłowości dotyczyło niewłaściwego opracowania standardowych procedur operacyjnych oraz braku konserwacji urządzeń używanych do ogłuszania zwierząt. Powiatowi lekarze weterynarii, sporządzając roczne plany kontroli okresowych na lata 2014–2016, uwzględniali postanowienia instrukcji co do liczby i sposobu doboru rzeźni do kontroli pod względem dobrostanu zwierząt. Nadzór Inspekcji Weterynaryjnej w rzeźniach w ocenie NIK był pełny i skuteczny, pomimo pojedynczych sygnałów o nieprawidłowościach. [str. 14–17]
2. Inspekcja Weterynaryjna praktycznie nie sprawowała nadzoru nad ubojem gospodarczym. Główny Lekarz Weterynarii nie posiadał informacji o skali uboju zwierząt w gospodarstwach, liczbie zgłoszeń ubojów w gospodarstwie w celu produkcji mięsa na użytek własny[2], a także o kontrolach tych ubojów przeprowadzonych przez urzędowych lekarzy weterynarii. Powiatowi lekarze weterynarii zazwyczaj nie kontrolowali zgłoszonych ubojów gospodarczych[3]. Nie posiadali zatem informacji o spełnieniu wymagań określonych w przepisach o ochronie zwierząt, w przepisach o systemie

[2] Zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny (Dz. U. z 2016 r. poz. 885) prowadzący gospodarstwo ma obowiązek poinformowania powiatowego lekarza weterynarii o zamiarze przeprowadzenia uboju.

[3] O którym mowa w art.17 ust. 1a ustawy o produktach pochodzenia zwierzęcego. Powiatowy Lekarz Weterynarii – na podstawie art. 3 ust.1 i 2 pkt 5 lit. a i g w związku z art. 5 ust 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2009 r. o Inspekcji Weterynaryjnej oraz art. 34a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 2 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt – jest obowiązany odpowiednio do nadzoru nad bezpieczeństwem żywności i nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt.

identyfikacji i rejestracji zwierząt, a także w przepisach o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. Nie posiadali też informacji o kwalifikacjach osób wykonujących czynności podczas uboju. Nie nakładali na podmiot prowadzący nielegalny ubój zwierząt kar pieniężnych wymierzonych w drodze decyzji administracyjnej, pomimo pisemnego polecenia Głównego Lekarza Weterynarii. [str. 23–27]

3. Nie zostały uregulowane sprawy związane z przyznawaniem świadectw kwalifikacji dla osób biorących udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem zwierząt. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 dopuszcza uśmiercanie i działania związane z uśmiercaniem, przeprowadzane wyłącznie przez osoby posiadające odpowiedni poziom kwalifikacji aby wykonywać te czynności, nie powodując u zwierząt jakiegokolwiek niepotrzebnego bólu, niepokoju lub cierpienia. Czynności uboju powinny być przeprowadzane wyłącznie przez osoby posiadające świadectwo kwalifikacji w odniesieniu do tych czynności. Polska nie wykorzystała ponad trzyletniego okresu przejściowego, który upłynął z dniem 1 stycznia 2013 r. i przez kolejne ponad cztery lata nie przygotowała stosownych regulacji dotyczących przyznawania wymaganych świadectw. Główny Lekarz Weterynarii występował do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o uregulowanie spraw związanych z kwalifikacjami osób zajmujących się ubojem zwierząt, ale nie przyniosło to rezultatu. [str. 18–19]
4. Brak było danych dotyczących uboju bez ogłuszenia, zarówno pod względem liczby ubitych zwierząt, sposobu zagospodarowania mięsa z takiego uboju, a także liczby zakładów prowadzących taki ubój. W Głównym Inspektoracie Weterynarii nie prowadzono odrębnej ewidencji zakładów, które prowadzą ubój bez ogłuszenia. W ewidencji prowadzonej przez GIW nie wyodrębniano danych o ubojach dokonywanych z ogłuszeniem zwierząt i bez ogłuszenia. Także sprawozdania z wyników urzędowego badania zwierząt i mięsa nie uwzględniały podziału ubojów na standardowe i bez ogłuszenia. W MRiRW, GIW i GUS brak było również danych o wielkości eksportu mięsa pochodzącego z tzw. uboju rytualnego. Przepisy prawa nie regulowały szczegółowych zasad dotyczących uboju bez ogłuszenia. [str. 19–22]
5. Brak było danych o działaniach Policji w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt w transporcie. Policja nie gromadziła danych o wynikach przeprowadzonych kontroli środków transportu zwierząt gospodarskich pod względem ich dobrostanu oraz o liczbie mandatów karnych i liczbie spraw skierowanych do sądu, w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami. Główny Lekarz Weterynarii również nie gromadził danych dotyczących kontroli przeprowadzonych przez organy Inspekcji Weterynaryjnej wspólnie z Policją. [str. 42]
6. Powiatowi lekarze weterynarii, sprawdzając wykonanie transportu drogowego zwierząt pod względem ich dobrostanu w miejscu załadunku i wyładunku zwierząt, wykorzystywali instrukcje przygotowane przez Głównego Lekarza Weterynarii. W latach 2014–2015 przeprowadzono ponad 755 tys. kontroli środków transportu zwierząt i związanych z nimi dokumentów. Sprawdzono blisko 690 tys. środków transportu. W trakcie tych kontroli stwierdzono łącznie 2.518 nieprawidłowości, dotyczących w szczególności: niezdolności zwierząt do transportu, prowadzonej dokumentacji, praktyk stosowanych podczas transportu i samych środków transportu. W następstwie wykrycia przypadków naruszenia przepisów rozporządzenia 1/2005 nałożono łącznie 95 kar, a w 901 przypadkach podjęto inne działania. [str. 29–31]

7. W latach 2014–2016 (I półrocze) inspektorzy ITD przeprowadzili łącznie 6,7 tys. kontroli transportu zwierząt, przekraczając roczne plany: w 2014 r. – o 22% i w 2015 r. – o 31%, a w I połowie 2016 r. wykonano 81% rocznego planu. W wyniku kontroli stwierdzono 59 przypadków naruszenia przepisów dotyczących transportu zwierząt oraz nałożono kary pieniężne i grzywny na kwotę 92,6 tys. zł. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły przede wszystkim: wykonywania przewozu drogowego żywych zwierząt z naruszeniem zasad dotyczących czasów podróży i postoju, dopuszczenia do wykonywania przewozu drogowego zwierząt osób obsługujących lub opiekunów zwierząt nieposiadających kwalifikacji potwierdzonych przez powiatowego lekarza weterynarii, dopuszczenia do niedopełnienia warunków specjalnych określonych dla przewozu zwierząt, niedopełnienia lub niewłaściwego wykonywania obowiązków związanych z obsługą zwierząt podczas ich przewozu, wykonywania przewozu drogowego żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego odpowiedniego zezwolenia. [str. 31–35]

8. W ramach kontroli transportu drogowego zwierząt inspektorzy ITD przeprowadzali działania jedynie na drogach publicznych w wyznaczonych punktach. Nie przeprowadzano kontroli „typowanych" polegających na poprzedzeniu kontroli drogowej ustaleniem przebiegu trasy przejazdu konkretnego transportu zwierząt. Jako przyczynę ich nieprzeprowadzania podawano brak dostępu do systemów TRACES oraz GPS, które umożliwiają przybliżone[4] (TRACES) lub precyzyjne (GPS) lokalizowanie transportów zwierząt. Czynności nie przeprowadzano zazwyczaj w soboty i niedziele oraz w dni powszednie w godzinach 22:00–6:00. Dzięki temu przewoźnicy zajmujący się transportem zwierząt mogli uniknąć kontroli. [str. 35–36]

9. Inspekcja Transportu Drogowego sporadycznie przeprowadzała kontrole przedsiębiorstw wykonujących przewozy żywych zwierząt. W badanym okresie sprawdzono 49 takich przedsiębiorstw i stwierdzono cztery przypadki naruszenia przepisów prawa[5]. Kontrole w przedsiębiorstwach transportujących zwierzęta nie obejmowały zazwyczaj dokumentacji dotyczącej przestrzegania szczegółowych zasad i warunków transportu zwierząt. Niektórzy wojewódzcy inspektorzy transportu drogowego uzasadniali to ograniczonymi uprawnieniami do przeprowadzania czynności w siedzibie przedsiębiorcy. [str. 34–35]

10. Współdziałanie Inspekcji Weterynaryjnej i Inspekcji Transportu Drogowego, pomimo zawartego porozumienia, nie było w pełni realizowane. W ograniczonym zakresie podejmowano działania dotyczące prowadzenia wspólnych przedsięwzięć służących przeciwdziałaniu naruszeń prawa w zakresie zasad i warunków transportu zwierząt gospodarskich. W ramach tej współpracy na szczeblu centralnym ITD przekazywała do IW roczne informacje o przeprowadzanych przez ITD kontrolach środków transportu drogowego przeznaczonych do przewozu zwierząt. [str. 41–43]

11. Wojewódzcy i powiatowi lekarze weterynarii na ogół nie współpracowali z samorządem lekarsko-weterynaryjnym oraz organizacjami społecznymi, których celem była ochrona zwierząt, w zakresie sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt lub współpracowali w ograniczonym zakresie. Współpraca Wojewódzkich Inspektorów Transportu Drogowego z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną zwierząt dotyczyła jedynie uczestniczenia

[4] Informacja o wytyczonej trasie przewozu i czasie jego przebiegu.

[5] Naruszenia dotyczyły: dopuszczenia do transportu zwierząt przez osobę obsługującą lub opiekuna zwierząt nieposiadającego wymaganych kwalifikacji, wykonywania przewozu drogowego żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego odpowiedniego zezwolenia, a także w dwóch przypadkach – niedopełnienia lub niewłaściwego wykonywania obowiązków związanych z obsługą zwierząt podczas ich przewozu.

pracowników WITD w szkoleniach praktycznych i teoretycznych w zakresie kontroli transportów zwierząt przeprowadzanych w 2015 i 2016 r. przez holenderską fundację Eyes on Animals i niemiecką fundację Animal Welefare Fundation. Organizacje społeczne sprzeciwiały się transportowi koni do Japonii oraz protestowały przeciwko złym warunkom handlu zwierzętami gospodarskimi, a w szczególności końmi. [str. 43–45]

12. Organy Inspekcji Weterynaryjnej podejmowały działania w celu weryfikacji zgłoszeń o występujących nieprawidłowościach. W badanym okresie – na podstawie art. 26 ust. 2 rozporządzenia 1/2005 – do GLW zgłoszono 126 powiadomień od innych krajów członkowskich UE o nieprawidłowościach podczas transportu zwierząt, w tym w 2014 r. – 52 powiadomienia (na 5.700 przesyłek wysłanych z Polski), w 2015 r. – 50 powiadomień (na 5.197 przesyłek) oraz w I półroczu 2016 r. – 24 powiadomienia. Powiadomienia dotyczyły głównie nieodesłania przez przewoźników po zakończeniu transportu dzienników podróży lub danych z systemu nawigacji satelitarnej. [str. 36–41]

2.3 Uwagi końcowe i wnioski

Każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania. Zasada ta powinna być realizowana m.in. przez właściwe sprawowanie pełnego i skutecznego nadzoru administracji publicznej nad dobrostanem zwierząt. Zdaniem NIK, nadzór ten był jednak niewystarczający. Poza kontrolą pozostawał nadal ubój gospodarczy. Był on dokonywany w nieodpowiednich warunkach, często niemających nic wspólnego z humanitarnym ich uśmiercaniem. Podkreślenia wymaga powinność stosowania jednolitych standardów niezależnie od skali i miejsca dokonywania ich uboju. Poza systemem ochrony zwierząt pozostawał też transport zwierząt własnych dokonywany przez rolników.

Jednoznacznej regulacji wymaga sprawa uboju zwierząt bez ogłuszenia. Nie doprowadzono do ujednolicenia w tym zakresie przepisów krajowych z unijnymi. Nie uregulowano spraw dotyczących kwalifikacji uprawniających do przeprowadzania uboju zwierząt jak również nie określono szczegółowych wymagań w zakresie uboju bez ogłuszenia.

W celu zapewnienia dobrostanu zwierząt oraz zwiększenia nadzoru w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie zwierząt podczas transportu i uboju, Najwyższa Izba Kontroli wnosi do:

- Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o:
  - wzmożenie działań mających na celu dostosowanie przepisów o ochronie zwierząt do rozporządzenia Rady nr 1099/2009, w szczególności w zakresie przyznawania świadectw kwalifikacji dla osób biorących udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem zwierząt;
  - objęcie regulacją uboju według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne z ograniczeniem do związków wyznaniowych zarejestrowanych w Polsce.

Przepisy przedmiotowego rozporządzenia unijnego dają możliwość przyjęcia przepisów krajowych, które służą zapewnieniu szerszej ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania w porównaniu z przepisami zawartymi w tym rozporządzeniu, m.in. w przypadku zwierząt poddawanych ubojowi według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne;

- Głównego Lekarza Weterynarii o:
  - zwiększenie nadzoru nad Inspekcją Weterynaryjną w zakresie działań prowadzonych na rzecz poprawy ochrony zwierząt, w tym określenie metodyki i zakresu kontroli ubojów zwierząt na terenie gospodarstwa w celu pozyskania mięsa na użytek własny;

- Głównego Inspektora Transportu Drogowego o:
  - ujednolicenie zakresów kontroli przedsiębiorców zajmujących się transportem zwierząt, w celu obligatoryjnej kontroli zagadnień dotyczących przestrzegania przepisów o ochronie zwierząt w transporcie;
  - podjęcie współpracy z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną zwierząt w celu skuteczniejszego egzekwowania przestrzegania przepisów o ochronie zwierząt w transporcie;
  - rozważenie wystąpienia do Inspekcji Weterynaryjnej o udostępnienie systemu TRACES w celu planowania kontroli transportów zwierząt.

3 INFORMACJE SZCZEGÓŁOWE

3.1 Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

Stan prawny

Podstawowym aktem prawnym regulującym postępowanie ze zwierzętami kręgowymi, w tym gospodarskimi, jest ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania. Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą – człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę (art. 1 ust. 1 w związku z art. 5 uoz). Unia Europejska, w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1/2005 z 22 grudnia 2004 roku w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań, określa obowiązki wszystkich osób uczestniczących w procesie przewozu zwierząt (przewoźników, organizatorów transportu, kierowców, opiekunów), ustanawia zezwolenia, wzmacnia środki nadzoru i precyzuje przepisy odnoszące się do długich podróży i stosowanych pojazdów. Przepisy te mają na celu zapewnić dobrostan zwierząt podczas transportu, a więc przede wszystkim zapobiec zranieniu lub cierpieniom zwierząt i zapewnić im warunki odpowiednie do ich potrzeb.
Ponadto z dniem 1 stycznia 2013 r. w Polsce zaczęły obowiązywać przepisy rozporządzenia Rady (WE) Nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania[6], zwane dalej „rozporządzeniem nr 1099/2009".
Szczegółową charakterystykę stanu prawnego przedstawiono w załączniku 5.1. Informacji.

Uwarunkowania etyczne, ekonomiczne i organizacyjne

Społeczne zainteresowanie dobrostanem zwierząt nabrało szczególnego znaczenia w ciągu ostatnich lat, co jest spowodowane głównie rosnącą świadomością konsumentów w zakresie metod produkcji surowców pochodzenia zwierzęcego. Prezentowane postawy są zgodne z teorią rozwoju społeczeństwa demokratycznego i zasadą rozszerzającego się kręgu, zaproponowaną przez Petera Singera. Zasada ta głosi, że wraz z doskonaleniem ludzkości zakres zażyłości człowieka z otaczającym światem się powiększa. Obecnie obszar życzliwości i empatii człowiek kieruje także na świat zwierząt. Dziś w głosach opinii publicznej artykułuje się pragnienie maksymalnego ograniczenia cierpienia zwierząt i poszukiwania dróg edukacyjnych, prawnych i naukowych do osiągnięcia tego celu.

Podstawową normę prawną w odniesieniu do zwierząt wyraża zasada, w myśl której zwierzę, jako istota żyjącą i zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą, a człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę. Zasada ta stała się fundamentem przyjętej w 1997 r. ustawy o ochronie zwierząt. Jest ona odtąd także najczęściej przywoływanym argumentem, gdy pojawia się problem niewłaściwego traktowania zwierząt. Wiele emocji i dyskusji na całym świecie wzbudza problem transportu zwierząt, w tym w szczególności zwierząt rzeźnych, a także warunki ich uboju. Oprócz aspektów etycznych w postępowaniu ze zwierzętami rzeźnymi, istnieją problemy ekonomiczne. Cierpienie psychiczne i fizyczne w trakcie uboju, a w szczególności w transporcie, skutkuje występowaniem stresu. Ten z kolei przekłada się na jakość mięsa zwierząt rzeźnych[7]. Jednym ze skutków niezapewnienia dobrostanu zwierząt są urazy (zasinienia i rozległe wylewy krwawe). Wartość mięsa świń i bydła, uznanego za niezdatne do spożycia z powodu urazów, w USA wynosi rocznie 46 mln USD. Przyjmuje się, że ponad 50% urazów powstaje na skutek brutalnego lub niedbałego postępowania personelu. Poważnym problemem w rzeźniach jest występowanie

[6] Dz. Urz. UE L 303 z 18.11.2009, str. 1.

[7] „Stres a jakość mięsa zwierząt rzeźnych. Wybrane problemy". Jan Szymborski, Życie Weterynaryjne 2017 nr 92(2).

zmian mięsa wywołanych czynnikami stresującymi. Pierwszą z nich jest mięso świń PSE – blade, miękkie, wodniste. Z kolei problemem występującym głównie w mięsie bydlęcym jest mięso DFD – suche, twarde, ciemne. Wady te powodują brak zakwaszenia, co czyni mięso podatnym na psucie bakteryjne i brak procesu dojrzewania.

Według danych GUS, w latach 2014 – 2015 i I półroczu 2016 r. wyeksportowano z Polski 605,0 tys. sztuk zwierząt kopytnych, z czego: 326,2 tys. sztuk bydła, 137,8 sztuk świń i 28,1 tys. sztuk koni. Konie przewożono w ponad 1,4 tys. transportach, bydło w ponad 16,3 tys. transportach, a świnie w ok. 500 transportach. Import świń w latach objętych kontrolą wyniósł ponad 13 mln sztuk[8], które przewieziono w ponad 43,3 tys. transportach. Na dużo większą skalę przewożone były zwierzęta gospodarskie na mniejsze odległości. W badanym okresie pod nadzorem było ok. 4 tys. przewoźników przewożących zwierzęta oraz 1.632 pojazdy zatwierdzone do transportu zwierząt powyżej 8 godzin i około 7 tys. pojazdów zatwierdzonych do transportu zwierząt do 8 godzin. W 811 ubojniach zwierząt kopytnych ubito ponad 50 mln sztuk świń oraz 4,3 mln sztuk bydła. Ponad 2.464 mln sztuk drobiu ubito w 190 ubojniach.

Schemat nr 1
Nadzór Inspekcji Weterynaryjnej nad transportem i ubojem zwierząt gospodarskich

Inspekcja Weterynaryjna

- prowadzi rejestry ubojni, przewoźników oraz środków transportu zatwierdzonych do długotrwałego transportu
- przeprowadza kontrole:
  - w ubojniach
  - załadunku oraz rozładunku zwierząt w miejscach docelowych, w punktach skupu, miejscach wysyłki, punktach kontroli i punktach przeładunku
  - podczas transportu drogowego z ITD i Policją
  - podmiotów zajmujących się transportem zwierząt

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Inspekcja Weterynaryjna prowadziła nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt, w tym przepisów dotyczących ochrony zwierząt podczas transportu oraz w trakcie uboju.

Schemat nr 2
Nadzór Inspekcji Transportu Drogowego nad transportem zwierząt gospodarskich

- przeprowadza kontrole na drogach publicznych w wyznaczonych punktach kontroli pojazdów o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 tony
- przeprowadza kontrole w podmiotach zajmujących się transportem zwierząt

Źródło: Opracowanie własne NIK.

[8] Informacja Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 21 lipca 2016 r. przygotowana na 23 posiedzenie sejmu RP – Druk nr 760.

Kontrola transportu przeprowadzana była przez Inspekcję Transportu Drogowego oraz Policję, z możliwością asysty urzędowego lekarza weterynarii.

Istotne znaczenie w ujawnianiu przypadków łamania praw zwierząt podczas transportu, w miejscach ich gromadzenia czy uboju miały organizacje społeczne których celem jest ochrona zwierząt, a także media.

3.2 Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Działania Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt gospodarskich w trakcie uboju

W latach 2014–2016 (I półrocze), Główny Lekarz Weterynarii (GLW) – zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej[9] – ustalił kierunki działania Inspekcji Weterynaryjnej (IW), wydając pięć instrukcji obejmujących również nadzór nad ochroną zwierząt gospodarskich w transporcie i uboju[10]. W powyższym zakresie – stosownie do art. 13 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy – GLW wydał wytyczne z dnia 25 maja 2012 r.[11] dla urzędowych lekarzy weterynarii dotyczące przeprowadzania kontroli w rzeźniach, w zakresie dobrej praktyki higienicznej i dobrostanu zwierząt oraz wytyczne dotyczące sposobu przeprowadzania wspólnych kontroli transportu zwierząt i obrotu zwierzętami przez Inspekcję Weterynaryjną, Policję i Inspekcję Transportu Drogowego (ITD). Ponadto na podstawie ww. przepisów GLW opracował i przekazał organom IW do stosowania listy kontrolne SPIWET[12].

Schemat nr 3
Nadzór nad przestrzeganiem przepisów ochrony zwierząt podczas uboju

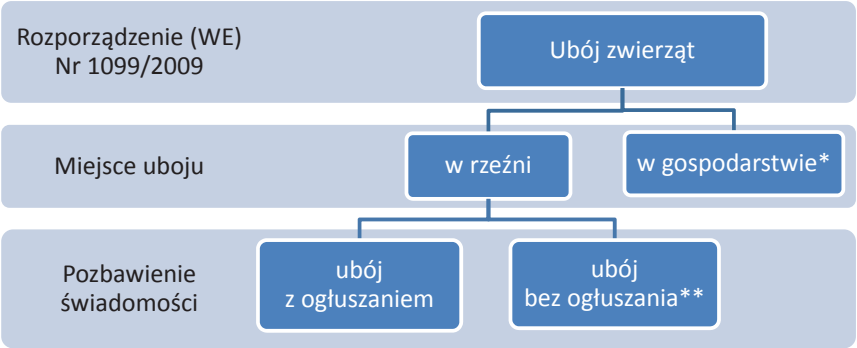

* w celu produkcji mięsa na użytek własny
** na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 4 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 1099/2009 ubój przeprowadzany szczególnymi metodami wymaganymi przez obrzędy religijne

Źródło: Opracowanie własne NIK.

9 Dz. U. z 2016 r. poz. 1077, dalej ustawa o Inspekcji Weterynaryjnej.

10 1) w sprawie postępowania przy przeprowadzaniu kontroli w rzeźniach pod względem dobrostanu zwierząt oraz raportowania o przeprowadzonych w tym zakresie kontrolach z dnia 28 marca 2013 r. – GIWz.420-31/13; 2) w sprawie postępowania powiatowych lekarzy weterynarii przy: zatwierdzaniu przewoźników oraz środków transportu drogowego wykorzystywanych do przewozu zwierząt, kontroli przewoźników, przeprowadzaniu kontroli wykonywania transportu drogowego zwierząt pod względem ich dobrostanu oraz w sprawie raportowania z przeprowadzonych w tym zakresie kontroli z dnia 7 października 2011 r. – GIWz.420/AW-62/11; 3) w sprawie postępowania organów IW przy zatwierdzaniu, zatwierdzaniu warunkowym i rejestracji przedsiębiorstw sektora spożywczego oraz zawieszaniu i cofaniu zawieszenia, a także przy wykreślaniu tych przedsiębiorstw z rejestru z dnia 9 marca 2015 r. – GIWbż-500-1/2005; 4) w sprawie nadzoru nad ubojem świń, bydła, kur lub kurcząt i indyków w rzeźniach z dnia 3 kwietnia 2013 r. – GIWbż-500-1/2013; 5) w sprawie metodologii urzędowych kontroli z dnia 1 kwietnia 2008 r. – GIWhig-500-4/08.

11 GIWbż-500-2/12(1).

12 Lista kontrolna SPIWET – protokół z kontroli przeprowadzonej przez WLW i PLW lub osobę upoważnioną do kontroli, sporządzony na formularzu określonym przez Głównego Lekarza Weterynarii.

Nadzór nad ubojem zwierząt rzeźnych i przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt w trakcie uboju sprawowała Inspekcja Weterynaryjna. Biorąc pod uwagę obowiązujące przepisy oraz zakres ocenianego nadzoru należy wyróżnić ubój w rzeźni oraz ubój w gospodarstwie w celu produkcji mięsa na użytek własny. W ramach uboju przeprowadzanego w rzeźni należy ponadto wyróżnić ubój przeprowadzany z ogłuszeniem oraz ubój przeprowadzany szczególnymi metodami wymaganymi przez obrzędy religijne, tj. bez ogłuszenia, na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 4 ust. 4 rozporządzenia (WE) Nr 1099/2009.

Ubój w rzeźni

Kontrole dobrostanu zwierząt w rzeźni, zgodnie z instrukcją GLW z dnia 28 marca 2013 r. – GIWz.420-31/13 w sprawie postępowania przy przeprowadzaniu kontroli w rzeźniach pod względem dobrostanu zwierząt oraz raportowania o przeprowadzonych w tym zakresie kontrolach, obejmują głównie:

- warunki transportu zwierząt,
- przemieszczanie zwierząt na terenie rzeźni,
- przetrzymywanie zwierząt na terenie rzeźni,
- ubój zwierząt.

Schemat nr 4
Kontrola dobrostanu zwierząt w rzeźni

Źródło: Opracowanie własne NIK.

W instrukcji z dnia 28 marca 2013 r. w sprawie postępowania przy przeprowadzaniu kontroli w rzeźniach pod względem dobrostanu zwierząt oraz raportowania o przeprowadzonych w tym zakresie kontrolach Główny Lekarz Weterynarii ustalił, że powiatowi lekarze weterynarii przeprowadzają w ciągu roku kontrole pod względem dobrostanu zwierząt obejmujące co najmniej 20% zakładów, ale nie mniej niż cztery rzeźnie. Do kontroli należy uwzględnić podmioty, u których wcześniej stwierdzono nieprawidłowości lub w ciągu poprzedzających sześciu miesięcy lekarze weterynarii zgłaszali nieprawidłowości w związku z prowadzonym przez nich nadzorem. Na podstawie przeprowadzonych kontroli sporządzane były półroczne raporty z kontroli rzeźni.

Powiatowi lekarze weterynarii, sporządzając roczne plany kontroli okresowych na lata 2014–2016 zgodnie z art. 19b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, uwzględniali postanowienia instrukcji co do liczby kontroli i sposobu doboru rzeźni do kontroli.

Wystąpiły przypadki niezrealizowania planowanych kontroli przestrzegania dobrostanu zwierząt w rzeźniach (PIW Białystok, PIW Mielec, PIW Puławy), jednak wszystkie przeprowadzone przez PIW kontrole spełniały wymogi Instrukcji GLW. Na przykład:

- ***PLW w Białymstoku*** *– przy niedoborach kadrowych w Inspektoracie – nie objął kontrolami okresowymi pod kątem dobrostanu zwierząt wszystkich planowanych rzeźni, ze względu na pojawienie się dodatkowych obowiązków związanych z koniecznością zwalczania występującego na terenie powiatu afrykańskiego pomoru świń. Pomimo tego odsetek skontrolowanych rzeźni wyniósł w poszczególnych latach odpowiednio 60%, 60% i 70% i przekroczył minimalne normy określone w Instrukcji.*
- ***PIW w Mielcu*** *w 2015 r. nie skontrolował trzech z 13 zaplanowanych ubojni, ze względu na dodatkowe zadania realizowane w warunkach ograniczeń kadrowych.*

Schemat nr 5
Uboje w rzeźniach i stwierdzone nieprawidłowości

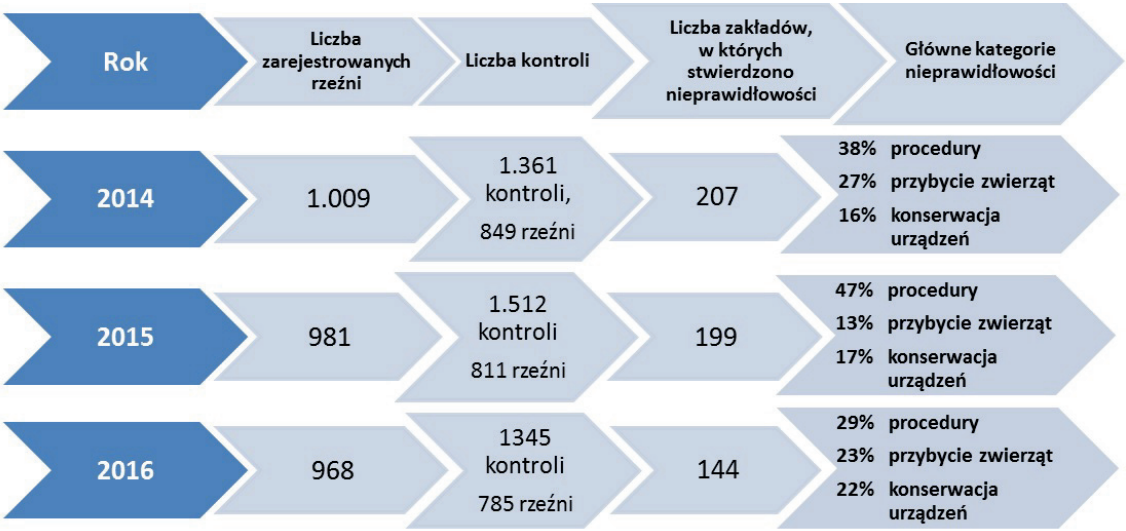

Źródło: Dane IW.

W 2014 r., spośród zarejestrowanych na terenie kraju 1.009 zakładów prowadzących ubój, skontrolowano 849 (w ramach 1.361 kontroli) pod względem dobrostanu zwierząt. Nieprawidłowości stwierdzono w 207 zakładach, a w 112 z nich przeprowadzono rekontrolę.

W 2015 r., spośród zarejestrowanych na terenie kraju 981 rzeźni, skontrolowano 811 (w ramach 1.512 kontroli) pod względem dobrostanu zwierząt. Nieprawidłowości stwierdzono w 199 rzeźniach, a w 86 z nich przeprowadzono rekontrolę.

W 2016 r., spośród zarejestrowanych na terenie kraju 968 rzeźni, kontroli pod względem dobrostanu zwierząt poddano 785 (w ramach 1.345 kontroli). Nieprawidłowości stwierdzono w 144 rzeźniach, a w 53 przeprowadzono rekontrole, w których stwierdzono nieprawidłowości.

W 2015 r., w porównaniu z 2014 r., przeprowadzono o 151 kontroli więcej, tj. o 11,1%, przy czym skontrolowano o 38 zakładów mniej (tj. o 4,5%). Jedną z przyczyn było zmniejszenie liczby zarejestrowanych zakładów o 28, tj. o 2,8%. Liczba zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości, zmniejszyła się o 8, tj. o 3,9%.

W 2016 r., w porównaniu z 2015 r., przeprowadzono o 167 kontroli mniej, tj. o 11%, przy czym skontrolowano o 26 zakładów mniej (tj. o 3,2%). Jedną z przyczyn było zmniejszenie liczby zarejestrowanych zakładów o 13, tj. o 1,3%. Liczba zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości, zmniejszyła się o 55, tj. o 27,6%.

Zarówno w 2014 r., w 2015 r., jak i w 2016 r. najwięcej nieprawidłowości dotyczyło: niewłaściwego opracowania standardowych procedur operacyjnych – odpowiednio w 77, 93 i 42 rzeźniach, umieszczania w każdej zagrodzie informacji dotyczącej daty i godziny przybycia zwierząt – 56, 26 i 33; konserwacji i kontroli urządzeń używanych do ogłuszania zwierząt zgodnie z instrukcjami producentów przez osoby specjalnie w tym celu przeszkolone – 34, 33 i 31 oraz obowiązku rejestrowania i przechowywania przez rok informacji dotyczącej konserwacji ww. urządzeń – 32, 27 i 14.

- *W latach 2014–2016 (I półrocze) pracownicy **PIW w Białymstoku** przeprowadzili 36 kontroli weterynaryjnych w rzeźniach pod względem dobrostanu zwierząt, w pięciu stwierdzając nieprawidłowości (w dwóch w 2015 r. i w trzech w I półroczu 2016 r.):*
  - *W toku kontroli zakładu mięsnego w Z. przeprowadzonej w kwietniu 2015 r. stwierdzono: 1/ nieopracowanie procedur dotyczących dobrostanu zwierząt, 2/ nieprowadzenie przez pracownika ds. dobrostanu zwierząt rejestru działań podjętych w celu poprawy tego dobrostanu, 3/ brak opracowanych standardowych procedur operacyjnych dotyczących obowiązków w rzeźni, 4/ nieujęcie w procedurach operacyjnych zakresu czynności pracownika ds. dobrostanu zwierząt, 5/ brak procedur określających sposób raportowania nieprawidłowości, 6/ brak procedur określających sposób prowadzenia rejestru podjętych działań. W protokole kontroli[13] zalecono, by procedury związane z dobrostanem zwierząt opracować i wdrożyć w terminie miesiąca od daty podpisania protokołu, zaś o wykonaniu ww. zaleceń poinformować pisemnie PLW.*
  - *Kontrola rzeźni w P. przeprowadzona w grudniu 2015 r. wykazała niedokonywanie – przez pracownika z magazynu żywca – zapisów potwierdzających sprawdzanie stanu i kondycji zdrowia zwierząt. W zaleceniach zobowiązano kontrolowanego do opracowania i wdrożenia brakujących zapisów do 31.12.2015 r. Powtórna kontrola przeprowadzona w maju 2016 r. wykazała brak realizacji zaleceń. Powtórny termin do ich realizacji określono na 31.08.2016 r.*
  - *W toku kontroli ubojni trzody chlewnej w B.Ch. w kwietniu 2016 r. stwierdzono m.in.: 1/ brak standardowych procedur operacyjnych dotyczących dobrostanu zwierząt, 2/ brak pisemnego zakresu obowiązków pracownika ds. dobrostanu, 3/ brak zapisów dotyczących działań podjętych w celu poprawienia dobrostanu zwierząt, stanu i kondycji zwierząt przyjmowanych do rzeźni oraz kontroli w tym zakresie. W związku z powyższym wystawiono mandat karny za niewłaściwy stan sanitarny w wysokości 200 zł, zaś decyzją z 1.07.2016 r. nakazano wyeliminowanie nieprawidłowości w terminie 20 dni od daty otrzymania decyzji. Decyzję tę wydano 14 dni po wymaganym terminie, co przedstawiono w sekcji Ustalone nieprawidłowości.*
  - *Kontrola zakładu mięsnego w W.W. przeprowadzona w kwietniu 2016 r. wykazała m.in.: 1/ brak standardowych procedur operacyjnych dotyczących dobrostanu zwierząt w rzeźni dotyczących przyjęcia zwierząt do rzeźni, obchodzenia się ze zwierzętami i opieki nad nimi, unieruchamiania zwierząt, pętania lub podwieszania żywych zwierząt, kontroli ogłuszania, wykrwawiania zwierząt, 2/ brak pisemnego zakresu obowiązków pracownika ds. dobrostanu w rzeźni, 3/ brak dodatkowych kleszczy do ogłuszania zwierząt, niezbędnych w czasie awarii początkowo zastosowanych urządzeń ogłuszających, 4/ brak przeglądów technicznych kleszczy do ogłuszania zwierząt, 5/ brak zapisów dotyczących działań podjętych w celu poprawienia dobrostanu zwierząt, kontroli stanu i kondycji zwierząt przyjmowanych do rzeźni. Decyzją z 29.07.2016 r. nakazano usunięcie ww. nieprawidłowości w terminie od siedmiu do 20 dni od dnia otrzymania decyzji.*

W związku z wydanymi zaleceniami i decyzjami:

- *W przypadku dwóch podmiotów **PLW w Białymstoku** otrzymał informacje o wykonaniu zaleceń, przy czym o wykonaniu nakazów wymienionych w decyzji z 1.07.2016 r. jeden z podmiotów poinformował z ponad miesięcznym opóźnieniem (informacja wpłynęła do PIW 2.09.2016 r.). W celu potwierdzenia wykonania zaleceń decyzji z 1.07.2016 r. została zaplanowana kontrola sprawdzająca.*

[13] Nr 2/20023808/2015-dobrostan. Lista SPIWET – rzeźnia – standardowe procedury operacyjne.

- ***PLW w Białymstoku*** *przeprowadził 16.09.2016 r. rekontrolę w jednym podmiocie, stwierdzając nadal brak: 1/ standardowych procedur operacyjnych dotyczących dobrostanu w rzeźni w odniesieniu do przyjęcia zwierząt do rzeźni, obchodzenia się ze zwierzętami i opieki nad nimi, unieruchamiania zwierząt, pętania lub podwieszania żywych zwierząt, kontroli ogłuszania, wykrwawiania zwierząt, 2/ dodatkowych kleszczy do ogłuszania zwierząt, niezbędnych w czasie awarii początkowo zastosowanych urządzeń ogłuszających, 3/ zapisów dotyczących działań podjętych w celu poprawienia dobrostanu zwierząt, kontroli stanu zwierząt przyjmowanych do rzeźni, stanu i kondycji zwierząt przyjmowanych do rzeźni. W związku z tym nakazał wstrzymanie działalności polegającej na uboju trzody chlewnej do czasu usunięcia wszystkich stwierdzonych nieprawidłowości. W dniu 28.09.2016 r. (na prośbę właściciela zakładu) przeprowadzono kolejną rekontrolę, która potwierdziła, iż wszystkie nieprawidłowości zostały usunięte. W związku z tym PLW decyzją z 29.09.2016 r. uchylił swoją wcześniejszą decyzję z 16.09.2016 r.;*
- *W przypadku jednego podmiotu,* ***PLW w Białymstoku*** *nie egzekwował wykonania zaleceń dotyczących przeprowadzania przez pracownika ds. dobrostanu zwierząt, kontroli stanu i kondycji zwierząt w magazynie żywca wymaganej przepisami rozporządzenia 1099/2009. Nieprawidłowości stwierdzono w trakcie kontroli przeprowadzonych 3.12.2015 r. oraz 31.05.2016 r., a kontrolowany podmiot nie poinformował o wykonaniu zalecenia. Starszy inspektor weterynaryjny ds. higieny środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego podała, że kontrolę tego podmiotu zaplanowano na grudzień 2016 r.*
- *Analiza dokumentacji dotyczącej kontroli przedsiębiorców przez* ***PIW w Łukowie*** *wykazała, że w zakresie uboju: w jednej z rzeźni w trakcie kontroli dobrostanu zwierząt przeprowadzonej w dniu 10 lutego 2015 r. stwierdzono niesprawdzanie przez pracownika odpowiedzialnego za ogłuszanie zwierząt skuteczności oszołomienia przed podwieszeniem zwierząt oraz brak informacji w procedurach zakładowych na temat rozmieszczania zwierząt w magazynie żywca. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami nałożono mandat karny oraz zalecono aktualizację instrukcji zakładowej dotyczącej dobrostanu zwierząt. W dniu 5 marca 2015 r. właściciel ubojni przekazał do PIW w Łukowie zaktualizowaną instrukcję, a przeprowadzona w tym dniu kontrola potwierdziła wyeliminowanie stwierdzonych uchybień. W innej rzeźni, w trakcie przeprowadzonej w dniu 12 lutego 2015 r. kontroli, stwierdzono nieprzestrzeganie dobrostanu zwierząt tj. brak wody w poidłach oraz uwiązanie zwierząt na zbyt krótkich sznurach, a także brak procedur zakładowych w zakresie dbania o dobrostan zwierząt. Decyzją PLW z dnia 16 lutego 2015 r. nakazano zawieszenie działalności zakładu oraz wymierzono karę finansową w kwocie 2 tys. zł za utrudnianie przeprowadzenia kontroli. Właściciel rzeźni, pismem z dnia 24 marca 2015 r., poinformował o usunięciu nieprawidłowości, co potwierdziła kontrola PIW w Łukowie przeprowadzona 25 marca 2015 r. Na podstawie decyzji PLW z dnia 26 marca 2015 r. ubojnia wznowiła działalność. Ponowna kontrola zakładu przeprowadzona 21 maja 2015 r. nie wykazała nieprawidłowości. Z dokumentacji PIW w Łukowie wynika, iż od decyzji tych nie składano odwołań do WLW.*
- *Urzędowi lekarze weterynarii na terenie* ***PIW w Puławach*** *przeprowadzali w rzeźniach kontrole środków transportu i dobrostanu zwierząt kopytnych. W latach 2014–2016 (I półrocze) przeprowadzili w jednej z rzeźni 242 kontrole środka transportu oraz dobrostanu zwierząt kopytnych podczas transportu do 8 godzin (85 w 2014 r., 134 w 2015 r., 23 w I półroczu 2016 r.). Nieprawidłowości stwierdzono w trakcie 29 kontroli. Polegały one w szczególności na brakach w dokumentacji (brak kopii zezwolenia dla przewoźnika typ I, zaświadczenia o kwalifikacji kierowcy/konwojenta, dokumentacji mycia i dezynfekcji), przekroczenie czasu transportu, przewożeniu zwierząt nienadających się do transportu. Protokoły kontroli zawierały zalecenia usunięcia niezgodności, pouczenia lub adnotacje o usunięciu niezgodności w toku kontroli. W przypadku przewożenia zwierząt nienadających się do transportu, powtarzających się niezgodności, PLW w Puławach powiadamiał o tym powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na miejsce rejestracji przewoźnika.*

W celu ustalenia prawidłowości stosowania procedur kontrolnych przez PLW podczas kontroli, na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy o NIK, kontrolerzy przeprowadzili 10 oględzin (w tym 2 w miejscu gromadzenia zwierząt i na targowisku) wykonywanych czynności kontrolnych w zakresie kontroli weterynaryjnej w miejscu załadunku zwierząt gospodarskich do transportu, 16 oględzin czynności kontrolnych w rzeźniach (rozładunek zwierząt, postępowanie ze zwierzętami na terenie zakładu, ubój zwierząt) oraz 5 oględzin czynności w miejscach rozładunku. Podczas oględzin zwracano uwagę na wykonanie przez pracowników IW wszystkich czynności kontrolnych dokumentowanych w protokołach SPIWET. Oględziny potwierdziły prawidłowość stosowania przez PLW procedur kontrolnych. Stwierdzono zaledwie jeden przypadek nieprawidłowego postępowanie pracowników IW polegający na nieokazaniu legitymacji służbowej i braku odznaki identyfikacyjnej.

Audyty zewnętrzne

W okresie objętym kontrolą, Biuro ds. Żywności i Weterynarii (FVO) przeprowadziło w Polsce audyt z zakresu dobrostanu zwierząt w trakcie uboju. Zalecenia dla Głównego Lekarza Weterynarii w tym zakresie dotyczyły m.in. zapewnienia, aby systemy gromadzenia danych umożliwiały właściwemu organowi centralnemu osiągnięcie celów dotyczących analizy i zgłaszania przypadków niezgodności z obowiązującymi wymaganiami.

Główny Lekarz Weterynarii przekazał informację o realizacji zaleceń Komisji FVO pismem z dnia 31 lipca 2015 r. oraz 12 listopada 2015 r. Komisja FVO zaakceptowała realizację zaleceń przez GLW.

W sprawozdaniu z tego audytu, FVO zaleciła wdrożenie przepisów rozporządzenia nr 1099/2009 w zakresie ustanowienia systemu wykorzystywanego do celów szkolenia personelu biorącego udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem oraz do celów zatwierdzania takich szkoleń oraz przyznawania świadectw kwalifikacji poświadczających zdanie niezależnego egzaminu końcowego dotyczącego czynności określonych w art. 7 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 1099/2009 i przedmiotów określonych w załączniku IV do tego rozporządzenia. Ponadto FVO zaleciła wprowadzenie przepisów zapewniających wystarczające wsparcie naukowe w ramach, którego w razie potrzeby będzie możliwe udostępnienie właściwym organom niezbędnej wiedzy naukowej i specjalistycznej, zgodnie z wymaganiami art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 1099/2009. Przepisy tego rozporządzenia obowiązują od dnia 1 stycznia 2013 r.

Kwalifikacje

Przepisy ustawy o ochronie zwierząt dopuszczają uśmiercanie zwierząt kręgowych w ubojni[14] tylko po uprzednim pozbawieniu ich świadomości. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 dopuszcza uśmiercanie i działania związane z uśmiercaniem przeprowadzane wyłącznie przez osoby posiadające odpowiedni poziom kwalifikacji aby wykonywać te czynności, nie powodując u zwierząt jakiegokolwiek niepotrzebnego bólu, niepokoju lub cierpienia. Czynności uboju powinny być przeprowadzane wyłącznie przez osoby posiadające świadectwo kwalifikacji w odniesieniu do tych czynności[15]. Powinien zostać wyznaczony właściwy organ odpowiedzialny za przyznawanie świadectw kwalifikacji dla osób biorących udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem zwierząt. Państwa członkowskie miały ponad trzy lata na przygotowanie stosownych regulacji w tym zakresie[16]. Od dnia wejścia w życie rozporządzenia, tj. od 1 stycznia 2013 r. do 8 grudnia 2015 r., decyzją państwa członkowskiego, świadectwa kwalifikacji mogły być wydawane przy zastosowaniu procedury uproszczonej[17].

---

[14] Zgodnie z art. 4 pkt 13 uoz przez „ubojnię" rozumie się każdy zakład pozostający pod państwową kontrolą sanitarną i weterynaryjną, przeznaczony do wykonywania uboju zwierząt.

[15] Czynności, do których wymagane jest świadectwo kwalifikacji – art. 7 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1099/2009:
a) obchodzenie się ze zwierzętami i opieka nad nimi przed ich skrępowaniem,
b) krępowanie zwierząt w celu ogłuszenia lub uśmiercenia,
c) ogłuszanie zwierząt,
d) ocena skuteczności ogłuszenia,
e) pętanie lub podwieszanie żywych zwierząt,
f) wykrwawianie żywych zwierząt,
g) ubój zgodnie z art. 4 ust. 4 – wg. szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne.

[16] Rozporządzenie Rady nr 1099/2009 r. ogłoszone zostało 18 listopada 2009 r., a weszło w życie 1 stycznia 2013 r.

[17] W przypadku osób, których odpowiednie doświadczenie zawodowe wyniosło co najmniej trzy lata.

Przepisy wykonawcze do rozporządzenia 1099/2009 nie zostały wydane, a prace legislacyjne nadal trwają[18].

W okresie objętym kontrolą, GLW skierował pisma[19] do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie uregulowania spraw związanych z przyznawaniem świadectw kwalifikacji dla osób biorących udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem zwierząt.

W związku z brakiem ww. regulacji, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zdecydował o dalszym korzystaniu z dokumentów potwierdzających kwalifikacje osób uprawnionych do zawodowego uboju wydane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi[20]. W ocenie Głównego Lekarza Weterynarii, nie odzwierciedlały one wymagań o kwalifikacjach rozporządzenia (WE) 1099/2009[21].

Kontrole przeprowadzone w Powiatowych Inspektoratach Weterynarii wykazały, że osoby wykonujące zawodowo ubój zwierząt posiadały dokumenty potwierdzające kwalifikacje wydane na podstawie ww. rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r.

Ubój bez ogłuszania

Z dniem 1 stycznia 2013 r. w Polsce zaczęły obowiązywać przepisy rozporządzenia Rady (WE) Nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania[22]. Zgodnie z art. 4 ust. 1 i 4 wyżej wymienionego rozporządzenia, zwierzęta powinny być uśmiercane po uprzednim ogłuszeniu, zgodnie z metodami i szczegółowymi wymogami związanymi ze stosowaniem tych metod określonymi w załączniku nr 1 do rozporządzenia[23]. W przypadku zwierząt poddawanych ubojowi według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne wymogi ust. 1 nie mają zastosowania, pod warunkiem, że ubój ma miejsce w rzeźni.

W dniu 10 grudnia 2014 r. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok[24], zgodnie z którym przepis art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt utracił moc w zakresie, w jakim nie zezwalał na poddawanie zwierząt ubojowi w ubojni (rzeźni) według szczególnych

---

18 Informacja otrzymana w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli.

19 Pisma: z 28 marca 2014 r. znak: GIWpr-070-15/2014(1), 19 maja 2014 r. znak: GIWpr-070-15/2014(2), 22 września 2014 r. znak: GIWpr024-66/2014(1) i 20 lipca 2015 r. znak: GIWpr-070-61/2015(1).

20 Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju wsi z dnia 9 września 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz. U. Nr 205, poz. 2102, ze zm.).

21 Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. nakłada obowiązek potwierdzenia dokumentem jedynie kwalifikacji nabytych w trakcie szkolenia teoretycznego oraz trzymiesięcznej praktyki na stanowisku ubojowym, pod stałym nadzorem osoby posiadającej udokumentowany 3-letni staż pracy na stanowisku ubojowym. Wykonywanie czynności związanych z przemieszczaniem i przetrzymywaniem zwierząt nie są wymagane potwierdzenia dokumentem, a jedynie odbycia miesięcznego stażu w ubojni pod stałym nadzorem osoby posiadającej udokumentowany 3-letni staż pracy przy przemieszczaniu i przetrzymywaniu zwierząt (§ 3). Natomiast świadectwo kwalifikacji – wymagane rozporządzeniem Rady (WE) nr 1099/2009:
- jest potwierdzeniem zdania niezależnego egzaminu końcowego (przedmioty egzaminu są odpowiednio dobrane do danych kategorii zwierząt, odpowiadają działaniom, o których mowa w art. 7 ust. 2 i 3 oraz przedmiotom określonym w załączniku IV rozporządzenia nr 1099/2009);
- wskazują kategorie zwierząt, rodzaje urządzeń i te spośród działań wymienionych w art. 7 ust. 2 lub 3, dla których świadectwo jest ważne;
- jest uznawane w innych państwach członkowskich;
- wydawane jest jedynie pod warunkiem, gdy wnioskodawca złoży pisemne oświadczenie, że nie popełnił poważnego naruszenia prawa wspólnotowego lub prawa krajowego z zakresu ochrony zwierząt w ciągu trzech lat poprzedzających datę wystąpienia z wnioskiem o świadectwo (art. 21).

22 Dz. Urz. UE L 303 z 18.11.2009, str. 1.

23 Zgodnie z Załącznikiem nr 1 do rozporządzenia nr 1099/2009 wykaz metod ogłuszania i związanych z nimi specyfikacji obejmuje metody: mechaniczne, elektryczne, gazowe i inne metody.

24 Dz. U. poz. 1794.

metod wymaganych przez obrzędy religijne oraz przepis art. 35 ust. 1 i 4 ww. ustawy w zakresie, w jakim przewiduje odpowiedzialność karną za poddawanie zwierząt ubojowi w rzeźni według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, gdyż zostały częściowo uznane za niezgodne z Konstytucją RP i Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[25]. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny orzekł, że kwestia regulacji uboju rytualnego w Polsce w zakresie przeznaczenia mięsa pozyskanego w drodze ww. uboju należy do ustawodawcy.

Trybunał Konstytucyjny, w uzasadnieniu do wyroku w sprawie K 52/13 z dnia 10 grudnia 2014 r., uznał za niezbędne zasygnalizowanie konieczności podjęcia niezwłocznych działań ustawodawczych, mających na celu dostosowanie ustawodawstwa o ochronie zwierząt do rozporządzenia nr 1099/2009. Zgodnie z opinią Trybunału, ustawa o ochronie zwierząt w zakresie, w jakim normowała ubój oraz uśmiercanie zwierząt, wkraczała w materię poddaną szczegółowej regulacji w rozporządzeniu nr 1099/2009. Szereg postanowień ustawy o ochronie zwierząt nie odpowiadał standardowi oraz terminologii tego rozporządzenia, mimo że było ono stosowane już od 1 stycznia 2013 r.

Polskie przepisy obecnie nie zawierają żadnej szczegółowej regulacji dotyczącej uboju według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne. Polska nie skorzystała z możliwości wynikających z art. 26 ust. 2 lit c) rozporządzenia 1099/2009 i nie wprowadziła przepisów krajowych, które służyły zapewnieniu dalej idącej ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania.

W projekcie uooz znajdowało się jedynie odwołanie do rozporządzenia 1099/2009. Projekt ten nie przewidywał wprowadzenia innych wymogów niż określone przepisami ww. rozporządzenia w zakresie warunków i metod oraz kwalifikacji osób dokonujących uboju w rzeźni w związku ze stosowaniem szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne.

W związku z powyższym, nadzór nad ubojem według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne prowadzony był na ogólnych zasadach, z wyłączeniem obowiązku ogłuszenia na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 4 ust. 4 rozporządzenia (WE) Nr 1099/2009.

W rezultacie polskie przepisy nie określały żadnych szczegółowych wymagań w ww. zakresie a w ramach prowadzonego nadzoru PLW sprawdzał, czy rzeźnia prowadząca ubój, zarówno z ogłuszaniem, jak i bez ogłuszania zgodnie z obrzędem religijnym, spełniała w szczególności wymogi określone w rozporządzeniu 1099/2009. Wymagania te dotyczyły standardowych procedur operacyjnych, nadzoru właścicielskiego nad ubojem zwierząt, w tym w zakresie dobrostanu zwierząt oraz kompetencji osób prowadzących ubój oraz odpowiedzialnych za wykonywanie ww. nadzoru właścicielskiego. W myśl ww. rozporządzenia zakład mógł dokonać uboju zwierząt bez wcześniejszego ogłuszenia, zgodnie ze szczególnymi metodami wymaganymi przez obrzędy religijne, pod warunkiem opracowania standardowych procedur operacyjnych warunków rytualnego uśmiercania zwierząt (zgodnie z art. 6 ust. 2 lit. c rozporządzenia 1099/2009). Ponadto rzeźnia powinna być wyposażona w urządzenia umożliwiające indywidualne krępowanie zwierząt (zgodnie z art. 15 ust. 2), a w przypadku przeżuwaczy powinno być zapewnione krępowanie mechaniczne. Podczas uboju podmiot gospodarczy zapewnia, że osoby odpowiedzialne za ubój

[25] Według wyroku Trybunału Konstytucyjnego art. 34 ust. 1 i art. 35 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt jest niezgodny z art. 53 ust. 1, 2 i 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 9 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; z 1995 r. Nr 36, poz. 175, 176 i 177; z 1998 r. Nr 147, poz. 962; z 2001 r. Nr 23, poz. 266; z 2003 r. Nr 42, poz. 364 oraz z 2010 r. Nr 90, poz. 587).

przeprowadzają systematyczne kontrole oraz zapewnia, by zwierzęta nie wykazywały żadnych oznak przytomności ani wrażliwości na bodźce, zanim zostaną zdjęte pęta, i nie wykazywały żadnych oznak życia, zanim zostaną poddane obróbce lub sparzaniu.

Spełnienie powyższych wymagań było nadzorowane przez organy IW.

W ramach nadzoru nad ubojem według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, Główny Lekarz Weterynarii określił sposób dokumentowania kontroli rzeźni w liście kontrolnej SPIWET, stanowiącej załącznik do instrukcji GLW z dnia 1 kwietnia 2008 r. w sprawie metodologii urzędowych kontroli. Przekazał także organom IW informacje z zakresu wymogów określonych w rozporządzeniu nr 1099/2009, w tym m.in. „Zalecenia i dobre praktyki w trakcie uboju zgodnie z obrządkiem religijnym" oraz opracowany przez Komisję Europejską dokument „Poprawa dobrostanu zwierząt podczas uboju rytualnego. Zalecenia dla potrzeb dobrej praktyki".

Sposób postępowania IW i dokumentowanie kontroli przestrzegania zasad dobrostanu w rzeźni zostały ujęte w liście kontrolnej SPIWET stanowiącej załącznik nr 2 do instrukcji GLW w sprawie postępowania przy przeprowadzaniu kontroli w rzeźniach pod względem dobrostanu zwierząt oraz raportowania o przeprowadzonych w tym zakresie kontrolach z dnia 28 marca 2013 r. – GIWz.420-31/13. Instrukcja ta nie wyróżniała uboju z ogłuszaniem i bez ogłuszania. Urzędowy lekarz weterynarii w czasie kontroli uboju z ogłuszaniem oceniał sposób jego przeprowadzenia i skuteczność, natomiast podczas kontroli bez ogłuszania odnotowywał w liście kontrolnej fakt, że wymogi odnośnie procesu ogłuszania nie dotyczą danego procesu.

W związku z tym, urzędowy lekarz weterynarii, oceniając dobrostan zwierząt w rzeźni (lista kontrola SPIWET stanowiąca załącznik nr 2 do ww. instrukcji), fakt uśmiercenia zwierzęcia bez uprzedniego skutecznego ogłuszenia, nieutrzymywanego w stanie nieświadomości i niewrażliwości na bodźce, uznawał jako nieprawidłowość, podczas gdy w przypadku uboju według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, uśmiercenie zwierzęcia w pełni świadomego – za zgodne z prawem.

Należy zwrócić uwagę, że nie była znana skala zjawiska uboju według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, zarówno pod względem liczby ubitych zwierząt, sposobu zagospodarowania mięsa z takiego uboju, a także liczby zakładów prowadzących taki ubój.

W Głównym Inspektoracie Weterynarii nie prowadzono odrębnej ewidencji zakładów, które prowadziły ubój bez ogłuszenia. Dane gromadzone przez GIW nie wyodrębniały metody uboju. Przepisy ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego nie nakładały na organy Inspekcji Weterynaryjnej obowiązku prowadzenia wykazu/rejestru/ewidencji zakładów prowadzących ubój bez ogłuszenia. Także sprawozdania z wyników urzędowego badania zwierząt i mięsa nie uwzględniały podziału ubojów na standardowe i bez ogłuszenia.

Według szacunkowych danych udostępnionych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, w Polsce w 2015 r. zgodnie z obrzędem religijnym ubito około 53 tys. sztuk bydła i 45.000 tys. sztuk drobiu, a w 2016 r. – odpowiednio 56 tys. sztuk oraz 47.000 tys. sztuk. Stanowiło to około 3–4,5% ubojów zwierząt rzeźnych w Polsce.

W MRiRW, GIW i GUS brak było również danych o wielkości eksportu mięsa pochodzącego z tzw. uboju rytualnego. Na podstawie danych gromadzonych przez Ministerstwo Finansów o wielkości eksportu i kraju docelowym oszacowano wielkość eksportu takiego mięsa.

Wprowadzenie zakazu stosowania uboju zwierząt bez wcześniejszego ogłuszenia w 2013 r. spowodowało wstrzymanie eksportu świeżego lub schłodzonego mięsa wołowego do Izraela, Egiptu, Kazachstanu i Uzbekistanu. W 2012 r. eksport ten wynosił odpowiednio 1.726 ton, 51 ton, 111 ton i 513 ton, a w przypadku Turcji zmniejszył się z 33 do 9,8 ton. Po ogłoszeniu wyroku

Trybunału Konstytucyjnego w grudniu 2014 r. następował stopniowy wzrost eksportu i w 2015 r. do Izraela wysłano 979,8 ton, a w I połowie 2016 r. 2.675,4 ton. W 2015 r. nie wysyłano mięsa do Egiptu, Kazachstanu, Turkmenistanu i Uzbekistanu. Eksport do Turcji w 2015 r. wyniósł 42,8 ton, a w I połowie 2016 r. nie wysłano mięsa do tego kraju. Odnosząc wielkość eksportu do ww. krajów w porównaniu do całkowitej wielkości eksportu mięsa świeżego lub schłodzonego można oszacować, że wielkość eksportu mięsa pochodzącego z uboju rytualnego stanowiła w 2015 r. około 0,5%, a w pierwszej połowie 2016 r. około 2%, podczas gdy w 2012 r. udział ten wynosił około 16%.

W przypadku mięsa zamrożonego, zmiany wielkości eksportu miały bardziej zróżnicowany charakter. Na przykład do Turcji w 2013 r. wysłano 47,8 ton, podczas gdy w 2012 r. wysyłano 3.693 ton. Następnie w 2015 r., w wyniku wprowadzenia przez Turcję zerowej stawki celnej, eksport wzrósł do 8.778 ton, a w I połowie 2016 r. nie wysłano mięsa do tego kraju. Eksport do Izraela podlegał nieznacznym wahaniom, jednak trudno wskazać wyraźną korelację pomiędzy obowiązującymi przepisami a wielkością eksportu. W 2012 r. eksport ten wyniósł 1.157 ton, w 2013 r. 2.498 ton, w 2014 r. 2.443 ton, w 2015 r. 2.822 ton. Wyraźną zmianę można zauważyć dopiero I połowie 2016 r., gdy eksport wyniósł 2.213 ton.

Wyznaczając analogicznie udział eksportu do ww. krajów w porównaniu do całkowitej wielkości eksportu mięsa zamrożonego można oszacować, że wielkość eksportu mięsa pochodzącego z uboju rytualnego stanowiła w 2015 r. około 24%, a w pierwszej połowie 2016 r. około 18%, podczas gdy w 2012 r. udział ten wynosił 17%.

W 19 krajach Unii Europejskiej dopuszczony został tzw. ubój rytualny zwierząt gospodarskich bez ogłuszenia, z tego w 11 wymagane jest zgłoszenie bądź zgoda organów administracyjnych na taki ubój. W siedmiu krajach UE ubój rytualny powinien być poprzedzony ogłuszeniem zwierzęcia (Mapa nr 1).

Mapa nr 1
Ubój według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne w krajach Unii Europejskiej

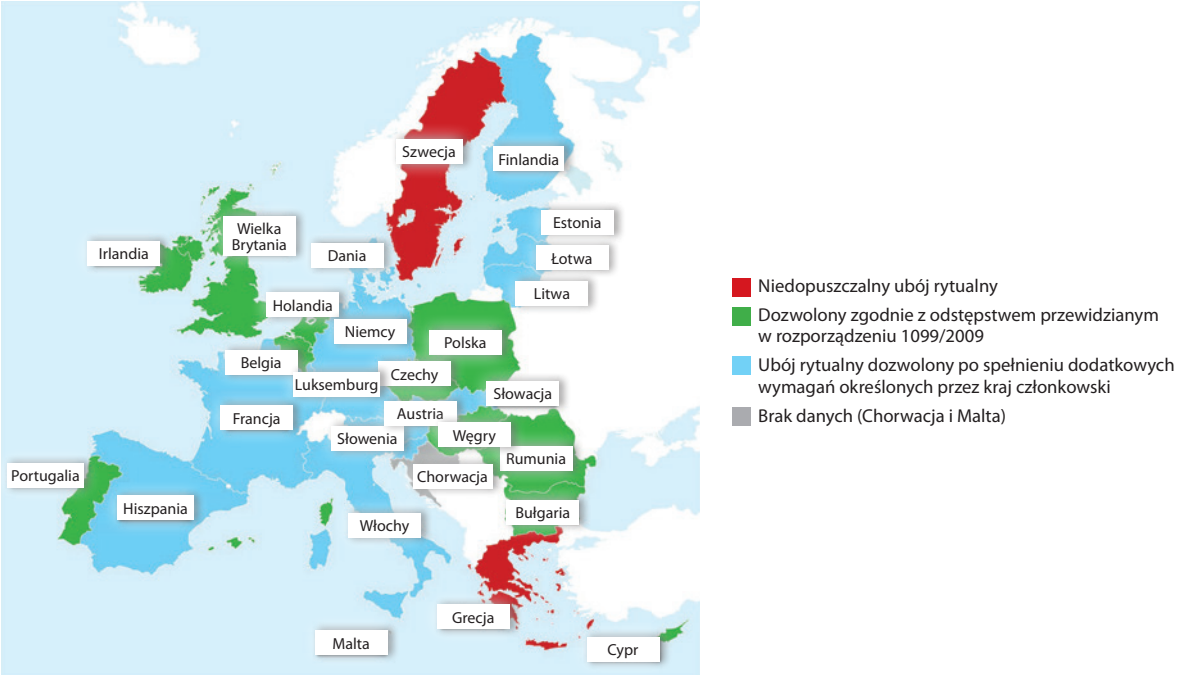

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie informacji MRiRW otrzymanych z polskich ambasad.

Szczegółowe zestawienie regulacji tzw. uboju rytualnego w krajach UE przedstawiono w tabeli załącznika 5.1. Informacji.

Ubój gospodarczy

Zgodnie z obowiązującym przepisem art. 17 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego[26], ubój zwierząt gospodarskich, co do zasady, powinien odbywać się w rzeźni. Występują wyjątki, zgodnie z którymi można było dokonać uboju zwierząt poza rzeźnią[27]. Jednym z tych wyjątków jest ubój w gospodarstwie w celu produkcji mięsa na użytek własny. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, na podstawie art. 11a ust. 2 ustawy z dnia z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego, wydał rozporządzenie z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa przeznaczonego na użytek własny. Przy tym należało również spełnić wymagania określone w przepisach o ochronie zwierząt.

Główny Lekarz Weterynarii nie posiadał informacji o skali uboju zwierząt w gospodarstwach. Do połowy 2016 r. nie gromadził danych o liczbie zgłoszeń ubojów w gospodarstwie w celu produkcji mięsa na użytek własny[28], a także o kontrolach tych ubojów przeprowadzonych przez urzędowych lekarzy weterynarii. Natomiast w sprawozdaniach statystycznych RRW-6 sporządzanych przez IW i dotyczących ubojów zwierząt poza rzeźnią wykazano, że w 2014 r. zbadano[29] 76.569 sztuk zwierząt[30] (68.225 szt. w kierunku obecności włośni oraz 8.344 szt. – pełne badanie poubojowe, w tym 7.504 świń). W 2015 r. zbadano 75.295 sztuk zwierząt ubitych na użytek własny (64.116 szt. w kierunku obecności włośni oraz 11.179 – pełne badanie poubojowe, w tym 10.232 świń). W 2016 r. zbadano 77.841 sztuk zwierząt ubitych na użytek własny (60.959 szt. w kierunku obecności włośni oraz 16.882 – pełne badanie poubojowe, w tym 16.113 świń).

Uzyskane dane o liczbie ubojów na użytek własny były rozbieżne. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w celu produkcji mięsa na użytek własny w 2014 r. ubito 1.301 tys. sztuk zwierząt[31] (w tym 1.143 tys. świń), w 2015 r. – 660 tys. sztuk (586 tys. świń), a w 2016 r. – 312 tys. sztuk (305 tys. świń). Z kolei według danych ARiMR w 2014 r. ubito 59 tys. sztuk zwierząt (52 tys. świń), w 2015 r. – 57 tys. sztuk (50 tys. świń), a w 2016 r. 68 tys. sztuk (63 tys. świń). Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy podał szacunkowo, że w 2014 r. ubito 2.855 tys. sztuk zwierząt, w 2015 r. – 2.625 tys. sztuk i w 2016 r. – 2.526 tys. sztuk.

---

26 Dz. U. z 2017 r. poz. 242, ze zm.

27 Przepisy art. 1 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31 z 1.02.2002, str. 1, ze zm.), art. 1 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 139 z 30.04.2004, str. 1, ze zm.) oraz art. 1 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego (Dz. Urz. UE L 139 z 30.04.2004, str. 55, ze zm.), wyłączają tego typu produkcję spod regulacji tzw. prawa żywnościowego UE. Powyższe rozporządzenie nie narusza przepisów prawa Unii Europejskiej, gdyż sprawy dotyczące produkcji podstawowej na własny domowy użytek oraz domowego przygotowywania, przetwarzania lub składowania żywności na własny domowy użytek nie regulują przepisy rozporządzeń wspólnotowych, zatem mogły być uregulowane w przepisach krajowych.

28 Zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny prowadzący gospodarstwo ma obowiązek poinformowania powiatowego lekarza weterynarii o zamiarze przeprowadzenia uboju.

29 Stosownie do ww. rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny, obowiązkowemu badaniu podlega mięso świń, nutrii i dzików na obecność włośni (§ 7) oraz obowiązkowemu badaniu przedubojowemu świnie i badaniu poubojowemu mięso ze świń w gospodarstwach podlegających ograniczeniom, nakazom lub zakazom wydanym w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń (§ 2a). W pozostałych przypadkach badanie mięsa pozyskanego na użytek własny jest dobrowolne i jest przeprowadzane na wniosek posiadacza mięsa lub podmiotu dokonującego uboju.

30 Świnie, bydło, owce.

31 Do analizy ze wszystkich źródeł informacji przyjęto świnie, bydło do 6 miesiąca życia i owce.

Wykres nr 1
Dane o liczbie ubojów na potrzeby własne w latach 2014–2016

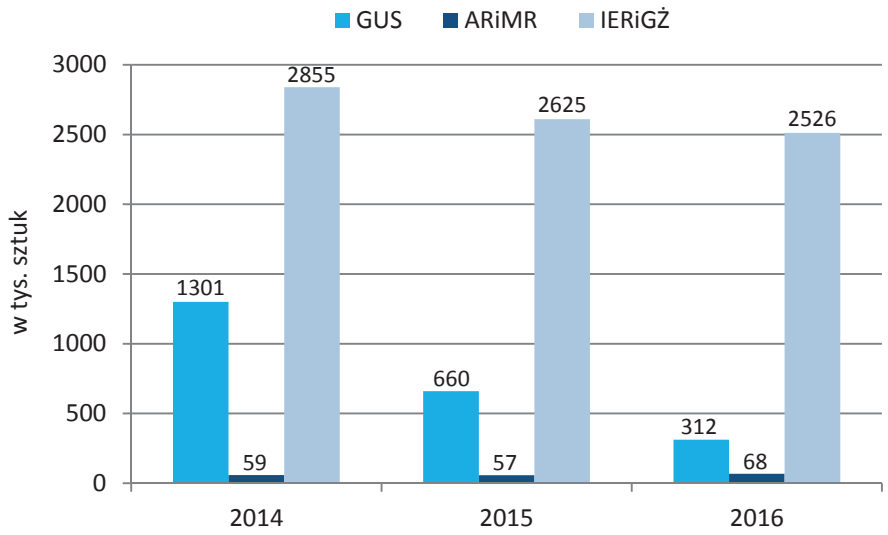

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie dotyczące liczby sztuk świń, cieląt i owiec.

Zgodnie z § 4 rozporządzenia, posiadacz zwierzęcia lub podmiot prowadzący gospodarstwo, na terenie którego planowany jest ubój, co najmniej na 24 godziny przed ubojem ma obowiązek poinformować PLW o takim zamiarze.

Powiatowi lekarze weterynarii objęci niniejszą kontrolą byli informowani przez osoby zobowiązane o planowanych ubojach w gospodarstwie w celu produkcji mięsa na użytek własny. Jednak otrzymane od hodowców informacje były niekompletne, gdyż nie obejmowały każdego uboju. Ponadto otrzymane informacje o planowanych ubojach nie zawierały wszystkich wymaganych danych i przekazywane były z opóźnieniem do PLW właściwego ze względu na miejsce przeprowadzenia uboju, co uniemożliwiało przeprowadzanie kontroli ubojów w gospodarstwie. I tak np.:

- ***Powiatowy Lekarz Weterynarii w Sokołowie Podlaskim*** *został poinformowany o planowanych 16 ubojach na potrzeby własne, natomiast o 114 niezgłoszonych ubojach pozyskał wiedzę po analizie danych z ARiMR. Powiatowego Lekarz Weterynarii w Łukowie poinformowano o 260 planowanych ubojach, nie przekazując informacji o 36 ubojach. PLW w Iławie otrzymał informacje o 214 ubojach, a po porównaniu z danymi ARiMR stwierdził 19 przypadków ubojów niezgłoszonych do PIW.*
- ***Powiatowy Lekarz Weterynarii w Makowie Mazowieckim*** *otrzymał od właścicieli zwierząt gospodarskich ogółem 25 informacji (powiadomień) o zamiarze przeprowadzenia uboju zwierząt gospodarskich (trzoda chlewna) w celu produkcji mięsa przeznaczonego na użytek własny.*
  Z tych powiadomień tylko jedno spełniało wszystkie wymagania określone w § 4 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa przeznaczonego na użytek własny, tj. zostało złożone co najmniej 24 godziny przed planowanym ubojem zwierząt oraz zawierało wszystkie wymagane informacje o planowanym uboju. Pozostałe powiadomienia nie zawierały części wymaganych informacji, w tym:
  - *w dwóch przypadkach nie podano adresu posiadacza zwierząt;*
  - *w dwóch przypadkach nie podano żadnych danych dotyczących zarówno gatunku jak i liczby zwierząt, które miały być poddane ubojowi;*
  - *w sześciu przypadkach nie podano szczegółowych informacji dotyczących miejsca i terminu planowanego uboju;*
  - *w siedmiu przypadkach nie podano żadnych danych dotyczących osoby odpowiedzialnej za przeprowadzanie uboju, a w ośmiu kolejnych podano tylko imię i nazwisko takiej osoby bez wskazania jej adresu zamieszkania;*
  - *w 18 przypadkach nie podano żadnych dodatkowych informacji mających na celu ułatwienie kontaktu z informującym, w szczególności jego numeru telefonu.*

- *W 13 przypadkach informacje o zamiarze dokonania uboju na użytek własny zostały przekazane do PLW w dniu planowanego uboju, co stanowiło naruszenie § 4 ust. 1 ww. rozporządzenia w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa przeznaczonego na użytek własny, zgodnie z którym informacja taka powinna być przekazana 24 godziny przed planowanym ubojem.*
- *Do **PLW w Mielcu** wpłynęły ogółem 263 zgłoszenia dotyczące uboju 300 szt. zwierząt rzeźnych na potrzeby własne. Na 24 godziny przed planowanym ubojem poinformowano o 117 przypadkach. 140 zgłoszeń wpłynęło w dniu uboju i 6 zgłoszeń po dokonanym uboju.*

Z 17 kontrolowanych PLW, tylko dwóch przeprowadzało pojedyncze kontrole uboju w gospodarstwie w celu produkcji mięsa na użytek własny.

- *W latach 2014–2016 (I półrocze) pracownicy **PIW w Iławie** – na 214 zgłoszeń uboju zwierząt rzeźnych na potrzeby własne – przeprowadzili trzy kontrole takiego uboju w gospodarstwie (po jednej w każdym roku), nie stwierdzając nieprawidłowości w zakresie przestrzegania dobrostanu zwierząt. Zwierzęta były uśmiercane tylko po ich uprzednim pozbawieniu świadomości[32] przez osobę uprawnioną do prowadzenia uboju.*
- ***PLW w Mielcu** przeprowadzał kontrole wynikające z urzędowego planu kontroli, jedynie zarejestrowanego podmiotu dokonującego usługowego uboju świń dostarczanych przez rolników indywidualnych w celu pozyskania mięsa na użytek własny[33]. Nie kontrolował warunków uboju w celu pozyskania mięsa na użytek własny, dokonywanych w gospodarstwach przez rolników indywidualnych.*

Pozostali PLW nie przeprowadzali kontroli w gospodarstwach dotyczących przebiegu ubojów zwierząt gospodarskich na użytek własny, o którym mowa w art.17 ust. 1a ustawy o produktach pochodzenia zwierzęcego, pomimo zgłoszonych przypadków zamiaru dokonania takiego uboju. Powiatowy Lekarz Weterynarii – na podstawie art. 3 ust.1 i 2 pkt 5 lit. a i g w związku z art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2009 r. o Inspekcji Weterynaryjnej oraz art. 34a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 2 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt – jest obowiązany do nadzoru nad bezpieczeństwem żywności i nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt. Zaniechania kontroli uboju zwierząt w gospodarstwach na użytek własny skutkowały brakiem informacji o uśmiercaniu zwierząt zgodnie art. 33 ust. 1a i art. 34 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, tj. wyłącznie w sposób humanitarny, polegający na zadawaniu przy tym minimum cierpienia fizycznego i psychicznego, a nadto, w przypadku zwierząt kopytnych – tylko po ich uprzednim pozbawieniu świadomości przez przyuczonego ubojowca oraz ograniczeń dotyczących uboju wskazanych w art. 34 ust. 4 uoz.

Jako przyczynę braku takich kontroli PLW wskazywali na niedostateczną liczbę pracowników PIW, niewielkie zagrożenie dla zdrowia publicznego ze względu na obowiązek wykorzystania mięsa z takiego uboju na potrzeby własne, marginalny udział tych zadań wśród innych zadań nałożonych na powiatowych lekarzy weterynarii i obowiązek realizacji innych terminowych zadań dotyczących nadzoru weterynaryjnego, brak doniesień o nieprzestrzeganiu wymagań weterynaryjnych podczas takich ubojów, brak określonego sposobu i zakresu przeprowadzania takich kontroli, brak możliwości weryfikowania kwalifikacji osób przeprowadzających ubój na użytek własny, a także nieprecyzyjne zgłoszenia terminów planowanych ubojów. I tak:

- ***Zastępca PLW w Ostródzie** wyjaśniła, że: „…kontroli tych nie wykonano z uwagi na brak odniesienia w obowiązujących przepisach do sposobu ich wykonania, jak też procedur określających tryb takich kontroli. W szczególności należy zwrócić uwagę na zapisy dotychczas obowiązującego rozporządzenia Ministra Rolnictwa*

[32] Ogłuszanie zwierząt poddanych ubojowi odbywało się przy pomocy elektrod elektrycznych, tj. metodą wyszczególnioną w załączniku nr 1 do rozporządzenia Rady (WE) Nr 1099/2009z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz. Urz. UE L 303 z 18.11.2009 r., str. 1).

[33] Kontrola obejmowała zagadnienia wynikające z § 5 i § 6 ww. rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r., w zakresie: miejsca do ogłuszania, wykrwawiania i wytrzewiania tusz, przechowywania produktów ubocznych, dokumentacji oddawanych odpadów poubojowych. Ogłuszanie odbywa się mechanicznie za pomocą urządzenia z ruchomym bolcem (Radical).

i Rozwoju Wsi z dnia 9 czerwca 2004 roku w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt zawarte w § 3 ust 2, które stanowią, że kwalifikacje osób uprawnionych do zawodowego uboju są dokumentem przechowywanym w ubojni."

- ***PLW w Wysokiem Mazowieckim** wyjaśnił, że wynikało to z dużej liczby realizowanych przez Inspektorat innych terminowych i obowiązkowych zadań dotyczących nadzoru weterynaryjnego oraz że „(…) zagadnienia związane z ochroną zwierząt podczas uboju na potrzeby własne (…) reguluje rozporządzenie 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania. W oparciu o zapis art. 21 ust. 1 lit. a, b, c cytowanego rozporządzenia, państwa członkowskie powinny wyznaczyć odpowiedni organ, odpowiedzialny za: zapewnienie dostępu do szkoleń, przyznawanie świadectw kwalifikacji, potwierdzających zdanie niezależnego egzaminu końcowego (…). PLW w obecnym stanie prawnym praktycznie nie ma możliwości przeprowadzenia weryfikacji poziomu kwalifikacji osób przeprowadzających ubój zwierząt na użytek własny. Ustawodawca nie określił, w jaki sposób wymagany poziom kwalifikacji powinien być udokumentowany/potwierdzony. Rozporządzenie 1099/2009 nie przewiduje świadectw kwalifikacji w przypadku osób przeprowadzających ubój na własne potrzeby w gospodarstwie, mówiąc jedynie o odpowiednim poziomie kwalifikacji – zapis art. 10 odnoszący się wprost do art. 7 ust. 1. Dodatkowo ustawodawca nie ustalił wykazu kwalifikacji uznawanych za równoważne świadectwu kwalifikacji. Ponadto nie jest jasne, czy w przypadku uboju zwierząt gospodarskich, przeprowadzanego na potrzeby własne przez upoważniona osobę, poziom kwalifikacji takiej osoby, zgodnie z normą art. 10 rozporządzenia 1099/2009, powinien być tożsamy z poziomem kwalifikacji wymaganym w stosunku do osób zajmujących się zawodowym ubojem zwierząt w rzeźni. (…)". Wskazał też, że rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt, które zgodnie z opinią GLW do czasu transpozycji rozporządzenia 1099/2009 do polskiego porządku prawnego pozostaje obowiązujące, reguluje wyłącznie kwestie związane z ubojem zawodowym.*
- ***PLW w Mińsku Mazowieckim** stwierdził, że przepisy rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa przeznaczonego na użytek własny, nie nakładają na Powiatowego Lekarza Weterynarii obowiązku przeprowadzania kontroli takiego uboju, jak również weryfikacji posiadanych kwalifikacji osoby mającej przeprowadzić taki ubój. Wskazał również na fakt, że mając na uwadze ważność problemu kilkakrotnie kierował do władz samorządowych pisma, przedstawiając zasady prawne tzw. uboju gospodarczego.*
- ***Powiatowy Lekarz Weterynarii w Sokołowie Podlaskim** podała, że „[…] Na podstawie § 4 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny […] posiadacz zwierzęcia ma obowiązek tylko i wyłącznie zgłosić zamiar takiego uboju. Przedmiotowy przepis nie nakłada na PLW obowiązku weryfikacji sposobu prowadzenia takiego uboju przez rolnika, w tym kwalifikacji osób dokonujących uboju na użytek własny. […]*

W przypadku, gdy organy inspekcji ustaliły prowadzenie nielegalnego uboju zwierząt, zobowiązane były do podjęcia zdecydowanych i odpowiednich działań administracyjnych, w tym m.in. do nałożenia na podmiot kary pieniężnej wymierzonej przez powiatowego lekarza weterynarii w drodze decyzji administracyjnej, przekazania sprawy – zgodnie z kompetencjami – do organów ścigania oraz nakazania utylizacji mięsa[34]. I tak:

- ***PLW w Sokołowie Podlaskim** weryfikowała liczby otrzymanych zgłoszeń o ubojach na potrzeby własne na podstawie informacji otrzymywanych z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W oparciu o comiesięczne zestawienia z BP ARiMR stwierdzono brak potwierdzenia dwóch zgłoszeń w Inspekcji Weterynaryjnej. PIW wysyłał do posiadaczy zwierząt, którzy nie zgłosili zamiaru przeprowadzenia uboju, pisma informujące o obowiązku zgłoszenia faktu uboju na 24 godziny przed jego dokonaniem. Po zidentyfikowaniu przez inspekcję weterynaryjną 114 podmiotów dokonujących uboju bez ich zgłoszenia do PIW, w badanym okresie wysłano łącznie 79 takich pism. W ocenie PLW, z uwagi na brak jednolitej regulacji postępowania w tym zakresie w 2014 r. PIW wysłał 25 takich pism wobec 60 odnotowanych niepowiadomień. W badanym okresie PLW nie wydał żadnej decyzji wymierzającej posiadaczowi zwierząt karę w związku niedopełnieniem obowiązku zgłoszenia do PLW zamiaru dokonania uboju w gospodarstwie[35].*

[34] W przypadku podmiotów znajdujących się pod nadzorem Inspekcji Weterynaryjnej.

[35] Pierwszą decyzję wymierzającą posiadaczowi zwierząt karę pieniężną w wysokości 100 zł PLW wydał w dniu 2 sierpnia 2016 r.

- *Za niepoinformowanie **PLW w Łodzi** 24 godziny przed dokonaniem uboju na użytek własny, nakładane były kary w drodze decyzji, ale tylko w stosunku do braku powiadomień o uboju: bydła, kóz i owiec (łącznie 8 decyzji). PLW wyjaśnił, że na polecenie Głównego Lekarza Weterynarii działania podejmowane odnośnie nadkładania kar pieniężnych w pierwszej kolejności dotyczyły niezgłaszania uboju cieląt do 6 miesiąca życia, z uwagi na konieczność zagospodarowania i prawidłowego postępowania z SRM[36]. Zgodnie z tym poleceniem w drugiej kolejności należało stosować sankcje w przypadku podejrzenie uboju świń w gospodarstwie, w ilości wskazującej na możliwość nielegalnego wprowadzania mięsa do obrotu, a w przypadkach uboju pojedynczych sztuk świń należało przede wszystkim pouczać rolników o ich obowiązkach związanych z dokonywaniem uboju na użytek własny[37].*

Inspekcja Weterynaryjna ujawniła 16.969 nielegalnych ubojów, z tego 16.944 ubojów zwierząt na użytek własny.

Pismem z 2 lutego 2016 r.[38] Główny Lekarz Weterynarii polecił powiatowym lekarzom weterynarii prowadzenie porównań zgłoszeń do ubojów na użytek własny z danymi przekazywanymi przez Biura Powiatowe Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, mających na celu m.in. „[…] wyeliminowanie rażących różnic w danych przekazywanych przez Inspekcję Weterynaryjną dotyczących liczby ubijanych zwierząt gospodarskich, w stosunku do danych przekazywanych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa". Pismem z 15 lipca 2016 r.[39], GLW wprowadził także obowiązek kwartalnego przekazywania do GIW wyników ww. analiz. Dodatkowo raportem objęto nieprawidłowości stwierdzone przez urzędowych lekarzy weterynarii podczas weryfikacji spełnienia wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny.

Główny Lekarz Weterynarii podał także, że przygotował zmiany do instrukcji[40], w zakresie ujednolicenia sposobu prowadzenia nadzoru przez organy Inspekcji Weterynaryjnej, w tym obligatoryjnego prowadzenia dzienników z czynności wykonywanych przez urzędowych lekarzy weterynarii w czasie nadzoru nad ubojem na użytek własny.

Ponadto GLW pismem z 11 sierpnia 2016 r.[41] przekazał do Departamentu Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi propozycje zmian do rozporządzenia w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny. Dotyczyły one m.in. doprecyzowania definicji „przeznaczenia na użytek własny", uregulowania limitu ubojów zwierząt, wprowadzenia obowiązku urzędowego badania poubojowego świń, bydła do 6 miesiąca życia, owiec i kóz ubijanych na potrzeby własne oraz zmiany terminu powiadomienia PLW o planowanym uboju z 24 godzin na 48 godzin.

---

36 Materiał szczególnego ryzyka.

37 NIK zwraca uwagę, że zgodnie z § 1 ust. 34 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 maja 2010 r w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenia przepisów o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. Nr 600, poz. 93) – wysokość kar pieniężnych za naruszenia, o których mowa w art. 26 ust. 1 ustawy o produktach pochodzenia zwierzęcego, wynosi od 100 zł do 2.000 zł – za niespełnienie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny.

38 Pismo z dnia 2 lutego 2016 r. znak: GIWbż-0910-1/2015(14).

39 Pismo z dnia 15 lipca 2016 r. znak GIWbż-0910-1/2015(74).

40 Instrukcja Głównego Lekarza Weterynarii Nr GIWbż-500-4/12 z dnia 27 listopada 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez urzędowego lekarza weterynarii dziennika badania przedubojowego zwierząt, dziennika badania poubojowego mięsa, dziennika badania przedubojowego drobiu, dziennika badania poubojowego mięsa drobiowego, dziennika oględzin nieoskórowanych tusz zwierząt łownych oraz dziennika badania mięsa pozyskanego w wyniku odstrzału zwierząt łownych.

41 Pismo z dnia 11 sierpnia 2016 r. znak GIWpr-024-52/2016(1).

3.2.2. Wykonywanie zadań nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt gospodarskich przez przewoźników

Zasady postępowania w zakresie transportu zwierząt kręgowych zostały określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniających dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97.

Schemat nr 6
Nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt podczas transportu

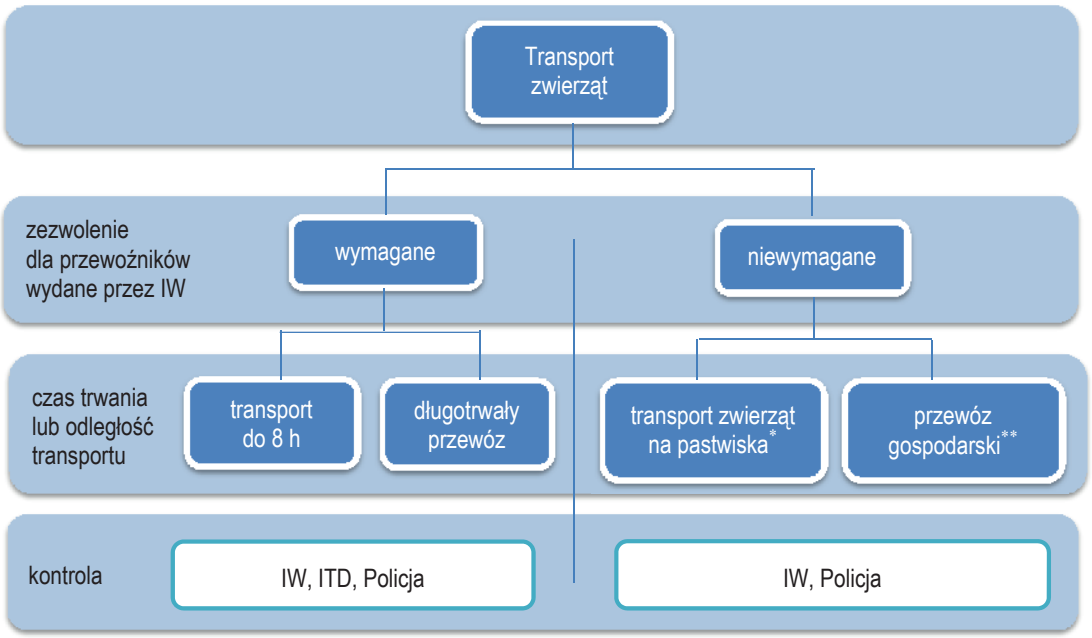

* transport zwierząt dokonywany przez rolników wykorzystujących pojazdy rolnicze lub należące do nich środki transportu w przypadku, gdy warunki geograficzne wymagają transportu niektórych typów zwierząt w celu sezonowego wypasu

** transport własnych zwierząt dokonywany przez rolników za pomocą własnych środków transportu na odległość mniejszą niż 50 km od ich gospodarstwa

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Zdjęcie nr 1
Środek transportu do długotrwałego przewozu zwierząt zatwierdzany przez IW

Zdjęcie nr 2
Środek transportu do przewozu gospodarskiego niezatwierdzany przez IW

Źródło: Zdjęcia własne NIK.

Inspekcja Weterynaryjna

Inspekcja Weterynaryjna, w ramach nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt w transporcie, prowadziła rejestry przewoźników oraz środków transportu zatwierdzonych do długotrwałego transportu, a także przeprowadzała kontrole załadunku oraz rozładunku zwierząt, podczas transportu drogowego, w miejscach docelowych, w punktach skupu, miejscach wysyłki, punktach kontroli i punktach przeładunku.

Główny Lekarz Weterynarii w instrukcji z dnia 7 października 2011 r. w sprawie postępowania powiatowych lekarzy weterynarii przy: zatwierdzaniu przewoźników oraz środków transportu drogowego wykorzystywanych do przewozu zwierząt, kontroli przewoźników, przeprowadzaniu kontroli wykonywania transportu drogowego zwierząt pod względem ich dobrostanu oraz w sprawie raportowania z przeprowadzonych w tym zakresie kontroli, wskazał liczbę lub odsetek kontroli, które powinny być przeprowadzane przez terenowe organy Inspekcji Weterynaryjnej w miejscu załadunku i wyładunku zwierząt.

Schemat nr 7
Kontrole środków transportu i stwierdzone nieprawidłowości

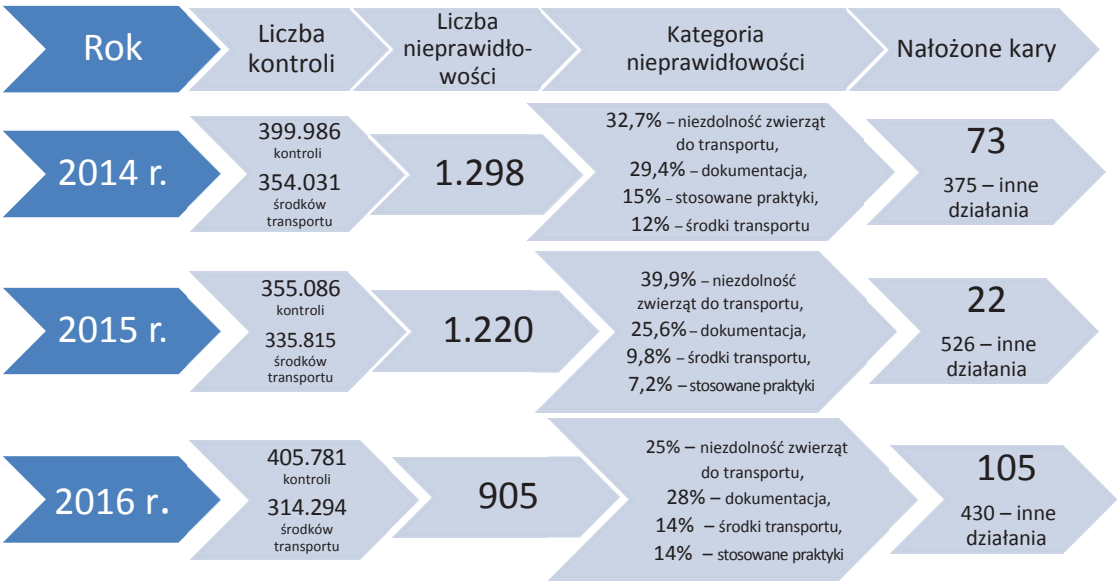

Źródło: Dane IW.

W 2014 r. przeprowadzono w Polsce 399.986 kontroli środków transportu zwierząt i związanych z nimi dokumentów, a 2015 r. – 355.086 kontroli. Skontrolowano odpowiednio 354.031 i 335.815 środków transportu, w tym zatwierdzonych do transportu powyżej 8 godzin odpowiednio 1.426 i 1.717. Kontrole przeprowadzono głownie w miejscu wyjazdu lub miejscu przeznaczenia (rzeźni) – w 2014 r. 345. 850 kontroli, w 2015 r. 305.532 kontroli. W pozostałych miejscach podczas transportu – odpowiednio 54.136 kontroli i 49.554 kontroli.

Spośród ww. kontroli, w 2014 r. 45,8% dotyczyło przewozu świń, 26,4% – bydła i 26,2% – drobiu i zającowatych, a 2015 r. 41,7% dotyczyło przewozu świń, 21,9% – bydła i 34,7% – drobiu i zającowatych.

W 2014 r. stwierdzono 1.298 nieprawidłowości, w tym 67 w środkach transportu zatwierdzonych do transportu powyżej 8 godzin. Z nieprawidłowości tych 425, tj. 32,7%, dotyczyło niezdolności zwierząt do transportu, 382 (29,4%) – dokumentacji, 195 (15%) – praktyk stosowanych podczas

transportu (w tym przydzielonej przestrzeni, wysokości), a 156 (12%) – samych środków transportu (stanu technicznego, sanitarnego). Najwięcej nieprawidłowości stwierdzono w transportach bydła – 47,8% ogółu nieprawidłowości, drobiu i zajęcowatych – 29,6% oraz świń – 20,2%. W następstwie wykrycia przypadków naruszenia przepisów rozporządzenia 1/2005, nałożono 73 kary, a w 375 przypadkach wydano zalecenia pokontrolne lub zwiększono częstotliwość kontroli podmiotu.

W 2015 r. stwierdzono 1.220 nieprawidłowości, w tym 63 w środkach transportu zatwierdzonych do transportu powyżej 8 godzin. Z nieprawidłowości tych 487, tj. 39,9%, dotyczyło niezdolności zwierząt do transportu, 312 (25,6%) – dokumentacji, 119 (9,8%) – samych środków transportu, a 88 (7,2%) – praktyk stosowanych podczas transportu. Najwięcej nieprawidłowości stwierdzono w transportach świń – 40,2% ogółu nieprawidłowości, bydła – 38,6% oraz drobiu i zajęcowatych – 16,6%. W następstwie wykrycia przypadków naruszenia przepisów rozporządzenia 1/2005, nałożono 22 kary, w 526 przypadkach wydano zalecenia pokontrolne lub zwiększono częstotliwość kontroli podmiotu.

W 2016 r. stwierdzono 905 nieprawidłowości, w tym 67 w środkach transportu zatwierdzonych do transportu powyżej 8 godzin. Z nieprawidłowości tych 226, tj. 25%, dotyczyło niezdolności zwierząt do transportu, 257 (28,4%) – dokumentacji, 126 (13,9%) – samych środków transportu, a 125 (13,8%) – praktyk stosowanych podczas transportu. Najwięcej nieprawidłowości stwierdzono w transportach bydła – 45,1% ogółu nieprawidłowości, świń – 28,5% oraz drobiu i zajęcowatych – 24,2%. W następstwie wykrycia przypadków naruszenia przepisów rozporządzenia 1/2005, nałożono łącznie 105 kar, w 430 przypadkach wydano zalecenia pokontrolne lub zwiększono częstotliwość kontroli podmiotu.

Częstotliwość prowadzonych kontroli środków transportu w 17 objętych kontrolą PIW była zgodna z Instrukcją GLW z dnia 7 października 2011 r. PLW kontrolowali corocznie ponad 20% podmiotów prowadzących działalność na obszarze danego powiatu oraz 5% przesyłek żywych zwierząt, zgodnie z instrukcją GLW z dnia 27 września 2007 r.

Przeprowadzone w badanym okresie łącznie 24 kontrole podmiotów prowadzących działalność, z wykorzystaniem obiektów, w których były gromadzone zwierzęta, nie wykazały uchybień związanych z dobrostanem zwierząt. W badanym okresie PLW nie odnotowali sytuacji wymagającej podjęcia działań w celu poprawy dobrostanu zwierząt.

- ***PIW Białystok*** *– W rejestrze działalności nadzorowanej nierzetelnie przedstawiono dane pięciu z 94 podmiotów, które prowadziły lub zaprzestały prowadzenia przewozu lub obrotu zwierzętami. Skutkowało to przekazaniem nierzetelnych danych, za pośrednictwem PWLW, do GLW i przedstawieniem ich na jego ogólnodostępnej stronie internetowej. Porównanie danych Inspektoratu z listą publikowaną na stronie internetowej GIW wykazało, że na stronie GIW brak jest trzech przewoźników zwierząt oraz jednego podmiotu prowadzącego obrót bydłem, zaś jeden przewoźnik był w rejestrze wykazany niezasadnie.*

Planowano i przeprowadzano corocznie jedną kontrolę miejsca odpoczynku zwierząt, mimo iż zgodnie z instrukcją GLW z 25.06.2014 r.[42] PLW powinien przeprowadzać kontrole miejsc odpoczynku, zlokalizowanych na terenie powiatu co najmniej dwa razy w roku, niezależnie od wszystkich przesyłek zwierząt kontrolowanych w miejscach odpoczynku.

- *Analiza dokumentacji* ***PIW w Łukowie*** *wykazała, że w wyniku kontroli u przedsiębiorców środków transportu do przewozu zwierząt w jednym z pojazdów stwierdzono zainstalowane urządzenie mechaniczne, mogące służyć do siłowego załadunku zwierząt, w związku z czym mogło dochodzić do naruszenia ich dobrostanu. Zalecono usunięcie urządzenia oraz w dniu 3 lutego 2015 r. o zdarzeniu zawiadomiono Policję. Pismem z dnia 28 stycznia 2015 r. właściciel pojazdu poinformował o wymontowaniu urządzenia, co w tym samym dniu potwierdziła kontrola ww. środka transportu.*

[42] Rozdział 4, pkt 5 instrukcji.

- *Oprócz jednej kontroli interwencyjnej*[43] *w badanym okresie* ***PLW w Puławach*** *nie prowadził kontroli podmiotów zajmujących się zarobkowym przewozem zwierząt i nie sporządzał protokołów kontroli według załącznika nr 5 do Instrukcji Głównego Lekarza Weterynarii Nr GIWz.420/AW-62/11.*
- *W* ***PIW w Puławach*** *zaniechano przeprowadzania planowych kontroli podmiotów prowadzących działalność w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt w badanym okresie, co było niezgodne z Instrukcją Głównego Lekarza Weterynarii Nr GIWz.420/AW-62/11 z dnia 7.10.2011 r. i skutkowało niewykonaniem kontroli tych podmiotów planowanych w latach 2014–2015. PLW w Puławach wyjaśnił, że Inspektorat prowadził kontrole podmiotów prowadzących działalność zakresie zarobkowego przewozu zwierząt, a fakt ten został udokumentowany na protokołach kontroli środków transportu drogowego, co było głównym punktem zainteresowania PLW w Puławach, jako czynnik w sposób bezpośredni wpływający na dobrostan zwierząt w transporcie, a jednocześnie jest jednym z elementów kontroli według Instrukcji Głównego Lekarza Weterynarii Nr GIWz.420/AW-62/11. Ponadto wszystkie podmioty prowadzące działalność w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt (z wyłączeniem dwóch) zarejestrowane w PIW w Puławach, prowadzą jednocześnie działalność w zakresie obrotu zwierzętami, pośrednictwa w tym obrocie lub skupu zwierząt albo są zakładami ubojowymi, transportującymi zwierzęta na własne potrzeby. Tym samym, kontrole prowadzone z tytułu ich głównej działalności pokrywają tematycznie i zakresowo wszystkie aspekty uwzględnione w Instrukcji Głównego Lekarza Weterynarii Nr GIWz.420/AW-62/11. Powielanie informacji zawartych w innych protokołach jest nieuzasadnione z punktu widzenia ekonomiki pracy Inspektorów. NIK nie podzielił stanowiska PLW w przedmiotowej sprawie.*

Inspekcja Transportu Drogowego

Kontrola przestrzegania szczegółowych zasad i warunków transportu zwierząt, zgodnie z art. 50 pkt 1 lit. e ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym[44], należała również do zadań Inspekcji Transportu Drogowego. W ramach kontroli transportu drogowego zwierząt inspektorzy ITD przeprowadzali działania kontrolne jedynie na drogach publicznych w wyznaczonych punktach kontroli[45].

Zgodnie z zasadami ustalonymi w Kierunkach Działania Inspekcji Transportu Drogowego na rok 2014, 2015 oraz 2016 kontrole w zakresie przestrzegania zasad i warunków transportu zwierząt stanowiły minimum 1% wszystkich kontroli drogowych.

W ramach realizacji działań Główny Inspektor Transportu Drogowego:
– opracował kierunki działania Inspekcji oraz plany kontroli, uwzględniające przestrzeganie szczegółowych zasad i warunków transportu zwierząt gospodarskich;
– określił ogólne zasady przeprowadzania kontroli drogowych oraz kontroli w siedzibach przedsiębiorstw, w tym kontroli transportu zwierząt;
– zorganizował kursy specjalistyczne oraz szkolenia inspektorów transportu drogowego z uwzględnieniem kontroli zasad i warunków transportu zwierząt;
– prowadził Centralną Ewidencję Naruszeń w zakresie informacji o wynikach kontroli dotyczących transportu zwierząt;
– współdziałał z Głównym Lekarzem Weterynarii w zakresie kontroli zasad i warunków transportu zwierząt.

43 Przeprowadzona w 2014 r. kontrola po zawiadomieniu PLW w Radomiu, zakończona nałożeniem mandatu karnego, w związku z nieterminowym zgłoszeniem przemieszczeń zwierząt do ARiMR.

44 Dz. U. z 2016 r. poz. 1907, ze zm.

45 Punkt kontroli – miejsce kontroli posiadające swój numer, znajdujące się w wykazie miejsc kontrolnych zatwierdzonym przez wojewódzkiego inspektora transportu drogowego. Były to m.in. parkingi publiczne o utwardzonej powierzchni lub inne punkty zlokalizowane przy drogach publicznych (ogrodzone, niektóre oświetlone), punkty zlokalizowane na terenie nieruchomości Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, przy dworcach PKS, czy zatokach ulic i dróg. Organem odpowiedzialnym za wyznaczanie i planowanie punktów kontroli jest wojewódzki inspektor transportu drogowego. W okresie objętym kontrolą liczba wyznaczonych punktów kontroli ulegała niewielkim wahaniom w zakresie od około 1.050 (1.055) do około 1.100 (1.092). W połowie 2016 r. najwięcej punktów kontroli było w województwie wielkopolskim – 147, a najmniej w województwie świętokrzyskim – 19.

Dobór szkoleń w ramach corocznego doszkalania inspektorów był realizowany przede wszystkim na podstawie zgłoszeń WITD. W latach objętych kontrolą zainteresowanie WITD w zakresie szkoleń z transportu zwierząt było bardzo niskie i nie znalazło się na liście wybieranych tematów[46].

Według danych uzyskanych z Centralnej Ewidencji Naruszeń[47] w latach 2014–2016 (I półrocze) inspektorzy ITD przeprowadzili łącznie 6,7 tys. kontroli transportu zwierząt, w tym: w 2014 r. – 2,5 tys., z planowanych 2 tys. (122% planu), w 2015 r. – 2,7 tys., z planowanych 2,1 tys. (131% planu) oraz w 2016 r. (I półrocze) – 1,5 tys., z planowanych 1.815 na cały 2016 r (81% planu).

W wyniku kontroli stwierdzono 59 przypadków naruszenia przepisów dotyczących transportu zwierząt oraz nałożono kary pieniężne i grzywny na kwotę 92,6 tys. zł[48] (odpowiednio: 43,2 tys. zł w 2014 r., 36 tys. zł w 2015 r. oraz 13,4 tys. zł w I półroczu 2016 r.). Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in.: wykonywania przewozu drogowego żywych zwierząt z naruszeniem zasad dotyczących czasów podróży i postoju, dopuszczenia do wykonywania przewozu drogowego zwierząt osób obsługujących lub opiekunów zwierząt nieposiadających kwalifikacji potwierdzonych przez powiatowego lekarza weterynarii, dopuszczenia do niedopełnienia warunków specjalnych określonych dla przewozu zwierząt, niedopełnienia lub niewłaściwego wykonywania obowiązków związanych z obsługą zwierząt podczas ich przewozu, wykonywania przewozu drogowego żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego odpowiedniego zezwolenia.

- ***WITD w Białymstoku*** *w okresie objętym kontrolą przeprowadził łącznie 335 kontroli, w tym 91 dotyczyło transportów zagranicznych. Z wyjątkiem jednej kontroli, nie stwierdzono nieprawidłowości dotyczących legalności lub warunku przewozu zwierząt. W przypadku kontroli drogowej na drodze krajowej nr 8 stwierdzono wykonywanie przewozu drogowego (22 szt. bydła) przez przedsiębiorcę bez uprawnień i badań wymaganych w transporcie drogowym oraz bez kwalifikacji do transportu zwierząt potwierdzonych przez powiatowego lekarza weterynarii. Przy tym kierujący i pasażer samowolnie oddalili się z miejsca kontroli, pozostawiając pojazd z transportem żywych zwierząt bez nadzoru (od godz. ok. 930 do ok. 1400). Pojazd z ładunkiem został przekazany – po kilku godzinach – innej osobie, posiadającej wymagane kwalifikacje i dokumenty. Powiadomiono Powiatowego Lekarza Weterynarii w Zambrowie, który w protokole kontroli odnotował „stan zwierząt bez uchybień" i nieprawidłowość dotyczącą warunków transportu zwierząt, tj. „fakt wiązania zwierząt za rogi na czas transportu".*
- *W związku z ustaleniami kontroli,* ***Podlaski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego*** *(PWITD) skierował do Prokuratury Rejonowej w Zambrowie zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 35 ust. 1a w zw. z art. 6 ust. 2 pkt 6 i 11 w zbiegu z art. 37b ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, podając m.in. wyżej opisane okoliczności. W związku z odmową wszczęcia dochodzenia w tej sprawie PWITD wniósł zażalenie do Sądu Rejonowego w Zambrowie, który postanowieniem z 30.06.2014 r. utrzymał w mocy postanowienie Prokuratury. Sąd podzielił stanowisko prokuratora, uznając, że nie wyczerpano znamion przestępstwa. W jego ocenie, kierujący „nie pozostawił zwierząt z zamiarem ich porzucenia, lecz celem zapewnienia innej osoby, która posiada stosowne uprawnienia do transportowania zwierząt". W zakresie pozostałych stwierdzonych naruszeń[49], kierowcę – zarządzającego przedsiębiorstwem ukarano mandatami karnymi.*
- ***WITD w Lublinie*** *przeprowadził łącznie 379 kontroli, lecz nie stwierdzono naruszeń związanych z dobrostanem transportowanych zwierząt.*

46 Taki sposób doboru tematów wynikał z zarządzenia nr 2 GITD z 13 stycznia 2015 r.

47 Centralna Ewidencja Naruszeń utworzona w ITD na podstawie art. 80 ustawy o transporcie drogowym gromadzi informacje o kontroli i kontrolującym i dane o naruszeniach przepisów wspólnotowych w zakresie transportu drogowego.

48 Zgodnie z załącznikami nr 1, 2 oraz 3 do ustawy o transporcie drogowym, Inspekcja Transportu Drogowego uprawniona była do nakładania kar i grzywien w przypadku stwierdzenia naruszeń bezpośrednio związanych z przewozem żywych zwierząt.

49 Tj. nieokazanie wypisu zezwolenia na wykonywanie zawodu przewoźnika drogowego i dokumentu potwierdzającego ukończenie szkolenia, wymaganego w związku z wykonywaniem przewozu drogowego, a także dopuszczenie do wykonywania przewozu drogowego przez kierowcę, który nie posiadał orzeczenia lekarskiego o braku przeciwwskazań zdrowotnych i orzeczenia psychologicznego o braku przeciwskazań psychologicznych do wykonywania pracy na tym stanowisku.

- ***WITD w Łodzi*** *na skontrolowane 493 transporty zwierząt w dwóch ujawnił następujące nieprawidłowości:*
  - *brak dokumentów określających przewidziane miejsce przeznaczenia oraz przewidywany czas trwania przewozu, co było niezgodne z przepisem art. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005. Powyższe ustalenie zakwalifikowano jako naruszenie wymienione w załączniku nr 2 do utd (poz. 8, wysokość grzywny 500 zł);*
  - *nadmiernie zużyte ogumienie naczepy oraz pękniętą szybę czołową. Stwierdzony stan techniczny zakwalifikowano jako niedopełnienie warunków specjalnych określonych dla przewozu zwierząt, wymienionych w załączniku nr 2 do utg (poz. 12, wysokość grzywny 500 zł).*
- ***WITD w Olsztynie*** *skontrolował 388 transportów zwierząt. Nieprawidłowości stwierdzono w dwóch przypadkach. Jedyna nieprawidłowość, stwierdzona w 2015 r., dotyczyła wykonywania transportu drogowego żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego wymaganego zezwolenia (nałożono grzywnę w wysokości 6 tys. zł). Nieprawidłowość ujawniono również w I półroczu 2016 r., polegającą na wykonywaniu przewozu drogowego żywych zwierząt z naruszeniem czasu podróży i postoju do 2 godzin.*
- ***WITD w Poznaniu*** *skontrolował 524 transporty zwierząt. W 14 stwierdzono naruszenie przepisów związanych z dobrostanem zwierząt. Naruszenia te dotyczyły:*
  - *nieokazania przez kierowcę zezwolenia na przewóz zwierząt[50] (2 przypadki);*
  - *nieokazania przez kierowcę licencji dla kierowców i osób obsługujących[51] (2 przypadki);*
  - *nieokazania przez kierowcę dokumentacji transportu zwierząt[52] (1 przypadek);*
  - *nieposiadanie licencji dla kierowców i osób obsługujących[53] (2 przypadki);*
  - *długotrwałego przewozu domowych gatunków nieparzystokopytnych innych niż zarejestrowane nieparzystokopytne, bydła, owiec, kóz, świń z nieprawidłowo sporządzonym dziennikiem podróży[54] (1 przypadek);*
  - *niedopełnienia lub niewłaściwego wykonywania obowiązków związanych z obsługą zwierząt podczas wykonywania ich przewozu[55] (1 przypadek);*
  - *niewyposażenia kierowcy w inny dokument, o którym mowa w art. 87 UTD, wymagany w związku z realizowanym przewozem[56] – brak zezwolenia na przewóz zwierząt – 2 naruszenia, brak licencji dla kierowców i osób obsługujących – 1 naruszenie (3 przypadki);*
  - *braku oznakowania wskazującego na transport zwierząt57 (3 przypadki).*
- ***WITD w Rzeszowie*** *skontrolował 421 transportów zwierząt, w których stwierdził 44 naruszenia przepisów. Skutkiem były kary finansowe na łączą kwotę 59, 3 tys. zł*
  WITD w Radomiu skontrolował 859 transportów zwierząt, wykonując kontrolę takich transportów w 159,1% w 2014 r. oraz w 169,6% w 2015 r. w stosunku do liczby zaplanowanych kontroli.
- *W wyniku kontroli drogowych przeprowadzonych w badanym okresie, inspektorzy z WITD stwierdzili występowanie trzech niżej wymienionych rodzajów naruszeń odnoszących się bezpośrednio do przewozu zwierząt, wskazanych w załącznikach nr 1–3 do ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym:*
  - *wykonywanie przewozu drogowego żywych zwierząt z naruszeniem zasad dotyczących czasów podróży i postoju[58] (jeden przypadek, stwierdzony w 2014 r.);*
  - *dopuszczenie do wykonywania przewozu drogowego zwierząt osoby (obsługującej lub opiekuna zwierząt) nieposiadającej kwalifikacji do transportu zwierząt potwierdzonych przez powiatowego lekarza weterynarii[59] (dwa przypadki stwierdzone w 2014 r.);*
  - *wykonywanie przewozu żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego odpowiedniego zezwolenia[60] (jeden przypadek stwierdzony w 2014 r.).*

---

50 Naruszenie wymienione w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym, Lp. 1.
51 Naruszenie wymienione w załączniku nr 1 do UTD – Lp. 1.
52 Naruszenie wymienione w załączniku nr 1 do UTD – Lp. 1.
53 Naruszenie wymienione w załączniku nr 2 do UTD – Lp. 4.
54 Naruszenie wymienione w załączniku nr 2 do UTD – Lp. 7.
55 Naruszenie wymienione w załączniku nr 2 do UTD – Lp. 13
56 Naruszenie wymienione w załączniku nr 2 do UTD – Lp. 1.3.
57 Naruszenie wymienione w art. 37b ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt.
58 Naruszenie wskazane w poz. 3 załącznika nr 1 do utd.
59 Naruszenie wskazane w załączniku nr 2 do utd, lp. 4.
60 Naruszenie wskazane w załączniku nr 3 do utd, lit. 8.1.

- *Ogólna liczba stwierdzonych nieprawidłowości (dotyczących m.in. stanu technicznego pojazdów, warunków przewozu, dokumentacji) podczas kontroli drogowych dotyczących transportu zwierząt w poszczególnych latach badanego okresu kształtowała się następująco: w 2014 r. – 57, w 2015 r. – 65, w I półroczu 2016 r. – 30. W związku z ww. nieprawidłowościami MWITD wymierzył przewoźnikom kary na kwotę ogółem ok. 106,9 tys. zł oraz ukarał kierowców i inne osoby odpowiedzialne za przewóz zwierząt grzywnami na kwotę ogółem 81,4 tys. zł.*

Inspekcja Transportu Drogowego nie kontrolowała transportu zwierząt pojazdami o dopuszczalnej masie całkowitej do 3,5 t. Transporty takie podlegają nadzorowi Inspekcji Weterynaryjnej i Policji, jednak kontrole takie były wykonywane sporadycznie[61].

W latach 2014–2016 (I półrocze) Inspekcja Transportu Drogowego przeprowadziła 49 kontroli w siedzibach przedsiębiorstw transportowych wykonujących transport żywych zwierząt, w tym: w 2014 r. – 26 kontroli, w 2015 r. – 16 kontroli i w I półroczu 2016 r. – 7 kontroli. Stwierdzone cztery naruszenia dotyczyły dopuszczenia do transportu zwierząt przez osobę obsługującą lub opiekuna zwierząt nieposiadającego wymaganych kwalifikacji, wykonywania przewozu drogowego żywych zwierząt przez przewoźnika nieposiadającego odpowiedniego zezwolenia, a także w dwóch przypadkach – niedopełnienia lub niewłaściwego wykonywania obowiązków związanych z obsługą zwierząt podczas ich przewozu. W związku ze stwierdzeniem nieprawidłowości nałożono grzywny i kary pieniężne na kwotę 8,5 tys. zł, z tego w 2014 r. – 6,5 tys. zł oraz w 2015 r. – 2 tys. zł.

- *W latach 2014–2016 (I półrocze) **WITD w Białymstoku** skontrolował trzy przedsiębiorstwa wykonujące przewóz zwierząt powyżej ośmiu godzin. Nie stwierdzono nieprawidłowości w odniesieniu do transportu zwierząt.*
- *Odnosząc się do liczby i zakresu kontroli przedsiębiorców **PWITD** wyjaśnił, że załącznik nr 3 do uotd (dotyczący podmiotów wykonujących przewóz drogowy lub inne czynności związane z tym przewozem) nie obejmuje sankcji w stosunku do właściciela firmy za naruszenia popełniane podczas przewozów. Ujęte są one jedynie w załączniku nr 1 (w stosunku do kierowcy) i nr 2 (w stosunku do zarządzającego). Zweryfikowanie naruszeń ujętych w załącznikach, a obejmujących np. świadectwa zdrowia zwierząt, powiadomienia lekarza weterynarii o zranieniu zwierzęcia, wykonywanie obowiązków związanych z obsługą zwierząt, jest możliwe tylko podczas kontroli drogowej. Podczas kontroli przedsiębiorców Inspektorzy WITD sprawdzali m.in. uprawnienia przewoźników do wykonywania przewozów drogowych, uprawnienia kierowców oraz czas pracy kierujących. Ramowy Plan Kontroli przewiduje bowiem zweryfikowanie określonej liczby dni pracy kierowców. Jest to główne założenie przekazane WITD do realizacji.*
- ***WITD w Lublinie** skontrolował tylko jeden podmiot zajmujący się przewozem zwierząt. Jednak zakres kontroli nie dotyczył warunków transportu zwierząt. Zdaniem Lubelskiego Wojewódzkiego Inspektora Transportu Drogowego głównym celem kontroli w przedsiębiorstwach jest sprawdzanie czasu prowadzenia pojazdu oraz przerw i odpoczynków kierowcy[62], zaś kontrole przestrzegania warunków przewozu zwierząt mogą być przeprowadzane wyłącznie podczas kontroli na drodze. Przeprowadzanie kontroli przewozu zwierząt w przedsiębiorstwie jest bezprzedmiotowe, z uwagi na brak możliwości sprawdzenia sposobu i warunków przewozu zwierząt oraz brak obowiązku prawnego przechowywania niektórych dokumentów dotyczących zakończonych przewozów zwierząt (dokumenty przewozowe, świadectwa zdrowia zwierząt, informacje dot. łańcucha żywieniowego, paszporty zwierząt)[63].*

---

61 Informacje na temat kontroli transportu zwierząt gospodarskich pochodzą z panelu ekspertów w dniu 29 czerwca 2016 r. z udziałem przedstawicieli Inspekcji Transportu Drogowego i Inspekcji Weterynaryjnej.

62 Określonych rozporządzeniem Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie kontroli przewozu drogowego (Dz. U. poz. 1064). Według wyjaśnień LWITD, takie postrzeganie celu kontroli w przedsiębiorstwach potwierdzają założenia Ramowych planów kontroli ITD, dopuszczające możliwość przeprowadzenia mniejszej od wyznaczonej WITD liczby kontroli przedsiębiorstw pod warunkiem zachowania planowanej minimalnej liczby skontrolowanych dni pracy kierowców.

63 Zdaniem wyjaśniającego przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla prowadzenia działalności w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt lub przewozu zwierząt wykonywanego w związku z prowadzeniem innej działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 100, poz. 1012) zobowiązują przedsiębiorców do prowadzenia i przechowywania (przez trzy lata) określonej dokumentacji odnoszącej się jednak wyłącznie do środków transportu.

- *W badanym okresie **WITD w Łodzi** skontrolował jednego przedsiębiorcę prowadzącego działalność w zakresie przewozu żywych zwierząt. Przedmiotem kontroli było przestrzeganie uprawnień do wykonywania przewozów drogowych, przestrzegania czasu pracy, urządzeń rejestrujących w transporcie drogowym i czasu pracy kierowców. Natomiast w upoważnieniu do przeprowadzenia tej kontroli, do zakresu kontroli należało również przestrzeganie szczegółowych zasad i warunków transportu zwierząt, czyli przepisów wymienionych w art. 4 pkt 22 lit g utd, tj. przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005, co nie zostało sprawdzone. W szczególności nie była badana dokumentacja przewozowa dotycząca zwierząt. Dlatego kontrola ta nie ujawniła żadnych nieprawidłowości związanych z transportem zwierząt lub stwierdziła brak nieprawidłowości.*
- ***WITD w Olsztynie** skontrolował trzech przedsiębiorców zajmujących się transportem zwierząt. Ustalone nieprawidłowości nie dotyczyły dobrostanu zwierząt.*
- ***WITD w Poznaniu** kontrolowało 8 przedsiębiorców transportujących zwierzęta, ale kontrole nie obejmowały zagadnień dobrostanu zwierząt.*
- ***WITD w Rzeszowie** nie przeprowadzał kontroli u przedsiębiorców zajmujących się transportem zwierząt. Jego zdaniem ITD ma ograniczone uprawnienia do kontroli w siedzibie przedsiębiorcy wymagań związanych z przestrzeganiem dobrostanu zwierząt w transporcie.*
- *W badanym okresie **WITD w Radomiu** skontrolował jednego przedsiębiorcę prowadzącego działalność w zakresie przewozu żywych zwierząt. Kontrolę tę podjęto w związku z otrzymanymi informacjami dotyczącymi nieprawidłowości w działalności przewozowej tego podmiotu. Przedmiotem kontroli było przestrzeganie przepisów określonych w art. 4 pkt 22 ustawy o transporcie drogowym oraz prawidłowość wykonywania działalności gospodarczej w zakresie uprawnień do wykonywania przewozów drogowych oraz regulacji dotyczących czasu pracy kierowców.*
  Nieprawidłowości stwierdzone w wyniku tej kontroli dotyczyły m.in. skrócenia dziennego odpoczynku kierowców, nieuzasadnionego użycia kilku wykresówek w ciągu tego samego 24-godzinnego okresu, okazania podczas kontroli wykresówek, które nie zawierały wszystkich danych o okresach aktywności kierowców. W związku z ww. nieprawidłowościami MWITD wymierzył przedsiębiorcy karę pieniężną w łącznej wysokości 2,1 tys. zł.

W latach 2014–2016 (I półrocze) skontrolowane WITD nie przeprowadzały kontroli „typowanych" polegających na poprzedzeniu kontroli drogowej ustaleniem przebiegu trasy przejazdu konkretnego transportu zwierząt. Jako przyczynę nieprzeprowadzania takich kontroli, podawano brak dostępu do systemów: TRACES (TRAde Control and Expert System[64]) oraz GPS (Global Positioning System), które umożliwiają przybliżone[65] (TRACES) lub precyzyjne (GPS) lokalizowanie transportów zwierząt.

- *Odnosząc się do doświadczeń i problemów wynikających z kontroli przeprowadzonych przez inspektorów WITD, **Podlaski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego** wskazał na ograniczone możliwości kontroli pojazdów o dopuszczalnej masie całkowitej poniżej 3,5 t, które inspektor transportu drogowego może zatrzymać tylko w przypadkach określonych w art. 129a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym[66]. Pojazdami takimi, według informacji otrzymanych od Podlaskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii, „przewożone są w głównej mierze zwierzęta gospodarskie i najczęściej ich kierowcy nie stosują się do obowiązujących przepisów". Ewentualne konsekwencje wynikające z uotd można stosować wyłącznie do pojazdów ciężkich, co wynika z art. 3 ust. 2 tej ustawy (jej przepisów nie stosuje się do przewozu drogowego wykonywanego pojazdami samochodowymi lub zespołami pojazdów o dopuszczalnej masie całkowitej nieprzekraczającej 3,5 t). W związku z tym, zdaniem PWITD, należałoby dokonać zmian przepisów prawa, polegających na udzieleniu uprawnień inspektorom transportu drogowego do kontroli takich pojazdów. Ponadto wskazanym byłoby udzielenie dostępu do systemu TRACES, co pozwoliłoby na dokonywanie bardziej skutecznych kontroli pojazdów przewożących zwierzęta i eliminację pojazdów celowo omijających punkty kontrolne.*
- *W badanym okresie **WITD**, w ramach współpracy z Inspekcją Weterynaryjną, nie wykorzystywała informacji z systemu TRACES, co mogłoby pozwolić na ewentualne przeprowadzenie kontroli danego pojazdu przewożącego zwierzęta przez Inspekcję Transportu Drogowego. ŁWITD wyjaśnił, że przy współpracy z Inspekcją Weterynaryjną,*

[64] Informatyczny system kontroli i powiadamiania o przemieszczeniach zwierząt żywych i produktów pochodzenia zwierzęcego przez terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej.

[65] Informacja o wytyczonej trasie przewozu i czasie jego przebiegu.

[66] Dz. U. z 2017 r. poz. 128, ze zm.

możliwe jest wykorzystywanie informacji z systemu TRACES, do przeprowadzania kontroli wskazanych pojazdów przewożących zwierzęta przez WITD. Jednak informacje takie nie były przekazywane przez Inspekcję Weterynaryjną. Jednym z ograniczeń w wykorzystaniu tych informacji jest fakt, iż informacje te są aktualne przez 24 godziny po ich wprowadzeniu do systemu TRACES. Dodatkowym ograniczeniem jest fakt, że przewozy często realizowane są w godzinach nocnych, kiedy inspektorzy nie prowadzą czynności kontrolnych, a także brak informacji z systemu TRACES, którą drogą będzie zmierzał transport do punktu odpoczynku zwierząt.

- ***WITD w Radomiu**, przy przeprowadzaniu kontroli drogowych dotyczących transportu zwierząt, nie korzystał z informacji Inspekcji Weterynaryjnej oraz informatycznych baz danych prowadzonych przez Inspekcję, w tym z informacji zawartych w systemie TRACES[67]. MWITD w wyjaśnieniach w tej sprawie wskazał, że przeprowadzanie kontroli pojazdów o wadze powyżej 3,5 tony (w tym służących do przewozu zwierząt) poza punktami kontrolnymi stwarza zbyt duże niebezpieczeństwo dla inspektorów, kontrolowanego kierowcy oraz pojazdu. Wykorzystanie systemu TRACES w celu kontroli poza punktami kontrolnymi mogłoby być możliwe jednie w przypadku kontroli przeprowadzanej w niedalekiej odległości od punktów kontrolnych w celu sprowadzenia zatrzymanego pojazdu na taki punkt.*

Aby zapobiec omijaniu punktów kontroli przez przewoźników zajmujących się m.in. transportem zwierząt ITD planowała i realizowała tzw. kontrole dynamiczne[68]. Inspekcja wykorzystywała nieoznakowane pojazdy służbowe do patrolowania dróg alternatywnych względem tych, przy których zlokalizowane są punkty kontrolne. Celem skuteczniejszego wykonywania czynności kontrolnych w okresie od kwietnia do października wykorzystywane były też patrole motocyklowe, przy pomocy których wytypowane pojazdy (między innymi przewożące zwierzęta) były kierowane na wyznaczone punkty kontrolne i tam kontrolowane.

Kontrole ITD przeprowadzane były głównie od godziny 6:00 do 22:00 przy założeniu, że inspektorzy wykonywali kontrole drogowe pojazdów w systemie dwuzmianowym. W zależności od potrzeb lub konieczności realizacji poleceń Głównego Inspektora Transportu Drogowego, inspektorzy WITD mogli zostać zobowiązani do wykonywania pracy w godzinach nocnych oraz w dni ustawowo wolne od pracy. Ograniczenie czasowe dotyczące pracy inspektorów wynikały m.in. z art. 97 ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej[69], który wskazuje, że członek korpusu służby cywilnej na polecenie przełożonego może wykonywać pracę w nocy oraz w niedziele i święta w wyjątkowych przypadkach. W związku z tym w soboty i niedziele oraz w dni powszednie w godzinach od 22:00 do godziny 6:00 nie były prowadzone kontrole drogowe pojazdów.

W celu ustalenia prawidłowości stosowania procedur przez WITD, na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy o NIK, przeprowadzono oględziny czynności kontrolnych 19 transportów zwierząt gospodarskich wykonywanych przez inspektorów WITD. Podczas kontroli zwracano szczególną uwagę na zakres czynności kontrolnych przeprowadzanych przez inspektorów. Kontrolerzy NIK nie stwierdzili nieprawidłowego postępowania. W trakcie czynności kontrolnych inspektorzy WITD wykazali jeden przypadek nieprawidłowego rozmieszczenia transportowanych zwierząt, co było przyczyną wszczęcia postępowania wyjaśniającego.

3.2.3. Podejmowanie działań w odpowiedzi na sygnały o nieprawidłowościach

W okresie od 2014 r. do 2016 r. (I połowa) do Głównego Inspektoratu Transportu Drogowego nie wpłynęły skargi i wnioski z zakresu dobrostanu zwierząt w transporcie, a do Głównego Inspektoratu Weterynarii – skargi i wnioski z zakresu dobrostanu zwierząt w transporcie i uboju. Petycje przyjęte w GIW dotyczyły planowanego eksportu koni do Japonii.

[67] Informatyczny systemem kontroli i powiadamiania o przemieszczeniach zwierząt żywych i produktów pochodzenia zwierzęcego przez terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej.

[68] Np. WITD w Rzeszowie.

[69] Dz. U. z 2016 r. poz. 1345, ze zm.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w styczniu 2016 r. na swojej stronie internetowej poinformowało o spotkaniu w Berlinie Podsekretarza Stanu MRiRW z wiceministrem rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa Japonii. Przedmiotem rozmów były zabiegi o szybką finalizację procedur umożliwiających wywóz m.in. polskich koni do Japonii. W związku z przygotowaniami wywozu koni rzeźnych do Japonii, GIW otrzymał liczne protesty. W lutym 2016 r. Główny Lekarz Weterynarii opublikował na stronie internetowej GIW komunikat informujący iż pomimo zainicjowania procedury ustalenia warunków eksportu, z uwagi na długotrwały proces uzgodnień międzynarodowych umożliwienie eksportu koni do Japonii nie jest spodziewane.

Do GIW wpłynęło łącznie ok. 3 tys. petycji w tej sprawie. Informacja o rozpatrzeniu petycji wielokrotnej została opublikowana na stronie internetowej GIW w dniu 11 sierpnia 2016 r.[70].

W związku z protestami GLW zwrócił się do Polskiego Związku Hodowców Koni (PZHK) z pytaniem o faktyczne zainteresowanie uzyskaniem dostępu do japońskiego rynku zbytu koni przeznaczonych do uboju. PZHK potwierdził zainteresowanie tym rynkiem.

W odpowiedzi na złożoną petycję GLW podkreślił, iż nie jest inicjatorem podjęcia negocjacji, a procedura uruchomienia japońskiego rynku zbytu koni przeznaczonych do uboju, wszczęta została na wniosek zainteresowanych związków branżowych, w tym organizacji zrzeszających hodowców koni w Polsce, jak również odbiorców po stronie japońskiej.

Jednocześnie Główny Lekarz Weterynarii poinformował, że rola GIW jest ograniczona do uzgodnienia ze stroną japońską warunków weterynaryjnych, zgodnych z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa krajowego, prawa Unii Europejskiej oraz zgodnie z rekomendacjami Kodeksu Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt (OIE)[71] w zakresie dobrostanu zwierząt w transporcie.

GLW poinformował również, że każdy podmiot zaangażowany w transport zwierząt obowiązany jest spełniać powyższe wymogi oraz dbać o dobrostan zwierząt podczas podróży oraz że każdy obywatel ma prawo zgłosić nieprawidłowości organom ścigania lub organom IW, jeśli takie nieprawidłowości zostaną zauważone.

Główny Lekarz Weterynarii przekazał Podsekretarzowi Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi informację w sprawie protestu związanego z eksportem koni do Japonii oraz informację o rozpatrzeniu petycji w tej sprawie, na podstawie art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach. W dniu 20 października 2016 r. GLW zwrócił się do Podsekretarza Stanu w MRiRW o zajęcie stanowiska w sprawie zasadności kontynuowania rozmów, biorąc pod uwagę masowy sprzeciw społeczny dotyczący transportu koni do Japonii.

Do zakończenia kontroli NIK do GIW nie wpłynęła odpowiedź w przedmiotowej sprawie.

W okresie objętym kontrolą – na podstawie art. 26 ust. 2 rozporządzenia 1/2005 – do GLW zgłoszono 126 powiadomień od innych krajów członkowskich UE o nieprawidłowościach podczas transportu zwierząt, w tym w 2014 r. 52 powiadomienia (na 5.700 przesyłek wysłanych z Polski), w 2015 r. 50 – powiadomień (na 5.197 przesyłek) oraz w I półroczu 2016 r. – 24 powiadomienia.

Powiadomienia dotyczyły głównie nieodesłania przez przewoźników, po zakończeniu transportu, dzienników podróży lub danych z systemu nawigacji satelitarnej (59 spraw, z tego w 2014 r. – 21, w 2015 r. – 28 oraz I półroczu 2016 r. – 10). Nieprawidłowości w 69 powiadomieniach dotyczyły

[70] Informacja o rozpatrzeniu petycji została opublikowana na stronie internetowej GIW w dniu 11 sierpnia 2016 r., tj. trzy dni po terminie. Uchybienie terminu nastąpiło ze względów organizacyjnych.

[71] Office International des Epizooties.

konstrukcji i wyposażenia środków transportu do przewozu zwierząt, zapewnienia zwierzętom odpowiedniej ilości wody podczas transportu, dokumentacji towarzyszącej przesyłkom zwierząt, przekroczenia dopuszczalnego czasu trwania transportu, niezapewnienia zwierzętom okresów odpoczynku stosownie do wymogów przepisów rozporządzenia 1/2005, niezapewnienia odpowiedniej wielkości powierzchni ładownej, przekroczenia normy zagęszczenia zwierząt. Trzy przypadki z 69 dotyczyły obecności zwierząt w złej kondycji, niezdolnych do transportu, a także zwierząt padłych.

Główny Lekarz Weterynarii polecił PLW przeprowadzenie kontroli przewoźnika lub kontroli PLW przez WLW. W przypadku otrzymania powiadomienia o nieodesłaniu przez przewoźnika dzienników podróży lub danych z systemu nawigacji satelitarnej, GLW polecał właściwym PLW podjęcie działań w celu nakazania przewoźnikowi odesłania wymaganych dokumentów.

W związku z nieprawidłowościami stwierdzonymi podczas transportu zwierząt na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej – na podstawie art. 26 ust. 2 rozporządzenia 1/2005 – GLW zgłosił organom innych krajów 35 powiadomień, w tym w 2014 r. – 11, w 2015 r. – 18 oraz w I półroczu 2016 r. – 6. Powiadomienia dotyczyły niewłaściwego zaplanowania przebiegu podróży, przekroczenia dopuszczalnego czasu transportu i niezapewnienia zwierzętom okresów odpoczynku stosownie do wymogów przepisów rozporządzenia 1/2005.

W związku z raportem „Targi zwierząt w Polsce", przygotowanym przez organizacje zajmujące się ochroną zwierząt, na podstawie obserwacji prowadzonych w latach 2012–2016 na 23 targowiskach w Polsce, Główny Lekarz Weterynarii w 2016 r. polecił powiatowym lekarzom weterynarii kontrolę targowisk, na których prowadzono sprzedaż zwierząt.

W wyniku kontroli weterynaryjnych 23 targowisk ujętych w raporcie stwierdzono:
- w dziewięciu przypadkach – za krótkie wiązanie zwierząt, handel nieoznakowanymi prosiętami, niewłaściwe utwardzenie placu;
- w trzech – sprzedaż zwierząt na targowiskach bez zatwierdzenia do obrotu zwierzętami przez PLW,
- w czterech – zakończenie działalności targowisk;
- w siedmiu – funkcjonowanie bez nieprawidłowości.

Ponadto ustalono, że obrót zwierzętami odbywał się na 132 targowiskach, a nieprawidłowości stwierdzono na 21 z nich. W sześciu przypadkach wydano decyzje administracyjne nakazujące usunięcie nieprawidłowości, a w 18 sformułowano zalecenia pokontrolne. Nieprawidłowości dotyczyły infrastruktury, warunków przetrzymywania zwierząt, środków transportu i przewozu zwierząt niezdolnych do transportu.
W związku z informacją przekazaną przez łotewskie służby weterynaryjne (pismo z 22 lutego 2016 r.) o stwierdzeniu na tuszach wieprzowych oznak niewłaściwego traktowego zwierząt, Główny Lekarz Weterynarii w dniu 1 marca 2016 r. (pismo znak: GIWz.422-1/2016) polecił PLW w Sokołowie Podlaskim przeprowadzenie kontroli. Powiatowy Lekarz Weterynarii poinformował GLW, że nie ustalono miejsca niewłaściwego traktowania zwierząt, kontrola wykazała właściwą obsługę zwierząt w magazynie żywca.

Główny Lekarz Weterynarii, w związku z informacjami o niewłaściwym traktowaniu zwierząt przeznaczonych do uboju[72], zwrócił się do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii o przeprowadzenie kontroli. Zachodniopomorski Wojewódzki Lekarz Weterynarii

[72] Reportaż „Tak wygląda wejście do piekła". Emisja 5 października 2016 r. o godz. 22, w TVN, program Superwizjer – http://player.pl/programy-online/superwizjer-odcinki,337/odcinek-1076,tak-wyglada-wejscie-do-piekla,S00E1076,65667.html#play.

poinformował GLW, że niewłaściwe traktowanie zwierząt wynikało przede wszystkim z nieprawidłowej realizacji przez zakład standardowych procedur operacyjnych oraz nierzetelnego nadzoru wykonywanego przez wyznaczonych lekarzy weterynarii. W ramach procesu naprawczego przeprowadzono dodatkowe szkolenia, włączono dodatkowy personel w trakcie rozładunku, wzmocniono nadzór w trakcie przyjęcia zwierząt i zweryfikowano procedury dobrostanowe. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia zainstalowanie kamer w strefie rozładunku zwierząt, które mogą przyczynić się do wyeliminowania przypadków złego traktowania zwierząt.

Do pięciu kontrolowanych Wojewódzkich Inspektoratów Weterynarii w okresie objętym kontrolą nie wpłynęły skargi, petycje ani wnioski dotyczące dobrostanu zwierząt w ich transporcie lub uboju.

Do WIW w Lublinie wpłynęło pięć anonimowych skarg z tego zakresu, które WLW przekazał do zbadania przez właściwych terytorialnie PLW.

Skargi dotyczyły przypadków odbioru z gospodarstw bydła pourazowego i dostaw tych zwierząt do rzeźni (trzy anonimy), dostaw zwierząt do rzeźni przez niezarejestrowanych handlarzy używających do tego niezatwierdzonych środków transportu (dwa anonimy).

Przeprowadzone przez PLW postępowania nie potwierdziły zarzutów podniesionych w skargach.

Ponadto w 2014 r. pracownicy WIW uczestniczyli w prowadzonych przez przedstawicieli GLW, Policję i PLW w Łukowie czynnościach związanych z badaniem anonimowej skargi skierowanej do GIW[73], a dotyczącej rytualnego uboju bydła bez ogłuszania w rzeźni będącej pod nadzorem IW. Zarówno kontrole PLW, jak i WIW, nie potwierdziły tych zarzutów.

Do WIW w Siedlcach wpłynęła jedna skarga zawierająca zarzuty dotyczące sposobu sprawowania nadzoru przez PLW nad dobrostanem zwierząt podczas transportu i uboju. Podniesiono w niej, że w ubojni (wskazanej w skardze) dochodziło do nielegalnych ubojów bydła chorego i osłabionego w czasie transportu, zaś poszczególne sztuki bydła leczone były antybiotykami i często nie były badane przez nadzorującego lekarza weterynarii. Handlarze bydła zamieniali kolczyki, którymi było ono oznakowane, aby uniknąć kontroli krzyżowej. Zwierzęta były transportowane w godzinach rannych i wieczornych, a uboje odbywały się w nocy, poza godzinami pracy służb weterynaryjnych. Autor skargi zwrócił się o zbadanie tej sprawy osobiście przez MWLW, gdyż jego zdaniem w proceder ten zamieszany był PLW.

W ramach badania zasadności skargi inspektorzy z WIW przeprowadzili kontrolę w PIW oraz w rzeźni, których wyniki nie potwierdziły występowania nieprawidłowości wskazanych w skardze.

Ponadto do MWLW wpłynęło dziewięć pism (w większości anonimowych), informujących o występowaniu różnego rodzaju nieprawidłowości w działalności podmiotów zajmujących się transportem lub ubojem zwierząt gospodarskich. MWLW przekazywał tego rodzaju pisma do rozpatrzenia przez właściwych miejscowo PLW. PLW każdorazowo poinformowali MWLW o sposobie rozpatrzenia sprawy. Z informacji tych wynika, że we wszystkich przypadkach podniesione w tych pismach zarzuty dotyczące występowania nieprawidłowości w zakresie dobrostanu zwierząt gospodarskich podczas transportu i uboju nie potwierdziły się.

Do 11 PIW (z 17 kontrolowanych) w badanym okresie nie wpłynęła żadna petycja, skarga czy wniosek dotyczący przestrzegania dobrostanu zwierząt w transporcie lub uboju.

[73] Pismo z dnia 20 lutego 2014 r. wpłynęło do GIW, 7 marca 2014 r. zostało przekazane do WLW „do ewentualnego wykorzystania".

Do pozostałych sześciu PIW wpłynęło 19 skarg i wniosków. Dotyczyły one nieprawidłowości w transporcie, polegających na braku dokumentacji przewożonych zwierząt oraz dokumentów potwierdzających kwalifikacje do przewozu zwierząt i transportowaniu zwierząt środkami niezatwierdzonymi pomimo takiego wymogu, a ponadto nielegalnego prowadzenia skupu zwierząt, w tym bydła po urazach, przewożenia zwierząt niezdolnych do transportu oraz nielegalnego obrotu końmi. Ponadto sześć skarg i wniosków dotyczyło przeprowadzania nielegalnego uboju zwierząt.

Złożone do PIW skargi i wnioski rozpatrzono terminowo, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego*[74]. W dziewięciu zgłoszonych przypadkach przeprowadzone postępowania wyjaśniające nie potwierdziły nieprawidłowości.

- *We wrześniu 2014 r.* ***PLW w Białymstoku*** *poinformowany został telefonicznie o chorej i zalegającej w gospodarstwie w Kolonii Gródek jednej sztuce bydła, której odbiór i transport zadeklarowała firma posiadająca uprawnienia do przewozu zwierząt. W trakcie kontroli stwierdzono na samochodzie jedną sztukę bydła, której stan zdrowia nie kwalifikował jej do transportu z uwagi na brak możliwości samodzielnego poruszania się. Wezwany na miejsce lekarz weterynarii stwierdził konieczność bezzwłocznego uśmiercenia w celu skrócenia cierpienia – zwierzę poddano eutanazji. Ponadto ustalono m.in., iż: środek transportu nie jest skonstruowany w sposób pozwalający na uniknięcie zranienia ciała i cierpienia oraz zapewniający bezpieczeństwo zwierząt, nie posiada antypoślizgowej powierzchni podłogowej, nie jest oznakowany w sposób jasny i widoczny wskazujący na obecność zwierząt, nie ma odpowiedniego wyposażenia do załadunku i rozładunku, urządzenia do załadunku i rozładunku, w tym powierzchnia podłogowa nie są skonstruowane w sposób: zapobiegający zranieniom i cierpieniu zwierząt oraz minimalizujący pobudzenie i ból podczas ruchów zwierząt, jak również zapewniający bezpieczeństwo zwierząt (w szczególności powierzchnie nie są śliskie oraz zapewniona jest ochrona boczna zapobiegająca ucieczce zwierząt), umożliwiający czyszczenie i dezynfekcję, platformy podnoszące i górne podłogi nie są wyposażone w barierki zabezpieczające przed wypadaniem lub uciekaniem zwierząt podczas załadowania i rozładowania, w pojeździe nie ma dokumentacji dotyczącej przeprowadzonej jego dezynfekcji. W związku z powyższym wszczęto postępowanie wyjaśniające w sprawie naruszenia przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005, które zakończono 5 listopada 2014 r. decyzją zawieszającą licencję dla kierowcy na 6 miesięcy.*
- *Do* ***PLW w Sieradzu*** *wpłynęła informacja dotycząca naruszenia dobrostanu zwierząt w transporcie. W październiku 2015 r. PLW w Kole stwierdziła, iż w czasie rozładunku bydła przywiezionego przez przedsiębiorcę z powiatu sieradzkiego do ubojni „Sokołów" SA koło Koła, jedna przywieziona sztuka bydła była w stanie agonalnym. Kontrola pojazdu wykazała, iż skrzynia ładunkowa nie była wyposażona w podłogę antypoślizgową, a przewożone zwierzęta nie były oddzielone od siebie ze względu na płeć. Ponadto przewoźnik nie dysponował ważnym zezwoleniem na transport (typ T-1). PLW w Sieradzu przeprowadził w kontrolę tego przewoźnika nie stwierdzając uchybień i taką informację przekazał do PLW w Kole.*
- *Do* ***PIW w Łukowie*** *wpłynęły trzy skargi dotyczące nielegalnego uboju zwierząt. Skargi przekazano do Komendy Miejskiej Policji w Łukowie*[75]*, a następnie zweryfikowano w trakcie wspólnych kontroli*[76]*. Do PIW w Łukowie wpłynęła również informacja o dostarczaniu do uboju zwierząt środkami transportu, które nie zostały zatwierdzone przez PLW. Informację przekazano urzędowym lekarzom weterynarii celem zwrócenia uwagi na opisane zjawisko.*

W okresie objętym kontrolą do czterech spośród siedmiu skontrolowanych Wojewódzkich Inspektoratów Transportu Drogowego, nie wpłynęły petycje, skargi lub wnioski dotyczące dobrostanu zwierząt w transporcie.

- *Do* ***WITD w Białymstoku*** *wpłynęły dwie skargi dotyczące transportu zwierząt, tj.:*
  - *przewozów koni na trasie Czyżew – Wysokie Mazowieckie, które według anonimowego zgłoszenia telefonicznego miały być nielegalne, w związku z czym przekazano stosowną informację do właściwej miejscowo jednostki Policji, zaś inspektorzy WITD przeprowadzili kontrole czterech pojazdów na tej trasie*

[74] Dz. U. z 2016 poz. 23, ze zm.

[75] W ciągu dwóch dni od otrzymania skargi.

[76] W dwóch przypadkach nie potwierdzono informacji zawartej w otrzymanym piśmie, natomiast w jednym przypadku stwierdzono nielegalny ubój (na sprawcę czynu nałożono mandat karny).

(wszystkie pojazdy miały dopuszczalną masę całkowitą poniżej 3,5 t), nie stwierdzając nielegalnych przewozów zwierząt;

– *przewozów busami żywych zwierząt (drób) na trasie Białystok – Suwałki, które – wg e-mailowego zgłoszenia (adres okazał się później nieaktualny) – miały być dokonywane „zazwyczaj nocą", przeładowanymi pojazdami, prowadzonymi przez kierowców „bez licencji", w związku z czym z-ca Naczelnika Wydziału Inspekcji sześciokrotnie zlecał inspektorom wykonującym kontrole drogowe na tej trasie „zwrócić szczególną uwagę i dokonać kontroli pojazdów", jednak takich transportów nie zidentyfikowano.*

- *Do* **WITD w Radomiu** *wpłynęły dwa wnioski o przeprowadzenie kontroli dotyczących transportu zwierząt.*

  – *W dniu 9 października 2014 r. wpłynęło do WITD pismo Zastępcy Wielkopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Weterynarii z 3 października 2014 r. przekazujące wniosek osoby fizycznej dotyczący m.in. przeprowadzenia kontroli w firmie zajmującej się przewozem zwierząt, mającej siedzibę w Warszawie, w związku z podejrzeniem wystawienia przez inny podmiot, który dostarczył zwierzęta (warchlaki) do prowadzonego przez tę osobę gospodarstwa, nieprawdziwej dokumentacji dotyczącej ich zakupu oraz przewozu przy wykorzystaniu środka transportu należącego do powyższej firmy.*

    W odpowiedzi z 22 października 2014 r. (przesłanej do wiadomości autorowi wniosku) MWITD poinformował Wielkopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Transportu Drogowego, że otrzymana informacja zostanie wykorzystana przy planowanych kontrolach firm oraz że kontrola w tym przedsiębiorstwie została zaplanowana na IV kwartał 2014 r.

    Kontrolę u przedsiębiorcy wskazanego w ww. wniosku inspektorzy z WITD przeprowadzili w okresie od 16 grudnia 2014 r. do 26 stycznia 2015 r.

  – *W dniu 17 lutego 2015 r. wpłynęło do WITD pismo osoby fizycznej z 16 lutego 2015 r. w sprawie podjęcia przez tę jednostkę kontroli pojazdów przewożących zwierzęta hodowlane w dniach 23–24 lutego 2015 r. w okolicach miejscowości Skaryszew. W uzasadnieniu wskazano, że pojazdy te nie przestrzegają obowiązujących w Polsce przepisów o transporcie drogowym, co stanowi zagrożenie bezpieczeństwa na drogach. W reakcji na powyższe pismo inspektorzy WITD przeprowadzili 23 lutego 2015 r. w Skaryszewie kontrole drogowe dotyczące transportu żywych zwierząt, których wyniki nie wykazały występowania naruszeń. O przeprowadzeniu tych kontroli poinformowano wnioskodawcę pismem z 2 marca 2015 r.*

- *Do* ***WITD w Poznaniu*** *wpłynęły cztery skargi zgłoszone przez osoby fizyczne dotyczące transportów zwierząt, których przedmiotem było: prowadzenie nielegalnego przewozu (1 skarga), dopuszczanie do prowadzenia przewozu zwierząt bez prawidłowo sporządzonej dokumentacji (2 skargi) przekraczanie dopuszczalnej, łącznej wagi przewożonych zwierząt (1 skarga). W wyniku analizy przywołanych skarg zostały przeprowadzone kontrole, które potwierdziły zgłoszone nieprawidłowości. Z uwagi na to, że dwie spośród czterech ww. skarg, zostały zgłoszone anonimowo, Wojewódzki Inspektor poinformował o sposobie załatwienia sprawy jedynie tych skarżących, którzy podali swoje imiona, nazwiska oraz adresy korespondencyjne. Udzielenie informacji skarżącym nastąpiło nie później niż w ciągu miesiąca, tj. w terminie zgodnym z art. 237 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego.*

3.2.4. Współpraca Inspekcji Weterynaryjnej, Inspekcji Transportu Drogowego, Policji, samorządu lekarsko-weterynaryjnego i organizacji społecznych

W latach 2014–2016 (I półrocze) współdziałanie Inspekcji Transportu Drogowego i Inspekcji Weterynaryjnej odbywało się na podstawie porozumienia z dnia 16 października 2007 r. Celem porozumienia było m.in. umożliwienie prowadzenia wspólnych przedsięwzięć służących przeciwdziałaniu naruszeń prawa, a także prowadzenia wspólnych kontroli w zakresie zasad i warunków transportu, w szczególności dotyczących nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt.

W ramach tego porozumienia GITD przekazywał do GLW informację roczną z przeprowadzonych przez ITD kontroli środków transportu drogowego przeznaczonych do przewozu zwierząt. Dane zawarte w informacji rocznej włączane były do sprawozdania rocznego dotyczącego ochrony zwierząt podczas transportu, przekazywanego przez GLW Komisji Europejskiej.

W związku z pojawieniem się nowych ognisk choroby afrykańskiego pomoru świń (ASF), w celu wzmocnienia bezpieczeństwa epizootycznego, Główny Lekarz Weterynarii w dniu 12 sierpnia 2016 r.

zwrócił się do GITD o zintensyfikowanie w województwach: podlaskim, lubelskim i mazowieckim kontroli środków transportu drogowego wykorzystywanych głównie do przewozu świń. W dniu 1 września 2016 r. GLW przekazał GITD Wytyczne Głównego Lekarza Weterynarii dotyczące sposobu przeprowadzania kontroli transportu zwierząt i obrotu zwierzętami przez Inspekcję Weterynaryjną, Policję i Inspekcję Transportu Drogowego.

W okresie objętym kontrolą były przeprowadzane wspólne kontrole właściwych organów IW i ITD w zakresie dobrostanu zwierząt w transporcie. W 2014 r. przeprowadzono 77 takich kontroli, w 2015 r. – 44 kontrole, a w I półroczu 2016 r. – 20 kontroli.

Zorganizowano 35 szkoleń dla pracowników wojewódzkich inspektoratów IW i ITD. Szkolenia dotyczyły: sposobu odczytywania wyników zapisów cyfrowych i analogowych urządzeń rejestrujących (tachografów), regulacji prawnych w zakresie ochrony zwierząt podczas transportu drogowego, przeprowadzania wspólnych kontroli środków transportu drogowego wykorzystywanych do transportu zwierząt.

W ramach prowadzonej współpracy, w dniach 17–18 listopada 2016 r., odbyło się wspólne szkolenie Inspekcji, służące wymianie doświadczeń oraz zintensyfikowaniu wspólnych działań kontrolnych.

W ocenie NIK, skala działań związanych z realizacją porozumienia o współdziałaniu Inspekcji Weterynaryjnej i Inspekcji Transportu Drogowego oraz zakres prowadzonej współpracy były jednak niewielkie.

- *Spośród 20 PLW w województwie lubelskim wspólne kontrole systematycznie przeprowadzał tylko **PLW w Białej Podlaskiej** (dziewięć kontroli w latach 2014 – I półrocze 2016 r.), a incydentalnie (po jednej kontroli) **PLW w Chełmie** i **Radzyniu Podlaskim**.*
- *Zakres współdziałania i współpracy **WITD w Olsztynie** z WIW dotyczył głównie prowadzenia szkoleń oraz uczestnictwa w nich, a także wymiany informacji w zakresie wyników kontroli transportu zwierząt. Ponadto WITD przeprowadził wspólnie z Powiatowymi Inspektorami Weterynarii w Ełku, Giżycku i Ostródzie sześć kontroli dotyczących transportu żywych zwierząt, w tym jedną planową oraz pięć interwencyjnych.*
- ***WITD w Rzeszowie** przeprowadził trzy wspólne kontrole z powiatowymi lekarzami weterynarii. Ponadto w ramach prowadzonych czynności inspektorzy transportu drogowego w uzasadnionych przypadkach kontowali się telefonicznie z właściwymi co do miejsca kontroli Powiatowymi Lekarzami Weterynarii oraz pisemnie z Powiatowymi Lekarzami Weterynarii właściwymi dla miejsca siedziby przedsiębiorcy".*
- ***MWITD** w niewielkim zakresie w latach 2014–2016 (I poł.) współpracował z organami Inspekcji Weterynaryjnej z terenu województwa mazowieckiego w zakresie sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt podczas transportu. W szczególności inspektorzy z WITD nie przeprowadzali w tym okresie z terenowymi organami Inspekcji Weterynaryjnej planowych kontroli w tym zakresie. Nie była również prowadzona w sposób systematyczny współpraca pomiędzy MWITD a Mazowieckim Wojewódzkim Lekarzem Weterynarii w zakresie wzajemnego przekazywania informacji, raportów oraz wniosków wynikających z analizy problemów i doświadczeń dotyczących przeciwdziałania i zwalczania naruszeń prawa oraz współpracy w zakresie nadzoru nad transportem zwierząt.*
  Wskazuje to, że porozumienie o współdziałaniu Inspekcji Weterynaryjnej i Inspekcji Transportu Drogowego z 2007 r., nie było w praktyce realizowane na terenie województwa mazowieckiego. WITD był jednym z czterech wojewódzkich inspektoratów transportu drogowego, które w latach 2014–2016 (I poł.) nie przeprowadziły ani jednej wspólnej kontroli z Inspekcją Weterynaryjną. Jako jedyny przykład współdziałania przy przeprowadzaniu kontroli może wskazać targi końskie w Skaryszewie.
  Występowały przypadki współpracy powiatowych lekarzy weterynarii z Policją w zakresie kontroli transportów zwierząt. I tak np. w 2014 r. PLW w Łukowie przeprowadził z Policją cztery wspólne kontrole środków transportu na drodze.

Główny Lekarz Weterynarii nie gromadził danych dotyczących kontroli przeprowadzonych przez organy Inspekcji Weterynaryjnej wspólnie z Policją.

Brak jest również danych o działaniach Policji w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt w transporcie. Policja nie gromadziła informacji o wynikach przeprowadzonych

kontroli środków transportu zwierząt gospodarskich pod względem ich dobrostanu oraz o liczbie mandatów karnych i liczbie spraw skierowanych do sądu w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami[77].

Współpraca WIW z samorządem lekarsko-weterynaryjnym oraz organizacjami społecznymi, których celem jest ochrona zwierząt, w zakresie sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt[78], prowadzona była w ograniczonym zakresie. I tak:

- *W ramach współpracy z samorządem lekarsko-weterynaryjnym, tj. Północno-Wschodnią Izbą Lekarsko-Weterynaryjną, **Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynari**i przeprowadził rozmowę o uboju chorych zwierząt i przewozie zwierząt niezdolnych do transportu. Była to jednostkowa inicjatywa zrealizowana przy okazji posiedzenia Izby w maju 2015 r. PWLW uznał, że zagadnieniami dobrostanu zwierząt zajmują się powiatowi lekarze weterynarii. Odnośnie braku współpracy z organizacjami pozarządowymi PWLW podał, że organizacje takie nie występowały do PWLW w tej sprawie. Nie ma takiego wymogu określonego w przepisach obowiązującego prawa. Z takimi organizacjami współpracowali przynajmniej niektórzy powiatowi lekarze weterynarii z terenu województwa, np. PLW w Wysokiem-Mazowieckiem współpracował z fundacją VIVA. Działania te wynikały na ogół ze skarg lub wniosków tych organizacji wpływających do PLW i polegały na wspólnych kontrolach interwencyjnych.*
- *Współpraca **Łódzkiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii** z samorządem lekarsko-weterynaryjnym dotyczyła podejmowania wspólnych inicjatyw obejmujących dobrowolne szkolenia lekarzy weterynarii w zakresie ochrony zwierząt i oceny warunków zachowania dobrostanu zwierząt w gospodarstwach w trakcie transportu i podczas uboju.*
- *W badanym okresie **WLW w Olsztynie** trzykrotnie współpracował z Warmińsko-Mazurską Izbą Lekarsko-Weterynaryjną oraz Polskim Związkiem Hodowli Koni (czerwiec i listopad 2014 r. oraz luty 2015 r.), poprzez uczestnictwo w spotkaniach, których przedmiotem były zagadnienia związane z dobrostanem zwierząt oraz współpracą w sprawie nowelizacji ustawy o ochronie zwierząt.*
- *Wojewódzki Lekarz Weterynarii wyjaśnił ponadto, że Inspekcja Weterynaryjna regularnie współdziała z instytucjami i organizacjami społecznymi (m.in. izbą lekarsko-weterynaryjną, PZHK, Olsztyńskim Oddziałem Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami), których statutowym celem jest ochrona zwierząt, zwłaszcza w sytuacjach wymagających natychmiastowej interwencji, np. niezwłocznego odebrania zwierząt w celu ratowania ich zdrowia i życia.*
- *Przykładem takiej współpracy jest cykl spotkań związanych z ochroną koni, organizowanych we współpracy z fundacją „Pegasus", samorządem lekarsko-weterynaryjnym i PZHK, w wyniku czego, wypracowano wspólne stanowisko w sprawie problemów w identyfikacji koniowatych. WLW, jak organ wyższego szczebla, realizuje taką współpracę w każdym przypadku, gdy współpraca na poziomie bezpośredniego nadzoru wymaga podjęcia szerszych działań, wykraczających poza kompetencje organu I instancji (PLW).*
- ***MWLW w Siedlcach** współpracował z organizacjami społecznymi działającymi na rzecz ochrony zwierząt. Przedmiotem spotkań była przede wszystkim problematyka opieki nad bezdomnymi zwierzętami. Nie podejmowano zagadnień dotyczących dobrostanu zwierząt podczas transportu i uboju.*
- *Zagadnienia dotyczące organizowania targów końskich oraz wykonywania transportu koni były natomiast przedmiotem jednego z dwóch zorganizowanych w 2013 r. spotkań z organizacjami pozarządowymi działającym na rzecz zwierząt (tj. przed okresem objętym kontrolą NIK). Zwrócono na nim uwagę na fakt, że nieprawidłowości zgłaszane przez organizacje pozarządowe podczas spotkania nie znajdowały podstaw w obowiązujących przepisach prawa dotyczących organizowania targów, wystaw, pokazów, konkursów zwierząt oraz zarobkowego transportu zwierząt*

Kontrolerzy NIK przeprowadzający kontrole w WIW, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f. ustawy o NIK, wystąpili do 36 organizacji pozarządowych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, w sprawach: pozyskiwanych informacji na temat nieprawidłowości dotyczących dobrostanu zwierząt w transporcie i uboju, kierowania do organów inspekcji weterynaryjnej i inspekcji transportu drogowego skarg, wniosków, petycji lub informacji związanych z nieprawidłowościami

[77] Informacja otrzymana od Komendanta Głównego Policji w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli.

[78] Obowiązek współpracy IW wynika z art. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Możliwość współdziałania organizacji społecznych z IW w sprawowaniu nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt przewidziano w art. 34a ust. 3 tej ustawy.

w transporcie i uboju zwierząt gospodarskich, współdziałania z organami inspekcji weterynaryjnej i inspekcji transportu drogowego lub innych instytucji państwowych i samorządowych w wykonywaniu nadzoru, ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń dotyczących transportu i uboju zwierząt, określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Odpowiedzi udzieliło 20 organizacji. Żadna z tych organizacji nie współdziałała z organami inspekcji weterynaryjnej i inspekcji transportu drogowego lub innymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w wykonywaniu nadzoru, ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń dotyczących transportu i uboju zwierząt, określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Tylko jedna organizacja Towarzystwo Opieki Nad Zwierzętami w Polsce Zarząd Główny w Warszawie w czerwcu 2015 r. poinformowała Powiatowego Lekarza Weterynarii w Inowrocławiu o niehumanitarnym traktowaniu zwierząt w trakcie uboju. Trzy organizacje w latach 2014–2016 pozyskiwały informacje o nieprawidłowościach w trakcie transportu i uboju zwierząt gospodarskich. Fundacja Międzynarodowa Ruch na Rzecz Zwierząt Viva na podstawie własnych działań stwierdzała nieprawidłowości w trakcie transportu koni. Ponadto Fundacja informowała PIW-y o wynikach przeprowadzanych przez siebie kontroli targów zwierząt.

Powiatowi lekarze weterynarii sporadycznie podejmowali współpracę z samorządem lekarsko-weterynaryjnym oraz organizacjami społecznymi, których celem jest ochrona zwierząt w zakresie sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt

Z kontrolowanych PIW w 15 przypadkach nie współpracowano z organizacjami społecznymi w zakresie dobrostanu zwierząt w transporcie i w trakcie uboju. Współpraca dotyczyła jedynie warunków utrzymania zwierząt gospodarskich i domowych, wymiany informacji o naruszaniu dobrostanu zwierząt domowych i gospodarskich w miejscu ich utrzymania, przeprowadzania kontroli interwencyjnych. Podpisane porozumienia z terenu woj. łódzkiego, nie były realizowane w zakresie transportu i uboju.

- ***PLW w Iławie*** *współpracował z organizacjami społecznymi, celem których jest ochrona zwierząt. Współpraca dotyczyła m.in. kontroli środków transportu do długotrwałego przewozu drobiu. Np. na prośbę międzynarodowej fundacji „Eyes on Animals" PIW dokonał 14 maja 2014 r. weryfikacji, czy pojazdy z kontrolowanej przesyłki zwierząt zaopatrzone są w urządzenia zapewniające ptakom dostęp do wody i paszy, sprawdzenia kondycji przewożonego drobiu oraz wielkości upadków podczas transportu. Podjęta współpraca wpłynęła na poprawę organizacji transportów drobiu do rzeźni oraz aktualizację procedur instrukcji systemowych zakładu.*
- ***PLW w Łodzi*** *w maju 2015 r. przeprowadził szkolenie dla Stowarzyszenia Portal Interwencyjny AS w zakresie omówienia ogólnych zagadnień ochrony zwierząt, a w szczególności zasady postępowania ze zwierzętami w trakcie transportu. Podpisał porozumienie z Łódzkim Towarzystwem Opieki nad Zwierzętami w zakresie współpracy w ramach kontroli przestrzegania przepisów o ochronie zwierząt oraz wspólnego kształtowania, właściwego i humanitarnego stosunku do zwierząt. Następstwem porozumienia były przeprowadzone szkolenia w jednostkach samorządowych.*

Na 17 kontrolowanych PLW, tyko czterech współpracowało z organami Izb Lekarsko-Weterynaryjnych. Zakres współpracy obejmował opiniowanie projektów zmian ustawy o ochronie zwierząt, uczestniczenie pracowników PIW w szkoleniach obejmujących dobrostan zwierząt w transporcie i uboju oraz przekazywanie informacji i wytycznych z tego zakresu.

- ***Pracownicy PIW z Makowa Mazowieckiego*** *uczestniczyli w szkoleniach zorganizowanych w 2015 r. przez Północno-Wschodnią Izbę Lekarsko-Weterynaryjną w Białymstoku:*
  - *„Zasady planowania kontroli urzędowych w kontekście rozporządzenia 882 – najczęściej stwierdzane nieprawidłowości" – w którym udział wziął PLW;*
  - *„Zadania lekarzy weterynarii wyznaczonych do wykonywania czynności urzędowych w rzeźniach, zakładach rozbioru i zakładach przetwórstwa" – w którym udział wzięło dwóch pracowników PIW.*

- ***PLW w Wysokiem Mazowieckim*** *uznał, że niepodejmowanie takiej współpracy wynikało z braku potrzeby, gdyż do PIW nie wpływały skargi, wnioski i petycje z przedmiotowego zakresu.*
- ***PLW w Ostródzie*** *podał, że nie wystąpiły okoliczności uzasadniające konieczność współpracy z samorządem lekarsko-weterynaryjnym w zakresie ochrony zwierząt.*
- ***PLW w Jarocinie*** *uznał, że taka współpraca była prowadzona na szczeblu wojewódzkiego i głównego lekarza weterynarii, a ustalenia z takiego współdziałania przekazywane były do Inspektoratu.*
- ***PLW w Dębicy*** *nie prowadził współpracy w zakresie transportu i uboju, gdyż jak wyjaśnił takich nieprawidłowości nie stwierdzano.*

Kontrolowani WITD nie współdziałali z organizacjami społecznymi, których statutowym celem jest ochrona zwierząt, w zakresie sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt, stosownie do przepisu art. 3 ustawy o ochronie zwierząt. Organizacje takie – pomimo możliwości wynikających z przepisu art. 40 tej ustawy – nie współdziałały z Inspekcją Transportu Drogowego w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w tej ustawie. Z wyjaśnień WITD wynikało, że w latach 2014–2016 żadna z organizacji społecznych nie wykazała gotowości podjęcia współdziałania w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem dobrostanu zwierząt w trakcie transportu, a Inspekcja Transportu Drogowego biernie oczekiwała na zgłoszenie się tego typu instytucji celem nawiązania współpracy w zakresie kontroli przewozu zwierząt.

Współpraca WITD z organizacjami społecznymi, których celem jest ochrona zwierząt, ograniczona była do udziału pracowników WITD w szkoleniach praktycznych i teoretycznych w zakresie kontroli transportów zwierząt, przeprowadzanych w 2015 i 2016 r. przez holenderska fundację Eyes on Animals i niemiecką fundację Animal Welfare Foundation.

4 INFORMACJE DODATKOWE

4.1 Przygotowanie kontroli

Kontrola została przygotowana w oparciu o analizę stanu prawnego, analizę dostępnych dokumentów, zapytań i interpelacji poselskich, protokołów komisji sejmowych, doniesień medialnych, skarg i wniosków napływających do NIK oraz wyników wcześniejszych kontroli NIK w zakresie nadzoru nad transportem i ubojem zwierząt gospodarskich. W dniu 29 czerwca 2016 r. przed planowaną kontrolą odbył się panel ekspertów. Wynikiem spotkania była wymiana informacji oraz opinii przedstawionych przez zaproszonych ekspertów dotyczących transportu i uboju zwierząt gospodarskich. Przeprowadzono rozmowy dotyczące skuteczności nadzoru organów państwowych nad przestrzeganiem i egzekwowaniem przepisów o ochronie zwierząt gospodarskich w transporcie i uboju oraz wykorzystania przez te organy sygnałów organizacji społecznych w sprawach dobrostanu transportowanych i ubijanych zwierząt. Przedstawione prezentacje oraz dyskusja wraz z wnioskami pozwoliły na zidentyfikowanie problemów, zagrożeń i ryzyk w kontrolowanych obszarach i zostały wykorzystane w programie kontroli.

Założono, że badania kontrolne będą polegały głównie na analizie dokumentacji kontrolowanych jednostek, w tym dokumentacji dotyczącej realizowanych zadań obejmującej nadzór nad dobrostanem zwierząt w transporcie i uboju. Zaplanowano również przeprowadzenie oględzin czynności kontrolnych przeprowadzanych przez Inspekcję Weterynaryjną i Inspekcję Transportu Drogowego w trakcie kontroli w jednostkach nadzorowanych i kontroli transportów zwierząt.

4.2 Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

W kontroli koordynowanej przez Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi uczestniczyło siedem delegatur NIK. Kontrolą objęto łącznie 33 jednostki. Wykaz skontrolowanych jednostek oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły kontrolę, przedstawiono w załączniku 5.2. Informacji.

Ponadto w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK zasięgnięto informacji:

- w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi – na temat planowanej nowelizacji przepisów o ochronie zwierząt w zakresie uboju rytualnego i świadectw kwalifikacji;
- w Głównym Urzędzie Statystycznym, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i Instytucie Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB – w sprawie uboju zwierząt w rzeźniach i w gospodarstwach na potrzeby własne;
- od Komendanta Głównego Policji – o kontrolach transportów zwierząt;
- od 20 organizacji pozarządowych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt – w sprawie nieprawidłowości dotyczących dobrostanu zwierząt w transporcie i uboju, kierowania do organów inspekcji weterynaryjnej i inspekcji transportu drogowego skarg, wniosków, petycji oraz współdziałania w wykonywaniu nadzoru, ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń dotyczących transportu i uboju zwierząt, określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt.

W wystąpieniach pokontrolnych sformułowano ogółem 50 wniosków pokontrolnych.
Do Głównego Lekarza Weterynarii i Głównego Inspektora Transportu Drogowego nie sformułowano wniosków pokontrolnych.

Po kontroli wojewódzkich inspektoratów weterynarii wnioski pokontrolne dotyczyły realizacji współpracy z WITD w zakresie zadań dotyczących transportu zwierząt gospodarskich na zasadach określonych w porozumieniu o współdziałaniu Inspekcji Weterynaryjnej i Inspekcji Transportu Drogowego, a także rzetelnego przekazywania GLW danych statystycznych do sprawozdań RRW i informacji o podmiotach nadzorowanych.

Wnioski skierowane do wojewódzkich inspektorów transportu drogowego dotyczyły podjęcia i realizacji współpracy z organami inspekcji weterynaryjnej w zakresie zadań dotyczących nadzoru nad przestrzeganiem zasad i warunków transportu zwierząt.

Wnioski skierowane do powiatowych lekarzy weterynarii dotyczyły:

– objęcia nadzorem uboju zwierząt na terenie gospodarstw w celu produkcji mięsa na użytek własny,
– egzekwowania terminowych i kompletnych powiadomień przez właścicieli zwierząt o planowanych ubojach w celu pozyskania mięsa na potrzeby własne,
– zamieszczanie kompletnych i rzetelnych informacji w rejestrach podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną,
– terminowego przekazywania do GLW informacji o podmiotach nadzorowanych oraz rzetelnego sporządzania sprawozdań RRW-3,
– podjęcia działań w celu prowadzenia wspólnych kontroli transportów zwierząt w ramach zawartego porozumienia Inspekcji Weterynaryjnej i Inspekcji transportu Drogowego,
– prowadzenia kontroli podmiotów nadzorowanych (miejsc odpoczynku, miejsc gromadzenia zwierząt) zgodnie z częstotliwością określoną w instrukcjach GLW.

Wykaz ocen skontrolowanych podmiotów oraz listę osób zajmujących kierownicze stanowiska odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność przedstawiono w załączniku 5.3. oraz 5.4. Informacji.

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne, wszystkie organy, pod adresem których zostały sformułowane wnioski pokontrolne, poinformowały o ich realizacji oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań. Spośród 50 sformułowanych wniosków, 33 zostały zrealizowane, 15 jest w trakcie realizacji, a 2 pozostają niezrealizowane (stan na dzień 4 lipca 2017 r.).

W dniu 20 grudnia 2016 r. Łódzki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego złożył trzy zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego z dnia 28 listopada 2016 r. Uchwałą Komisji Rozstrzygającej z dnia 19 stycznia 2016 r. jedno zastrzeżenie zostało częściowo uwzględnione, a dwa pozostałe oddalono w całości.

5.1. Charakterystyka stanu prawnego dotyczącego kontrolowanej działalności

Podstawowym aktem prawnym regulującym postępowanie ze zwierzętami kręgowymi, w tym gospodarskimi[79], jest ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt.

Każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania[80]. Zwierzę jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą – człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę (art. 1 ust. 1 w związku z art. 5 uoz).

Zgodnie z art. 6 ust. 1 i ust 2 pkt 4, 6, 7,10 uoz, zabronione jest nieuzasadnione lub niehumanitarne zabijanie zwierząt oraz znęcanie się nad nimi. Przez znęcanie się nad zwierzętami w rozumieniu uoz, uznaje się zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpienia zwierzętom, w szczególności:

- bicie zwierząt przedmiotami twardymi i ostrymi lub zaopatrzonymi w urządzenia obliczone na sprawianie specjalnego bólu, bicie po głowie, dolnej części brzucha, dolnych częściach kończyn;
- transport zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, rzeźnych i przewożonych na targowiska, przenoszenie lub przepędzanie w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres;
- używanie uprzęży, pęt, stelaży, więzów lub innych urządzeń zmuszających zwierzę do przebywania w nienaturalnej pozycji, powodującej zbędny ból, uszkodzenia ciała albo śmierć;
- utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania lub niechlujstwa, bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji.

Zasady postępowania w transporcie zwierząt kręgowych zostały określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniającym dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97[81], (art. 24 uoz). Rozporządzenie to stosuje się do transportu zwierząt kręgowych w obrębie Wspólnoty, jak również do przeprowadzanych przez właściwych urzędników specjalnych kontroli partii wjeżdżających na lub opuszczających obszar celny Wspólnoty (art. 1 ust. 1).

Zgodnie z art. 2 lit. w rozporządzenia nr 1 /2005 transport oznacza wszelkie przemieszczanie zwierząt odbywające się przy użyciu środka transportu[82], które obejmuje załadunek i wyładunek zwierząt, transfer i odpoczynek aż do chwili zakończenia wyładunku zwierząt w miejscu przeznaczenia.

---

79 Zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921, ze zm.), użyte w ustawie zwierzęta gospodarskie oznaczają: a) koniowate – zwierzęta gatunków: koń (Equus caballus) i osioł (Equus asinus), b) bydło – zwierzęta gatunków: bydło domowe (Bos taurus) i bawoły (Bubalus budbalus), c) jeleniowate – zwierzęta z gatunków: jeleń szlachetny (Cervus elaphus), jeleń sika (Cervus nippon) i daniel (Dama dama) utrzymywane w warunkach fermowych w celu pozyskania mięsa lub skór, jeżeli pochodzą z chowu lub hodowli zamkniętej, o których mowa w przepisach prawa łowieckiego, albo chowu lub hodowli fermowej, d) drób, e) świnie (Sus scrofa), f) owce (Ovis aries), g) kozy (Capra hircus), h) pszczołę miodną (Apis mellifera), i) zwierzęta futerkowe.

80 Zgodnie z art. 4 pkt 2 uoz, przez „humanitarne traktowanie zwierząt" rozumie się traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu opiekę i ochronę.

81 Dz. Urz. UE L 3 z 05.01.2005, str. 1, ze zm.

82 Zgodnie z art. 2 lit. n rozporządzenia 1/2005 – „Środki transportu" są to pojazdy drogowe lub kolejowe, statki i samoloty stosowane do transportu zwierząt.

Zgodnie z ogólnymi warunkami transportu zwierząt, nikt nie może przewozić zwierząt lub zlecać transportu zwierząt w sposób powodujący ich okaleczenie lub przyczyniający się do zadawania im cierpienia. W tym celu należy spełnić następujące warunki:

1) podjąć wcześniej wszelkie niezbędne czynności celem skrócenia do minimum długości trwania przewozu oraz zapewnienia potrzeb zwierząt podczas przewozu;
2) dopuścić zwierzęta zdolne do podróży;
3) zapewnić środki transportu przeznaczone, skonstruowane, utrzymane w sposób pozwalający zapobiec zranieniu i cierpieniu oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
4) zapewnić urządzenia do załadunku i wyładunku, które są odpowiednio zaprojektowane, skonstruowane, utrzymywane i obsługiwane tak, aby zapobiec zranieniu i cierpieniu zwierząt oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
5) zapewnić personel zajmujący się zwierzętami, posiadający odpowiednie wyszkolenie lub kompetencje i wykonujący swoje obowiązki bez stosowania przemocy lub jakiejkolwiek metody powodującej niepotrzebny strach, zranienie lub cierpienie;
6) przeprowadzić transport bez opóźnień do miejsca przeznaczenia, natomiast warunki dobrostanu zwierząt są regularnie kontrolowane i utrzymywane na odpowiednim poziomie;
7) zapewnić zwierzętom odpowiednią powierzchnię podłogi i wysokość, właściwe dla ich wielkości i zaplanowanego przewozu;
8) zapewnić wodę, karmę i odpoczynek w odpowiednich odstępach czasu oraz odpowiadającej ilościowo i jakościowo danemu gatunkowi i wielkości zwierząt (art. 3).

W ramach umowy przewozu zwierzęta może transportować autoryzowany przewoźnik (art. 5 ust. 1). Przewoźnikiem[83] może być jedynie osoba, która otrzyma zezwolenie, lub zezwolenie na długotrwały przewóz[84] wydane przez właściwe władze (tj. powiatowego lekarza weterynarii[85] zwanego dalej PLW[86]) (art. 6 ust. 1).

Zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu nr 1/2005 przewoźnicy powierzają obsługę zwierząt personelowi przeszkolonemu w zakresie odpowiednich przepisów załącznika I i II do wyżej wymienionego rozporządzenia (art. 6 ust. 4), a do prowadzenia pojazdu lub obsługi pojazdu transportującego domowe nieparzystokopytne lub gatunki domowego bydła, owiec, kóz lub świń lub drób, uprawnione są jedynie osoby posiadające licencję wydaną przez PLW (art. 6 ust. 5).

Przewoźnicy zobowiązani zostali również do zapewnienia obecność osoby obsługującej dla każdej partii zwierząt z wyjątkiem sytuacji, kiedy:

a) zwierzęta są transportowane w zabezpieczonych, odpowiednio wentylowanych kontenerach, zawierających w razie potrzeby wystarczającą ilość karmy i wody w niewywracalnych pojemnikach, w przypadku przewozu trwającego dwa razy dłużej od przewidywanego czasu;
b) kierowca pełni funkcję osoby obsługującej (art. 6 ust. 6 lit. a i b).

---

83 Zgodnie z art. 2 lit. x rozporządzenia 1/2005 – „przewoźnik" oznacza osobę fizyczną lub prawną transportującą zwierzęta na własny rachunek strony trzeciej.

84 Przez długotrwały przewóz należy rozumieć podróż, przekraczającą 8 godzin, rozpoczynającą się w chwili, gdy pierwsze zwierzę z partii przemieszcza się (art. 2 lit. m rozporządzenia nr 1/2005).

85 Właściwą władzą określaną w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1/2005, zgodnie z art. 24a uoz w przedmiotowych sprawach jest powiatowy lekarz weterynarii.

86 Ilekroć jest mowa o PLW, termin ten oznacza również urzędowego lekarza weterynarii zatrudnionego na podstawie umowy o pracę w IW lub lekarza weterynarii wyznaczonego na podstawie art. 16 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1077, ze zm.).

W przypadku długich przewozów pomiędzy Państwami Członkowskimi i państwami trzecimi, domowych gatunków nieparzystokopytnych innych niż zarejestrowane nieparzystokopytne, bydła, owiec, kóz i świń, przewoźnicy organizatorzy[87] stosują przepisy dotyczące dzienników podróży (art. 5 ust. 4 w związku z załącznikiem II oraz art. 14 ust. 1), a świadectwa zatwierdzenia środka transportu drogowego, świadectwa zatwierdzenia statku do transportu zwierząt przewoźnicy udostępniają właściwym władzom kraju, do którego przewożone są zwierzęta (art. 6 ust. 8).

Do zadań operatorów punktów gromadzenia[88] należy zapewnienie traktowania zwierząt zgodnie z regułami technicznymi ustanowionymi w załączniku I[89], a także:

a) zapewnienie obsługi zwierząt jedynie przez personel, który przeszedł szkolenia dotyczące reguł technicznych ustanowionych w załączniku I;

b) regularne informowanie osób znajdujących się w punktach gromadzenia o ich obowiązkach i zobowiązaniach w ramach rozporządzenia oraz sankcjach wynikających z ich niewykonania;

c) udostępnianie dla osób dopuszczonych do punktu gromadzenia informacji dotyczących właściwych władz, które powiadamiane są o wszelkich możliwych naruszeniach wymogów niniejszego rozporządzenia;

d) w przypadku naruszenia rozporządzenia przez jakąkolwiek osobę obecną w punkcie gromadzenia i bez uszczerbku dla działań podejmowanych przez właściwe władze, operatorzy podejmą niezbędne środki w celu usunięcia stwierdzonej niezgodności oraz celem zapobieżenia jej ponownemu wystąpieniu;

e) przyjmowanie, monitorowanie i realizacja niezbędnych przepisów wewnętrznych, aby zagwarantować przestrzeganie przepisów zawartych w lit. a-d (art. 9 ust. 1 i ust. 2).

Przepisów rozporządzenia nr 1/2005 nie stosuje się:

- gdy przewóz zwierząt nie jest związany z prowadzoną działalnością gospodarczą, np.: przewóz własnego konia, własnym środkiem transportu w celach rekreacyjnych (art. 1 ust. 5);
- transport odbywa się z polecenia lekarza weterynarii bezpośrednio do lub z gabinetów lub klinik weterynaryjnych (art. 1 ust. 5).

Przepisy rozporządzenia nr 1/2005 zawężone jedynie do ogólnych warunków transportu zwierząt oraz kontroli i rocznych sprawozdań władz, mają zastosowanie do:

- transportu zwierząt dokonywanego przez rolników wykorzystujących pojazdy rolnicze lub należące do nich środki transportu, w przypadku gdy warunki geograficzne wymagają transportu niektórych typów zwierząt w celu sezonowego wypasu (art. 3 ust. 2 lit. a);
- transportu własnych zwierząt dokonywanego przez rolników za pomocą własnych środków transportu na odległość mniejszą niż 50 km od ich gospodarstwa (art. 3 ust. 2 lit. b).

Przepisy rozporządzenia nr 1/2005 dotyczące przewoźników (tj.: zezwoleń na przewóz lub zezwoleń na długotrwały przewóz, w tym obowiązku powiadamiania o wszelkich zmianach w odniesieniu do otrzymanych zezwoleń, obowiązku powierzania obsługi zwierząt personelowi przeszkolonemu

[87] Zgodnie z art. 2 lit. q rozporządzenia nr 1/2005 – „organizator" oznacza: 1) przewoźnika, który zleca co najmniej jednemu innemu przewoźnikowi część przewozu; lub 2) osobę fizyczną lub prawną zawierającą umowę przewozu z więcej niż jednym przewoźnikiem; lub 3) osobę, która podpisała sekcję 1 („Planowanie") dziennika podróży zawartego w załączniku II.

[88] Zgodnie z art. 2 lit. b rozporządzenia nr 1/2005 – „punkty gromadzenia" oznacza miejsca takie jak gospodarstwa, punkty skupu i targowiska, gdzie zwierzęta domowe nieparzystokopytne lub gatunki domowego bydła, kóz, owiec lub świń pochodzące z różnych gospodarstw są łączone razem w celu stworzenia partii.

[89] Rozdział I i III sekcja 1 załącznik I rozporządzenia nr 1/2005.

oraz wydawania licencji dla kierowców i osób obsługujących pojazdy drogowe), nie stosują się do osób transportujących zwierzęta na maksymalną odległość 65 km , liczoną od miejsca wyjazdu do miejsca przeznaczenia (art. 6 ust. 7).

W myśl art. 6 ust. 1 pkt 1–9 uoz, zabrania się zabijania zwierząt, z wyjątkiem przyczyn wymienionych w wyżej wymienionym przepisie m. in. uboju i uśmiercania zwierząt gospodarskich. Uśmiercanie zwierząt może odbywać się wyłącznie w sposób humanitarny polegający na zadawaniu przy tym minimum cierpienia fizycznego i psychicznego (art. 33 ust. 1a uoz).

Inspekcja Weterynaryjna

Inspekcja Weterynaryjna sprawuje nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt na podstawie przepisów odrębnych (art. 3 ust. 2 pkt 5 lit. g i ust. 3 uiw).. W zakresie wykonywania nadzoru, pracownicy IW oraz osoby wyznaczone przez organy tej Inspekcji posiadają uprawnienia określone w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej[90] (art. 34a ust. 1 i 2 uoz).

Organami IW są: Główny Lekarz Weterynarii (GLW), wojewódzki lekarz weterynarii (WLW), powiatowy lekarz weterynarii (PLW), graniczny lekarz weterynarii (GrLW).

W celu realizacji przepisów uoz IW oraz inne właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego współdziałają z samorządem lekarsko–weterynaryjnym oraz z innymi instytucjami i organizacjami społecznymi, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 3 uoz).

Zadania i uprawnienia PLW w zakresie transportu zwierząt kręgowych

Zgodnie z artykułami 24a, 24b i artykułem 24c ustawy o ochronie zwierząt, PLW wykonuje zadania określone w rozporządzeniu nr 1/2005, w tym:

1) przeprowadza kontrole;
2) wydaje, na wniosek, decyzje w sprawach:
   a) zezwoleń dla przewoźników – przewóz do 8 godzin lub zezwoleń na długotrwały przewóz powyżej 8 godzin (art. 10 i 11);
   b) licencji dla kierowców i osób obsługujących pojazdy przewożące konie lub bydło, owce, kozy, świnie, drób (art. 17 ust. 2);
   c) świadectw zatwierdzenia środka transportu drogowego do długotrwałego transportu, tj. do transportu powyżej 8 godzin, świadectw zatwierdzenia statku do transportu zwierząt (art. 18 ust. 1 i art. 19 ust. 1);
   d) upoważnienia do prowadzenia szkolenia personelu przewoźników oraz punktów gromadzeń zwierząt (art. 17 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 4 i art. 9 ust. 2 lit. a);
3) prowadzi rejestr:
   a) zezwoleń dla przewoźników (art. 13 ust. 3),
   b) zezwoleń dla przewoźników na długotrwały przewóz powyżej 8 godzin w elektronicznej bazie danych (art. 13 ust. 4)[91],
   c) świadectw zatwierdzenia środków transportu drogowego do długotrwałego przewozu w elektronicznej bazie danych (art. 18 ust. 3),
   d) świadectw zatwierdzenia statków przeznaczonych do transportu zwierząt w elektronicznej bazie danych (art. 19 ust. 3 i 4).

---

[90] Dz. U z 2016 r. poz. 1077, ze zm.

[91] Baza danych zawiera również decyzje zawieszającą lub unieważniającą zezwolenie przewoźnika lub świadectwo zatwierdzenia danych środków transportu, decyzje Państwa Członkowskiego czasowo zakazującą danemu przewoźnikowi lub środkom transportu przewożenia zwierząt przez swoje terytorium, nawet jeśli przewoźnik lub środek transportu posiada świadectwa zatwierdzenia innego Państwa Członkowskiego (art. 26 ust.4 lit. c oraz art. 16 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2005).

Powiatowy lekarz weterynarii przekazuje GLW za pośrednictwem WLW informacje zawarte w rejestrach (pkt 3 a–d), w tym informacje o każdej zmianie stanu faktycznego lub prawnego w nich ujawnionego.

Powiatowy lekarz weterynarii w drodze decyzji, udziela upoważnienia do szkolenia personelu przewoźników oraz personelu punktów gromadzeń zwierząt, jeżeli podmiot zamierzający je prowadzić przedstawi:

1) program szkolenia uwzględniający zakres określony w załącznikach I, II lub IV do rozporządzenia nr 1/2005;
2) plan realizacji szkolenia;
3) listę osób wyznaczonych do prowadzenia szkolenia.

W przypadku szkolenia kierowców, PLW powołuje komisję egzaminacyjną w celu przeprowadzenia egzaminu kończącego szkolenie. Natomiast podmiot upoważniony do szkolenia, niezwłocznie po zakończeniu szkolenia, albo komisja egzaminacyjna, niezwłocznie po przeprowadzeniu egzaminu kończącego szkolenie, sporządza protokół, który przekazuje PLW właściwemu ze względu na miejsce prowadzenia szkolenia.

Powiatowy lekarz weterynarii, po otrzymaniu protokołu, wydaje zaświadczenia albo licencje potwierdzające kwalifikacje w zakresie transportu lub obsługi zwierząt.

Tryb powoływania komisji egzaminacyjnej oraz kwalifikacje osób wchodzących w jej skład, sposób przeprowadzania egzaminu kończącego szkolenie, zakres informacji zawarty w protokole, wzory zaświadczeń określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 maja 2007 r w sprawie powołania komisji egzaminacyjnej, która przeprowadza egzamin kończący szkolenie osób wykonujących czynności w zakresie transportu i obsługi zwierząt[92].

Ubój i uśmiercanie zwierząt gospodarskich

Zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, zwierzę kręgowe w ubojni[93] może zostać uśmiercone tylko po uprzednim pozbawieniu świadomości przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje.

W ubojni wyodrębnia się pomieszczenie do przetrzymywania zwierząt oraz pomieszczenie do ogłuszania i wykrwawiania zwierząt. Zabrania się:

1) uśmiercania zwierząt w okresie stanowiącym 10% czasu trwania ciąży dla danego gatunku, bezpośrednio poprzedzającym planowany termin porodu, oraz 48 godzin po porodzie, z wyjątkiem:
   a) uśmiercania zwierząt w przypadkach określonych w ustawie z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych[94],
   b) konieczności bezzwłocznego uśmiercenia,
   c) wydania przez PLW decyzji nakazującej zabicie lub ubój zwierząt na podstawie art. 44 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt[95];

[92] Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 maja 2007 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz. U. Nr 98, poz. 654).

[93] Zgodnie z art. 4 pkt 13 uoz przez „ubojnię" rozumie się każdy zakład pozostający pod państwową kontrolą sanitarną i weterynaryjną, przeznaczony do wykonywania uboju zwierząt.

[94] Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 266), do 27 maja 2015 r. ustawa z dnia 21 stycznia 2005 r. o doświadczeniach na zwierzętach (Dz. U. z 2005 r. Nr 33, poz. 289, ze zm.).

[95] Dz. U. z 2014 r. poz. 1539, ze zm.

2) uboju lub uśmiercania zwierząt kręgowych przy udziale dzieci lub w ich obecności;
3) wytrzewiania (patroszenia), oparzania, zdejmowania skóry, wędzenia i oddzielania części zwierząt stałocieplnych, przed ustaniem odruchów oddechowych i mięśniowych (art. 34 ust. 2 i 4 uoz).

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w rozporządzeniu z dnia 9 września 2004 r. *w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt*[96], zwanym dalej rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r., określił: kwalifikacje osób uprawnionych do zawodowego uboju, warunki wyładunku, przemieszczania, znieczulania w celu dokonania uboju lub uśmiercania zwierząt, warunki i metody uboju i uśmiercania zwierząt stosownie do gatunku mając na względzie zapewnienie humanitarnego traktowania zwierząt podczas ich uboju lub uśmiercania.

Ubój bez ogłuszenia

Ustawą z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt[97], z dniem 28 września 2002 r. został uchylony przepis art. 34 ust. 5 ustawy o ochronie zwierząt, zgodnie z którym wymogu uprzedniego pozbawienia świadomości przed uśmierceniem nie stosuje się przy poddawaniu zwierząt szczególnym sposobom uboju przewidzianym przez obrządki religijne[98].

W dniu 10 grudnia 2014 roku, Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok[99], zgodnie z którym przepis art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt traci moc w zakresie, w jakim nie zezwala na poddawanie zwierząt ubojowi w ubojni (rzeźni) według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne oraz przepis art. 35 ust. 1 i 4 ww. ustawy w zakresie, w jakim przewiduje odpowiedzialność karną za poddawanie zwierząt ubojowi w rzeźni według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, gdyż zostały częściowo uznane za niezgodne z Konstytucją i Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[100]. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny orzekł, że kwestia regulacji uboju rytualnego w Polsce w zakresie przeznaczenia mięsa pozyskanego w drodze ww. uboju należy do ustawodawcy.

Z dniem 1 stycznia 2013 r. w Polsce zaczęły obowiązywać przepisy rozporządzenia Rady (WE) Nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania,[101]. Zgodnie z art. 4 ust. 1 i 4 wyżej wymienionego rozporządzenia zwierzęta są uśmiercane po uprzednim ogłuszeniu zgodnie z metodami i szczegółowymi wymogami związanymi ze stosowaniem tych metod określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia[102]. W przypadku zwierząt poddawanych ubojowi według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne wymogi ust. 1 nie mają zastosowania, pod warunkiem, że ubój ma miejsce w rzeźni.

---

96 Dz. U. Nr 205, poz. 2102, ze zm.

97 Dz. U. z 2002 r. Nr 135, poz. 1141.

98 Art. 34 ust. 5 skreślony przez art. 1 pkt 27 lit. b ustawy z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2002 r. Nr 135, poz. 1141), zmieniający ustawę z dniem 28 września 2002 r.

99 Dz. U. z 2014 r. poz. 1794.

100 Wg wyroku Trybunału Konstytucyjnego art. 34 ust. 1 i art. 35 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt jest niezgodny z art. 53 ust. 1, 2 i 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 9 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z 1995 r. Nr 36, poz. 175, 176 i 177, z 1998 r. Nr 147, poz. 962, z 2001 r. Nr 23, poz. 266, z 2003 r. Nr 42, poz. 364 oraz z 2010 r. Nr 90, poz. 587).

101 Dz. Urz. UE L 303 z 18.11.2009, str. 1.

102 Zgodnie z Załącznikiem nr 1 do rozporządzenia nr 1099/2009 wykaz metod ogłuszania i związanych z nimi specyfikacji obejmuje metody: mechaniczne, elektryczne, gazowe i inne metody.

Państwo członkowskie zgodnie z art. 26 ust. 2 lit c) rozporządzenia 1099/2009 może przyjąć przepisy krajowe, które służą zapewnieniu dalej idącej ochronie zwierząt podczas ich uśmiercania w porównaniu z wyżej wymienionymi przepisami.

Wymagania wprowadzone rozporządzeniem nr 1099/2009

Rozporządzeniem nr 1099/2009 implementowano wiele przepisów dyrektywy Rady 93/119/WE z dnia 22 grudnia 1993 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas uboju lub zabijania[103], w tym podstawowe założenie, iż podczas uśmiercania i działań związanych z uśmiercaniem zwierzętom oszczędza się wszelkiego niepotrzebnego bólu, niepokoju lub cierpienia (art. 3 ust. 1). Wprowadzono także nowe wymagania dotyczące: rozplanowania, budowy i wyposażenia rzeźni (art. 14 w związku z zał. nr II), kwalifikacji pracowników zatrudnionych w rzeźniach (art. 7 i art. 21 w związku z zał. nr IV) oraz infrastruktury i wyposażenia (zał.nr II). Rozporządzenie to zawiera przepisy przejściowe, zgodnie z którymi rzeźnie oddane do użytku przed dniem 1 stycznia 2013 r. muszą dostosować się do wymagań dotyczących rozplanowania, budowy i wyposażenia do dnia 8 grudnia 2019 r.

Nowe wymagania wprowadzone rozporządzeniem nr 1099/2009 obejmują:

- Standardowe procedury operacyjne

Podmioty gospodarcze planują z wyprzedzeniem uśmiercanie zwierząt i działania związane z uśmiercaniem[104] i przeprowadzają je zgodnie ze standardowymi procedurami operacyjnymi. Zgodnie z art. 2 lit. l rozporządzenia – „standardowe procedury operacyjne" oznaczają zbiór pisemnych instrukcji mających na celu osiągnięcie jednorodności wypełniania określonej funkcji lub normy. Podmioty gospodarcze sporządzają i wdrażają standardowe procedury operacyjne dla zapewnienia, aby uśmiercanie i działania związane z uśmiercaniem zwierząt były prowadzone z oszczędzaniem wszelkiego niepotrzebnego bólu, niepokoju lub cierpienia.

Wytyczne dotyczące standardowych procedur operacyjnych w odniesieniu do ogłuszania:

a) uwzględniają zalecenia producentów sprzętu do ogłuszania i unieruchamiania zwierząt;

b) określają, w odniesieniu do każdej stosowanej metody ogłuszania, najważniejsze parametry zawarte w załączniku nr 1 rozdział I, zapewniając ich skuteczność w zakresie ogłuszania zwierząt;

c) określają środki, które należy podjąć, w przypadku gdy kontrole ogłuszania, wskazują, że zwierzę nie zostało odpowiednio ogłuszone lub, w przypadku zwierząt poddawanych ubojowi rytualnemu, że zwierzę w dalszym ciągu wskazuje oznaki życia (art. 6).

Kontrole ogłuszania

Podmioty gospodarcze zapewniają, aby osoby odpowiedzialne za ogłuszanie lub inni wyznaczeni pracownicy przeprowadzali regularne kontrole w celu zapewnienia, aby zwierzęta nie wykazywały żadnych oznak przytomności ani wrażliwości na bodźce w okresie od zakończenia okresu ogłuszania do śmierci. Kontrole te przeprowadzane są na wystarczająco reprezentatywnej próbie zwierząt a ich częstotliwość ustalana jest na podstawie wyników poprzednich kontroli oraz wszelkich innych czynników, które mogą wpływać na skuteczność ogłuszania. W przypadku gdy wyniki kontroli wskazują, że zwierzę nie zostało odpowiednio ogłuszone, osoba odpowiedzialna za ogłuszanie natychmiast podejmuje właściwe środki wyszczególnione w standardowych procedurach operacyjnych (art. 5 ust 1).

[103] Dz. Urz. UE L 340 z 31.12.1993, s. 21, ze zm.

[104] Zgodnie z art. 2 lit. b rozporządzenia nr 1099/2009 – „działania związane z uśmiercaniem" oznaczają działania takie, jak obchodzenie się ze zwierzętami, magazynowanie, krępowanie, ogłuszanie i wykrwawianie zwierząt, wykonywane w związku z ich uśmierceniem i w miejscu, w którym ma ono się odbyć.

- Procedury monitorowania w rzeźniach

Dla celów zapewnienia kontroli ogłuszania, podmioty gospodarcze ustalają i wdrażają procedury monitorowania w rzeźniach, osobno dla każdej linii ubojowej. Procedury monitorowania powinny opisywać, w jaki sposób mają zostać przeprowadzone kontrole ogłuszania. Częstotliwość kontroli powinna być ustalana w sposób zapewniający wyniki o dużym stopniu wiarygodności oraz uwzględniać główne czynniki ryzyka, tj.: zmiany związane z rodzajem lub wielkością zwierząt poddawanych ubojowi, organizacji pracy personelu. Procedury monitorowania w rzeźniach powinny zawierać co najmniej:

a) nazwiska osób odpowiedzialnych za procedurę monitorowania;
b) wskaźniki służące do wykrycia u zwierząt oznak nieprzytomności i przytomności lub wrażliwości na bodźce (wskaźniki opracowane w celu wykrycia braku oznak życia u zwierząt poddanych ubojowi rytualnemu);
c) kryteria pozwalające ustalić, czy wyniki prezentowane przez ww. wskaźniki są zadowalające;
d) okoliczności lub czas, w którym musi odbyć się monitorowanie;
e) liczbę zwierząt w każdej próbie, która ma zostać sprawdzona podczas monitorowania;
f) odpowiednie procedury, zapewniające, aby w przypadku niespełnienia kryteriów, działania związane z ogłuszaniem lub uśmiercaniem były poddawane przeglądowi w celu ustalenia przyczyn wszelkich wad i określenia zmian, które należy wprowadzić w tych działaniach (art. 16).

Świadectwo kwalifikacji

Uśmiercanie i działania związane z uśmiercaniem powinny być przeprowadzane wyłącznie przez osoby posiadające odpowiedni poziom kwalifikacji, udokumentowany świadectwem kwalifikacji. Posiadanie świadectwa kwalifikacji jest niezbędne do wykonywania następujących czynności:

a) obchodzenie się ze zwierzętami i opieka nad nimi przed ich skrępowaniem,
b) krępowanie zwierząt w celu ogłuszenia lub uśmiercenia,
c) ogłuszanie zwierząt,
d) ocena skuteczności ogłuszenia,
e) pętanie lub podwieszanie żywych zwierząt,
f) wykrwawianie żywych zwierząt,
g) ubój rytualny.

Świadectwa kwalifikacji powinny wskazywać kategorie zwierząt, rodzaje urządzeń i działań dla których świadectwo jest ważne. Przepisy rozporządzenia 1/2009 zobowiązują państwa członkowskie do wskazania w przepisach krajowych właściwego organu odpowiedzialnego za:

a) zapewnienie dostępności szkoleń personelu biorącego udział w uśmiercaniu i działaniach związanych z uśmiercaniem;
b) przyznawanie świadectw kwalifikacji potwierdzających zdanie niezależnego egzaminu końcowego; przedmioty tego egzaminu są odpowiednio dobrane do danych kategorii zwierząt, odpowiadają poszczególnym działaniom objętym certyfikacją oraz przedmiotem określonym w załączniku IV;
c) zatwierdzanie programów szkoleń oraz treści i warunków egzaminu.

Świadectwa kwalifikacji pracowników zatrudnionych w rzeźniach mogły być wydawane do dnia 8 grudnia 2015 r. przy zastosowaniu procedury uproszczonej w przypadku osób, których odpowiednie doświadczenie zawodowe wynosiło co najmniej trzy lata (art. 29).

Ponadto właściwy organ może wydawać tymczasowe świadectwa kwalifikacji na okres nie dłuższy niż trzy miesiące, jeśli wnioskodawca jest zarejestrowany jako uczestnik szkolenia i będzie pracował pod nadzorem.

Państwa członkowskie uznają świadectwa kwalifikacji wydane w innym państwie członkowskim (art. 7 w związku z art. 21).

- Pracownik odpowiedzialny za dobrostan zwierząt

Rzeźnie dokonujące rocznie uboju więcej niż 1 000 jednostek żywego inwentarza z gromady ssaków lub 150 000 sztuk ptactwa lub królików, mają obowiązek wyznaczyć pracownika odpowiedzialnego za dobrostan zwierząt. Pracownik odpowiedzialny za dobrostan zwierząt:

a) posiada świadectwo kwalifikacji w odniesieniu do wszystkich działań odbywających się w rzeźni, za które jest odpowiedzialny (obowiązuje od 8 grudnia 2015 r.);
b) podlega bezpośrednio podmiotowi gospodarczemu i składa mu sprawozdania w sprawach dotyczących dobrostanu zwierząt;
c) posiada kompetencje do wymagania aby personel podjął wszelkie środki konieczne do zapewnienia zgodności z przepisami w zakresie dobrostanu zwierząt;
d) ma obowiązki określone w standardowych procedurach operacyjnych rzeźni i wyraźnie przedstawione personelowi;
e) prowadzi rejestr działań podjętych, aby poprawić dobrostan zwierząt w rzeźni. Rejestr ten jest przechowywany przez co najmniej rok i jest udostępniany właściwemu organowi, na jego wniosek (art. 17 rozporządzenia).

- Instrukcje użytkowania i stosowania urządzeń do unieruchamiania i ogłuszania

Urządzenia do unieruchamiania lub ogłuszania mogą być sprzedawane wyłącznie wraz z instrukcjami dotyczącymi użytkowania, w sposób zapewniający optymalne warunki dla dobrostanu zwierząt. Instrukcje te producenci podają do publicznej wiadomości również za pośrednictwem Internetu. W szczególności w instrukcjach określa się:

a) gatunki, kategorie, liczbę lub masę ciała zwierząt, do stosowania wobec których urządzenia te są przeznaczone;
b) zalecane parametry odpowiadające różnym okolicznościom użytkowania, w tym najważniejsze parametry określone w załączniku nr I, rozdział I;
c) w przypadku urządzeń do ogłuszania – metodę monitorowania skuteczności urządzeń w odniesieniu do zgodności z przepisami określonymi w rozporządzeniu;
d) zalecenia dotyczące konserwacji i, w razie konieczności, kalibracji urządzeń do ogłuszania.

Urządzenia do unieruchamiania lub ogłuszania zwierząt muszą być konserwowane i kontrolowane zgodnie z instrukcjami producentów przez osoby przeszkolone. Informacje dotyczące konserwacji muszą być rejestrowane, przechowywane przez co najmniej rok i udostępniane właściwym organom, na ich wniosek (art. 8 i 9 rozporządzenia nr 1099/2009).

- Rozplanowanie, budowa i wyposażenie rzeźni

Rozplanowanie, budowa i wyposażenie rzeźni zgodnie z przepisami określonymi w załączniku nr II, podlega ocenie PLW podczas zatwierdzania (rzeźnie oddane do użytku przed dniem 1 stycznia 2013 r. muszą dostosować się do wymagań dotyczących rozplanowania, budowy i wyposażenia do dnia 8 grudnia 2019 r.). Każda rzeźnia powinna na żądanie przedstawić następujące informacje:

a) maksymalną liczbę zwierząt ubijanych na godzinę dla każdej linii ubojowej,
b) kategorię zwierząt i masę ciała, w stosunku do których mogą być używane dostępne urządzenia do krępowania lub ogłuszania,
c) maksymalną pojemność każdego magazynu żywca (art. 14 w związku z załącznikiem nr II rozporządzenia nr 1099/2009).

Powiatowy lekarz weterynarii w przypadku wykrycia niezgodności, może w szczególności:
a) wymagać od podmiotów gospodarczych zmiany ich standardowych procedur operacyjnych, a w szczególności spowodować zwolnienie lub zatrzymanie produkcji;
b) wymagać od podmiotów gospodarczych zwiększenia częstotliwości kontroli ogłuszania i zmiany procedur monitorowania;
c) zawiesić lub cofnąć świadectwa kwalifikacji w przypadku osób wykazujących niewystarczające kwalifikacje, wiedzę lub świadomość w zakresie wykonywania zadań, dla których wydane zostało świadectwo;
d) zawiesić lub cofnąć organowi lub podmiotowi uprawnienia do prowadzenia egzaminu końcowego i wydawania świadectw kwalifikacji;
e) wymagać zmiany instrukcji użytkowania urządzeń do krępowania i ogłuszania (art. 22 rozporządzenia nr 1099/2009).

Inspekcja Weterynaryjna za nadzór nad ubojem zwierząt rzeźnych i nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt w trakcie uboju, pobiera opłaty określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 grudnia 2006 r. *w sprawie sposobu ustalania i wysokości opłat za czynności wykonywane przez Inspekcję Weterynaryjną, sposobu i miejsc pobierania tych opłat oraz sposobu przekazywania informacji w tym zakresie Komisji Europejskiej*[105].

Inspekcja Transportu Drogowego

Ustawą z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym[106] została utworzona Inspekcja Transportu Drogowego, powołaną do kontroli przestrzegania przepisów w zakresie przewozu drogowego wykonywanego pojazdami samochodowymi (art. 48) oraz przepisów ruchu drogowego przez kierujących pojazdami na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym[107] i prawidłowości uiszczenia opłaty elektronicznej, o której mowa w art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych[108].
Zgodnie z art. 50 pkt 1 lit. e utd do zadań Inspekcji należy kontrola m.in. przestrzegania szczegółowych zasad i warunków transportu zwierząt.
Zadania ITD wykonują Główny Inspektor Transportu Drogowego oraz Wojewoda działający za pośrednictwem wojewódzkiego inspektora transportu drogowego, jako kierownika wojewódzkiej inspekcji transportu drogowego wchodzącego w skład wojewódzkiej administracji zespolonej.

[105] Dz. U. z 2013 r. poz. 388.
[106] Dz. U. z 2016 r. poz. 1907, ze zm.
[107] Dz. U. z 2017 r. poz. 128, ze zm.
[108] Zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 260 i 843), korzystający z dróg publicznych są obowiązani do ponoszenia opłat za przejazdy po drogach krajowych pojazdów samochodowych w rozumieniu art. 2 pkt 33 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, za które uważa się także zespół pojazdów składający się z pojazdu samochodowego oraz przyczepy lub naczepy o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 tony, w tym autobusów niezależnie od ich dopuszczalnej masy całkowitej.

W sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Inspekcji, m. in. przestrzegania szczegółowych zasad i warunków transportu zwierząt, organem właściwym jest WITD.
Organem wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego[109] w sprawach jak powyżej jest GITD (art. 50 pkt 1 lit. e w związku z art. 51 ust. 1–8 utd).

Inspektorzy Inspekcji Transportu Drogowego

Czynności związane z realizacją zasad i warunków transportu zwierząt wykonują inspektorzy ITD. Przy wykonywaniu tych zadań Inspekcja Transportu Drogowego współdziała m. in. z Inspekcją Weterynaryjną. Kontroli ITD podlegają zarówno kierowcy wykonujący transport drogowy, jak również przedsiębiorcy wykonujący ten transport (art. 51 ust. 5, art. 67 ust. 1 w związku z art. 68 ust. 1 pkt 1 lit a i b utd). Kontrole prowadzą również pracownicy GITD (art. 76a utd).
Podczas wykonywania przewozu drogowego kierowca pojazdu samochodowego, jest obowiązany mieć przy sobie i okazywać, na żądanie uprawnionego, dokumenty wymagane przy przewozie zwierząt (art. 87 ust. 1 pkt 3 lit. e utd).

Zgodnie z art. 72 utd kontrolowany jest obowiązany umożliwić inspektorowi ITD dokonanie czynności kontrolnych.

Przepis art. 73 ust. 1 utd określa zamknięty katalog uprawnień inspektora ITD, przysługujących mu w trakcie wykonywania czynności kontrolnych. Inspektor, przeprowadzając kontrolę, zarówno drogową, jak i w siedzibie przedsiębiorcy.

Stwierdzone w wyniku czynności kontrolnych inspektora ITD naruszenia powodują odpowiedzialność przedsiębiorcy lub kierowcy określoną w art. 75 utd, skutkującą wszczęciem postępowania:

1) administracyjnego o cofnięcie uprawnień przewozowych przedsiębiorcy,
2) karnego lub karno-skarbowego,
3) w sprawach o wykroczenia,
4) przez organy Państwowej Inspekcji Pracy,
5) przewidzianego w umowach międzynarodowych w stosunku do przedsiębiorstw zagranicznych.

Centralna Ewidencja Naruszeń

Główny Inspektor Transportu Drogowego prowadzi centralną ewidencję naruszeń stwierdzonych w wyniku przeprowadzanych kontroli, zwaną dalej „ewidencją". Ewidencja ta zawiera informacje o przeprowadzonych kontrolach, w których stwierdzono naruszenia, a także dane o przedsiębiorcach i kierowcach oraz popełnianych przez nich naruszeniach, a także o uprawnieniach do wykonywania przewozów. Ewidencja prowadzona jest w systemie teleinformatycznym (art. 80 utd).

Kary pieniężne

Inspektor ITD ma prawo do nakładania i pobierania kar pieniężnych oraz grzywien w drodze mandatów karnych m. in. zgodnie z ustawą o transporcie drogowym oraz ustawą o ochronie zwierząt (art. 56 ust. 1 pkt 1 i 5 utd).

Kierujący wykonujący przewóz drogowy (kierowca) z naruszeniem obowiązków lub warunków przewozu drogowego, podlega karze grzywny w wysokości do 2.000 złotych (art. 92 ust. 1 utd).

[109] Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 23, ze zm.).

Wykaz naruszeń oraz wysokość grzywien za poszczególne naruszenia dla kierującego, określony został w załączniku nr 1 do ustawy o transporcie drogowym[110].

Za łamanie przepisów prawa zwierząt odpowiedzialność ponosi również osoba zarządzająca przedsiębiorstwem lub osoba zarządzająca transportem w przedsiębiorstwie, o której mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1071/2009[111], a także każda inna osoba wykonująca czynności związane z przewozem drogowym, która naruszyła obowiązki lub warunki przewozu drogowego albo dopuściła do powstania takich naruszeń (art. 92 ust. 3 utd).

Wykaz naruszeń dla tych osób oraz wysokość grzywien za poszczególne naruszenia, określone zostały w załączniku nr 2 do ustawy o transporcie drogowym [112].

Podmiot wykonujący przewóz drogowy (przewoźnik drogowy lub przedsiębiorca wykonujący przewozy drogowe na potrzeby własne lub innego podmiotu wykonującego przewóz drogowy w rozumieniu utd) lub inne czynności związane z tym przewozem[113] z naruszeniem obowiązków lub warunków przewozu drogowego, podlega karze pieniężnej w wysokości od 50 złotych do 10.000 złotych za każde naruszenie (art. 92a ust. 1 utd).

Wykaz naruszeń dla takich podmiotów oraz wysokość grzywien za poszczególne naruszenia, określony został w załączniku nr 3 do ustawy o transporcie drogowym[114].

Tabela nr 1
Ubój według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne w krajach UE.

Lp.	Kraj	Ubój rytualny
1.	Austria	Zakaz uboju bez ogłuszania, dla celów religijnych stosuje się ogłuszenie bezpośrednio po wykonaniu cięcia. Wymagana jest zgoda organów administracyjnych. O zgodę może wystąpić jedynie zarejestrowany związek wyznaniowy. Ubój w obecności lekarza weterynarii. O zezwolenie mogą się starać jedynie zarejestrowane związki wyznaniowe.
2.	Belgia	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009[115].
3.	Bułgaria	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
4.	Cypr	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
5.	Chorwacja	Brak danych.
6.	Czechy	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.

110 Załącznik nr 1 do utd, lp. 3.

111 Zgodnie z art. 2 pkt 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 1071/2009 z dnia 21 października 2009 r. ustanawiające wspólne zasady dotyczące warunków wykonywania zawodu przewoźnika drogowego i uchylające dyrektywę Rady 96/26/WE (Dz. Urz. UE. L 300 z 14.11.2009, str. 51), „zarządzający transportem" oznacza osobę fizyczną zatrudnioną przez przedsiębiorcę lub, jeżeli przedsiębiorca jest osobą fizyczną, tę osobę fizyczną lub, w razie potrzeby, inną osobę fizyczną wyznaczoną przez tego przedsiębiorcę na podstawie umowy, zarządzającą w sposób rzeczywisty i ciągły operacjami transportowymi przedsiębiorcy.

112 Załącznik nr 2 do utd, lp. 4–13.

113 Pod pojęciem każdej innej osoby wykonującej inne czynności związane z przewozem drogowym należy, zgodnie z art. 92a ust. 7 utd, rozumieć w szczególności: 1) spedytora, 2) nadawcę, 3) odbiorcę, 4) załadowcę, 5) organizatora wycieczki, 6) organizatora transportu, 7) operatora publicznego transportu zbiorowego. Katalog podmiotów zawarty w art. 92a ust. 7 utd nie ma charakteru katalogu zamkniętego, co oznacza, że odpowiedzialność za naruszenia warunków lub obowiązków przewozu drogowego może dotyczyć również innego podmiotu wykonującego inne czynności związane z przewozem drogowym niż wymieniony w art. 92a ust. 7 utd.

114 Załącznik nr 3 do utd lp. 8.1.

115 We Flandrii od 1 stycznia 2019 r. planuje się wprowadzenie zakazu uboju małych zwierząt, jak np. owiec i drobiu, bez uprzedniego ogłuszenia elektrycznego. (https://www.usnews.com/news/world/articles/2017-03-30/belgian-regions-plan-to-ban-ritual-slaughter-upsets-religious-minorities).

Lp.	Kraj	Ubój rytualny
7.	Dania	Od 17 lutego 2014 r. obowiązuje przepis zezwalający na ubój rytualny jedynie po wcześniejszym ogłuszeniu zwierzęcia.
8.	Estonia	Dozwolony; konieczne zezwolenie wydawane na wniosek, nakaz ogłuszania przed lub zaraz po wykonaniu cięcia.
9.	Finlandia	Utrzymanie obowiązujących dotychczas procedur zezwalających na ubój rytualny zwierząt jedynie poprzez uśmiercanie i upuszczanie krwi zwierzęcia w tym samym momencie.
10.	Francja	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009. Wymagane jest uzyskanie zgody właściwego organu.
11.	Grecja	Zwierzęta muszą być ogłuszone przed rozpoczęciem wykrwawiania, nie ma odstępstwa dla uboju rytualnego.
12.	Hiszpania	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009. Ubój bez ogłuszania musi być zgłoszony służbom weterynaryjnym.
13.	Holandia	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009[116].
14.	Irlandia	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
15.	Litwa	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009 od 2015 r. Wymagane jest uzyskanie zgody służb weterynaryjnych. O zezwolenie mogą się starać związki wyznaniowe.
16.	Luksemburg	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009. Wymagane jest uzyskanie zgody służb weterynaryjnych.
17.	Łotwa	Dozwolony, nakaz ogłuszenia po wykonaniu cięcia.
18.	Malta	Brak danych.
19.	Niemcy	Dozwolony, pod warunkiem uzyskania zgody właściwego organu.
20.	Polska	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
21.	Portugalia	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
22.	Rumunia	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
23.	Słowacja	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009. Uboju bez ogłuszania może dokonywać zarejestrowana mniejszość wyznaniowa.
24.	Słowenia	Dozwolony. Wymagane jest uzyskanie zgody służb weterynaryjnych. O zezwolenie mogą się starać związki wyznaniowe.
25.	Szwecja	Zwierzęta muszą być ogłuszone przed rozpoczęciem wykrwawiania, nie ma odstępstwa dla uboju rytualnego. Ubój koszerny nie jest dozwolony.
26.	Węgry	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
27.	Wielka Brytania	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009.
28.	Włochy	Dozwolony zgodnie z odstępstwem przewidzianym w rozporządzeniu 1099/2009. Ubój bez ogłuszania musi być zgłoszony służbom weterynaryjnym.

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie informacji MRiRW otrzymanych z polskich ambasad. Dane z drugiej połowy 2012 r., zaktualizowane we wrześniu 2014 r.

[116] W 2016 r. planowano wprowadzenie szczegółowych wymagań w zakresie przeprowadzania uboju rytualnego. Przewidywano m.in. konieczność ogłuszenia jeżeli zwierzę nie utraciłoby przytomności po 40 sekundach od dokonania cięcia. Planowano również wprowadzenie zakazu eksportu mięsa pochodzącego z uboju rytualnego. (http://halal-produkte.eu/?tag=niederlande).

5.2. Wykaz skontrolowanych jednostek oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrolę

Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Jednostka kontrolowana
Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Główny Inspektorat Weterynarii Główny Inspektorat Transportu Drogowego Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sokołowie Podlaskim Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Kutnie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mińsku Mazowieckim
Delegatura NIK Białymstoku	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Białymstoku Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Białymstoku Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Białymstoku Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Wysokiem Mazowieckiem
Delegatura NIK Lublinie	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Lublinie Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Lublinie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łukowie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Puławach
Delegatura NIK w Łodzi	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Łodzi Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Łodzi Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łodzi Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sieradzu
Delegatura NIK w Olsztynie	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Olsztynie Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Olsztynie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Iławie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostródzie
Delegatura NIK w Poznaniu	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Poznaniu Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Poznaniu Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Jarocinie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostrzeszowie
Delegatura NIK w Rzeszowie	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Rzeszowie Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Rzeszowie Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Dębicy Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mielcu
Delegatura NIK w Warszawie	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii z siedzibą w Siedlcach Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego z siedzibą w Radomiu Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Makowie Mazowieckim Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Otwocku

5.3. Wykaz ocen skontrolowanych jednostek

Nazwa kontrolowanej jednostki	Ocena kontrolowanej jednostki w wystąpieniu pokontrolnym[117]
Główny Inspektorat Weterynarii	opisowa
Główny Inspektorat Transportu Drogowego	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Białymstoku	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Lublinie	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Łodzi	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Olsztynie	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Poznaniu	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Rzeszowie	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii z siedzibą w Siedlcach	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Białymstoku	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Lublinie	opisowa
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Łodzi	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Olsztynie	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Poznaniu	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Rzeszowie	pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Radomiu	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sokołowie Podlaskim	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Kutnie	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mińsku Mazowieckim	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Białymstoku	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Wysokiem Mazowieckiem	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łukowie	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Puławach	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łodzi	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sieradzu	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Iławie	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostródzie	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Jarocinie	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostrzeszowie	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Dębicy	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mielcu	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Makowie Mazowieckim	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Otwocku	pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości

[117] Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny cząstkowej według proponowanej skali byłoby niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, należy zastosować ocenę opisową.

5.4. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność

Nazwa kontrolowanej jednostki	Kierownik jednostki kontrolowanej
Główny Inspektorat Weterynarii	Włodzimierz Skorupski – Główny Lekarz Weterynarii od 9 lutego 2016 r. Marek Pirsztuk – Główny Lekarz Weterynarii od 7 lipca 2014 r. do 8 lutego 2016 r. Krzysztof Jażdżewski – p.o. Głównego Lekarza Weterynarii od 20 marca do 6 lipca 2014 r. Janusz Związek – Główny Lekarz Weterynarii od 8 listopada 2008 r. do 19 marca 2014 r.
Główny Inspektorat Transportu Drogowego	Alvin Gajadhur – p.o. Główny Inspektor Transportu Drogowego od dnia 6 stycznia 2016 r. Tomasz Połeć, Główny Inspektor Transportu Drogowego od dnia 21 grudnia 2007 r. do dnia 5 stycznia 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Białymstoku	Henryk Grabowski – Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 19 lutego 2016 r. Krzysztof Pilawa Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 21 marca 2009 r. do 18 lutego 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Lublinie	Paweł Piotrowski – Lubelski Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 23 lutego 2016 r. Jerzy Zarzeczny Lubelski Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 1 stycznia 2010 r. do 22 lutego.2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Łodzi	Roman Owecki – Łódzki Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 8 kwietnia 2008 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Olsztynie	Ludwik Bartoszewicz – Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Lekarz Weterynarii w Olsztynie od dnia 7 grudnia 2006 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Poznaniu	Andrzej Żarnecki Wielkopolski Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 23 lutego 2016 r. Lesław Szabłoński – Wielkopolski Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 2 listopada 2009 r. do 22 lutego 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii z siedzibą w Krośnie	Mirosław Welz – Podkarpacki Wojewódzki Lekarz Weterynarii od 24 listopada 2006 r.
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii z siedzibą w Siedlcach	Beata Anna Tomanek – Mazowiecki Wojewódzki Lekarz Weterynarii od dnia 7 marca 2016 r., Marcin Rymuszka – referent prawny wyznaczony do kierowania Inspektoratem od dnia 22 lutego 2016 r. do dnia 6 marca 2016 r., Paweł Meyer – Zastępca Mazowieckiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii wykonujący obowiązki MWLW od dnia 15 września 2015 r. do dnia 21 lutego 2016 r., Edmund Matey – p.o. Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii od 31 lipca 2014 r. do 14 września 2015 r., Paweł Jakubczak – Mazowiecki Lekarz Weterynarii od 1 grudnia 2006 r. do 30 lipca 2014 r.
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Białymstoku	Robert Żołnierowicz – Podlaski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od dnia 1 października 2016 r. Wiesław Antoni Stalewski – Podlaski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od dnia17 lutego 2009 r. do dnia 30 września 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Lublinie	Piotr Winiarski – Lubelski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 23 marca 2016 r. Grzegorz Biszczak – Lubelski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 1czerca 2015 r. do 22 marca 2016 r. Mariusz Szabała – zastępca LWTD kierował WITD od 1 stycznia 2014 r. do 31 maja 2015 r.

Nazwa kontrolowanej jednostki	Kierownik jednostki kontrolowanej
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Łodzi	Michał Mostowski – Łódzki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od dnia 8 marca 2016 r. Adam Stefan Lepa – Łódzki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od dnia 24 stycznia 2008 r. do 7 marca 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Olsztynie	Arkadiusz Brzozowski – Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 17 września 2014 r. Artur Bal – Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 29 listopada 2012 r. do 29 kwietnia 2014 r.
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Poznaniu	Aleksander Żołędziowski – Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 21 października 2016 r. Sławomir Nastał – Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 23 kwietnia 2013 r. do 20 października 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Rzeszowie	Jerzy Mika Podkarpacki – Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 6 maja 2016 r. Łukasz Tur – Podkarpacki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 29 stycznia 2008 r. do 5 maja 2016 r.
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Radomiu	Krzysztof Chojnacki – Mazowiecki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 1 lipca 2016 r. Jerzy Kacak – Mazowiecki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego od 6 lutego 2012 r. do 30 czerwca 2016 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sokołowie Podlaskim	Anna Boczoń-Borkowska – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Sokołowie Podlaskim od 27 marca 2012 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Kutnie	Dariusz Wójcik – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Kutnie od dnia 21 kwietnia 2015 r. Beata Chrzanowska – p.o. Powiatowego Lekarza Weterynarii w Kutnie od 13 kwietnia do 21 kwietnia 2015 r., Marta Cibor – p.o. Powiatowego Lekarza Weterynarii w Kutnie od 10 marca 2015 r. do 12 kwietnia 2015 r., Dariusz Mazur – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Weterynarii od 23 czerwca 2013 r. do 28 lutego 2015 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mińsku Mazowieckim	Cezary Bogusz Powiatowy Lekarz Weterynarii w Mińsku Mazowieckim od dnia 15 października 2008 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Białymstoku	Dariusz Filianowicz – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Białymstoku od 1 lutego 2009 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Wysokiem Mazowieckiem	Sławomir Wołejko – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Wysokiem Mazowieckiem od 1 lipca 2010 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łukowie	Leszek Mioduski – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Łukowie, od dnia 13 kwietnia 1999 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Puławach	Jarosław Wiciński – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Puławach od 1 kwietnia 2008 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łodzi	Jacek Tyrankiewicz – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Łodzi od 28 kwietnia 2013 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sieradzu	Leszek Przewłocki – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Sieradzu od dnia 24 czerwca 2005 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Iławie	Małgorzata Kalitowska – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Iławie od 1 maja 2003 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostródzie	Adam Maciej Ziomdro – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Ostródzie od 28 czerwca 2016 r. Wcześniej Andrzej Jankowski – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Ostródzie

Nazwa kontrolowanej jednostki	Kierownik jednostki kontrolowanej
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Jarocinie	Paweł Marcinkowski – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Jarocinie od 3 października 2016 r. Grażyna Tomaszewska – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Jarocinie od 16 lutego 2015 r. do 31 maja 2016 r. Joanna Drygała – pełniąca obowiązki PLW od 20 listopada 2014 r. do 15 lutego 2015 r. Paweł Marciniak od 3 stycznia 2012 r. do 19 listopada 2014 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostrzeszowie	Krzysztof Lamek – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Ostrzeszowie od 1 czerwca 1999 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Dębicy	Władysław Rutkowski – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Dębicy od dnia 1 czerwca 1999 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mielcu	Roman Tomas – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Mielcu od 1 lipca 1999 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Makowie Mazowieckim	Mariusz Dobosz – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Makowie Mazowieckim od 1 czerwca 2008 r.
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Otwocku	Grzegorz Kurkowski – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Otwocku od 16 lutego 2004 r.

5.5. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2013 r. poz. 856, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1077, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1907, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2014 r. poz. 1539, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2014 r. poz. 1577, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz. U. poz. 1195, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 23, ze zm.).
9. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094, ze zm.).
10. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2016 r. poz. 1713, ze zm.).
11. Europejska Konwencja o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju, sporządzona w Strasburgu dnia 10 maja 1997 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 126, poz. 810).
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz. U. Nr 5, poz. 46).
13. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz. U. Nr 205, poz. 2102, ze zm.).
14. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 maja 2007 r. w sprawie powoływania komisji egzaminacyjnej, która przeprowadza egzamin kończący szkolenie osób wykonujących czynności w zakresie transportu lub obsługi zwierząt (Dz. U. Nr 98, poz. 654).
15. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie nadania inspektorom Inspekcji Transportu Drogowego oraz pracownikom Głównego Inspektoratu Transportu Drogowego uprawnień do nadawania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 1330).
16. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie kontroli przewozu drogowego (Dz. U. poz. 1064).
17. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz. Urz. UE L 3 z 05.01.2005, str. 1).
18. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1255/97 z dnia 25 czerwca 1997 r. dotyczące kryteriów wspólnotowych dla punktów kontroli oraz zmieniające plan trasy określony w Załączniku do dyrektywy 91/628/EWG (Dz. Urz. UE L 174 z 02.07.1997, str.1, ze zm.).
19. Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz. Urz. UE L 303 z 18.11.2009, str.1).
20. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 1071/2009 r. z dnia 21 października 2009 r. ustanawiające wspólne zasady dotyczące warunków wykonywania zawodu przewoźnika drogowego i uchylające dyrektywę Rady 96/26/WE (Dz. Urz. UE L 300 z 14.11.2009, str. 51, ze zm.).

21. Rozporządzenie (WE) Nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. W sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz. Urz. UE L 165 z 30.04.2004, str. 1, ze zm.).
22. Dyrektywa Rady Nr 64/432/EWG z dnia 26 czerwca 1964 r. w sprawie problemów zdrowotnych zwierząt wpływających na handel wewnątrzwspólnotowy bydłem i trzodą chlewną (Dz. Urz. UE L 121 z 29.07.1964, str. 1977, ze zm.).
23. Ochrona zwierząt podczas transportu. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu (2012/2031 (INI)) (Dz. Urz. UE C 434 z 23.12.2015, str. 59).
24. Decyzja Rady 2004/544/WE z dnia 21 czerwca 2004 r. odnosząca się do podpisania Europejskiej Konwencji w sprawie ochrony zwierząt w czasie transportu międzynarodowego (Dz. Urz. UE L 241 z 13.07.2004, str. 21).
25. Decyzja wykonawcza Komisji 2013/188/UE z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań dotyczących niedyskryminacyjnych kontroli przeprowadzanych na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniającego dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (notyfikowana jako dokument nr C(2013) 2098) (Dz. Urz. UE L 111 z 23.4.2013, str. 107).

5.6. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
8. Minister Infrastruktury i Budownictwa
9. Główny Inspektor Transportu Drogowego
10. Główny Lekarz Weterynarii
11. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
12. Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
13. Senacka Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
14. Wojewodowie